

planinski vestnik 4 1970

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXX

	Sprejem naših annapurnovcev	145
	Vzgojna in izobraževalna vrednost planinstva	146
Marijan Lipovšek	Na odročnih potih	146
Ing. Pavle Šegula	Pisma iz pamijske torbe	154
Dr. Andrej Martinčič	Uilpata (4638 m)	159
Dr. Janko Pleterski	Gavarnie – sestra Logarske doline – in njena okolica	164
Dušan Novak	Zakaj ne na Kostelsko?	171
	Društvene novice	173
	Alpinistične novice	179
	Iz planinske literature	187
	Razgled po svetu	191

Naslovna stran: Zimski motiv

Foto Korenčan

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Oreš, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tek. račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 30 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 43 din (3,5 US \$). – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembo naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

SPREJEM NAŠIH ANNAPURNOVCEV

PRI PREDSEDNIKU SKUPŠČINE SR SLOVENIJE
SPREJEMA SE JE UDELEŽIL TUDI ČLAN SVETA FEDERACIJE
EDVARD KARDELJ

ov. Sergej Kraigher, predsednik Skupščine SR Slovenije, je 12. februarja t. l. v prostorih Kluba poslancev SRS v Puharjevi ulici sprejel našo himalajsko odpravo 1969, JAHO III kakor po sedanji svetovni navadi s kratico imenujemo našo odpravo na Annapurno II in IV. Sprejema sta se udeležila tudi člana sveta federacije Edvard Kardelj in univ. prof. Boris Ziherl, podpredsednik zvezne skupščine in predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marijan Breclj. Navzoči so bili tudi podpredsednik skupščine Marjan Orožen, podpredsednik IS dr. France Hočevar, predsednik kulturno-prosvetnega zbora Miloš Poljanšek, predsednik gospodarskega zbora Tone Bole, predsednik socialno-zdravstvenega zbora dr. Srečko Koren in tajnik skupščine Peter Zorko.

Predsedniku skupščine Sergeju Kraigherju je himalajsko navezo predstavil predsednik PZS dr. Miha Potočnik in na kratko očrtal pomen planinstva in alpinističnih uspehov za veljavnost naroda in države, posebej pa še športni in kulturni pomen našega himalaizma, ki se je v zadnjem desetletju toliko razvil, da je v letu 1969 že lahko posegel po taki lovoriki, kakršne so bile doslej prihranjene za druge bolj razvite in bogatejše alpske narode, ki imajo najštevilnejše prvorazredne naveze.

Na te besede je predsednik Skupščine SR Slovenije izrazil svoje veselje nad našim uspehom na Annapurni in himalajcem čestital. Tople besede je spregovoril v prilog planinstva in njegovega pomena za našega delovnega človeka ter nakazal pot, po katerem naj bi se v bodoče razvijalo. Vključiti se bo moralo v samoupravno financiranje, da ne bi bilo več preveč odvisno samo od proračuna in od drugih negotovih dohodkov. Kakor danes druge dejavnosti, ki jih človek rabi za uravnovešeno življenje, postavljamo na samoupravni temelj, ki je obenem osnovna pot našega družbenega življenja, tako moramo tudi množičnim športom zagotoviti zanesljive pogoje in sredstva. Samo s tem jih bomo dejansko in organsko povezali z viri in temelji življenja.

Po tem nagovoru se je predsednik Kraigher pozdravil z vsakim himalajcem posebej, prav tako tov. Edvard Kardelj in drugi navzoči predstavniki. Nato se je v imenu annapurnovcev predsedniku Kraigherju in tov. Edvardu Kardelju zahvalil za pozornost ing. Aleš Kunaver, vodja JAHO III, ter jima izročil folklorno darilo iz Nepala. Kunaver je v svoji zahvali posebej poudaril pomoč naših najvišjih predstavnikov, forumov in delovnih organizacij. Naveza, ki ima to srečo, da gre na daljno pot, se za to podporo lahko izkaže hvaležna samo s tem, če ponese našo trobojnico čim više na streho sveta.

Po krajšem razgovoru v veliki dvorani Kluba poslancev so se vsi udeleženci sprejema zbrali v mali dvorani. Tu je vodja ekspedicije ing. Aleš Kunaver pokazal navzočim izbrane diapozitive in z njimi priklkal v življenje naš veliki uspeh v gorah, kjer so od l. 1920 do l. 1950 predstavniki najrazličnejših narodov tekmovali, kdo bo prvi stopil

Od leve proti desni: Predsednik soc. zdrav. zbora SRS dr. Srečko Koren, podpredsednik Skupščine SRS Marjan Orožen, predsednik PSJ dr. Marijan Breclj, Tone Wraber, Janez Golob, dr. Jože Andlovic, član sveta federacije Edvard Kardelj, ing. Aleš Kunaver, Klavdij Mlekuž, Zoran Jerin, Cic Štupnik, predsednik Skupščine SRS Sergej Kraigher, Tone Sazonov, Matija Maležič, podpredsednik IS SRS dr. France Hočevar, Mikec Drašler, predsednik PZS dr. Miha Potočnik

na osemtisočak, nato za Everest, v zadnjem poldrugem desetletju pa za druge velike cilje, katerih osvajanje pomeni že drugo dobo himalaizma. V tej dobi se je mali slovenski narod odločno in uspešno uveljavil s svojimi najsposobnejšimi alpinisti v veliki gneči ekspediciij, ki jih vsako leto organizirajo Avstrija, Italija, ČSSR, obe Nemčiji, Francija, Anglija, Japonska, Norveška, Poljska, SZ, ZDA, pa tudi Španija, Kanada, Argentina, Kitajska, Nova Zelandija, Indija in Pakistan.

Pozornost, ki jo je s tem sprejemom predsednik Skupščine SRS izkazal naši odpravi v Annapurno, pomeni za naše prizadevanje v alpinizmu in himalaizmu močno moralno vzpodbudo, obenem pa tudi priznanje vsemu delu, ki ga opravlja naša planinska organizacija.

VZGOJNA IN IZOBRAŽEVALNA VREDNOST PLANINSTVA

Ronec l. 1969 je republiški sekretariat za prosveto in kulturo spregovoril o planinski šoli in vzgoji. Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije je sekretariatu predložila učnovzgojni načrt, ki ga je zadnja leta preizkusila v svojih tečajih in s tem postavila temelj za organiziran planinski pouk, kakršnega so v raznih oblikah že pred desetletjem in več uvedli v drugih alpskih državah in ga posebej izpopolnili v Avstriji. Planinska izobrazba je npr. v Angliji tudi nujni sestavni del izobrazbe učnovzgojnega kadra.

Republiški sekretariat je proučil učnovzgojni načrt za mladinske vodnike in ga vrnil Planinski zvezi Slovenije s pripombo, da bo zaradi vzgojne in izobraževalne vrednosti planinstva izdal posebno priporočilo v svojih službenih objavah vsem osnovnim in srednjim šolam. To priporočilo se glasi:

»Osnovna planinska vzgoja, kakršna je razvidna iz programa za mladinske vodnike in iz razširjene snovi za planinsko šolo, je taka, da jo lahko vrednotimo kot del splošne izobrazbe in vzgoje. Zato je prav, če jo v okviru možnosti naslonimo na šolstvo in šolske kadre, saj planinski pouk ni samo privajanje na gorski svet in uva-
janje v rekreacijo v gorski naravi, marveč tudi dopolnjevanje pouka v celi vrsti pred-
metov (kulturna in politična zgodovina, geografija, mineralogija, meteorologija, pred-
vojaška vzgoja oziroma obramba in zaščita, prva pomoč, oblikovanje kulturnega
odnosa do narave, varstvo narave). Zato priporočamo vsem vodstvom šol,

– da ovrednotijo in obravnavajo udeležbo prosvetnih delavcev planincev na semi-
narjih in tečajih za mladinske vodnike, ki jih prireja Planinska zveza Slovenije, enako
kot druge dejavnosti, ki se vrednotijo kot strokovno izpopolnjevanje učiteljev;

– da delo prosvetnih delavcev-planincev, ki delajo kot mentorji planinskih skupin na
šolah, ovrednotijo enako kot delo mentorjev drugih svobodnih dejavnosti;

– da pospešujejo ustanavljanje in razvoj planinskih skupin in jih vključujejo v delovni
program vzgoje in izobraževanja kot eno od sodobnih dopolnil vzgoje in izobra-
ževanja.

Priporočilo temelji na naši oceni učnega programa planinske šole, (št. 611-14/69), in
na oceni istega programa po izobraževalni skupnosti (št. 61-49/69-ZV).«

Priporočilo republiškega sekretariata za prosveto in kulturo je obenem tudi prizna-
nje vsemu prizadevanju mladinske komisije Planinske zveze Slovenije in vsem tistim
prosvetnim delavcem, ki so s svojim delom v planinskih skupinah uveljavili vrednost
planinske vzgoje.

NA ODROČNIH POTIH

MARIJAN LIPOVŠEK

Rekdaj smo hodili v gore takó, da nas tisti časi spominjajo na naivni, nedolžni in
neosveščeni raj. Vse húdo je obstajalo kakor zastrto v zgodbi, ki je bila sicer resnična,
a je tičala nekje daleč za našo povezanostjo z gorami. Kruti dogodki so nam pozneje
kaj hitro postavili bolj oprijemljive strani življenja pred oči. Kakor da bi nas kdo polil
z mrzlo vodo, smo se osveščali in življenjske resnice tovarništva, vrednosti skupnega
dela, dolžnosti, odgovornosti in mnoga druga spoznanja so dobivali nove osvetlitve,
novo vsebino. Vsaj kazalo je tako in začeli smo verjeti v človeka bolj ko kdaj prej

– tudi v zvezi z gorami. In tako smo v tistih zgodnjih letih po minuli vojni hodili v gore s preprostimi srci, s kar najmanjšimi zahtevami do preskrbe in opreme, z navdušenjem in predanostjo, ki sta bili po vseh letih težkega odrékanja čisto otroški in sveži. Znova je vstajal krog nas prvobitni gorski paradiz, saj le preprosto srce lahko zares razume njegove podobe in njegovo ubranost, ki ga prežarja od vekov.

Toda tisti hudobni duh, ki je v davni, na pol pozabljeni in sodobnemu mišljenju skoraj nerazumljivi zgodbi zapeljal človeka, ko še ni bil spregledal, je prišel tudi med nas. Pokazal nam je v domišljiji čudovito urejen gorski svet, opremljen z vsem, kar bi človeku omogočilo čim lažji, čim boljši, predvsem pa čim hitrejši dostop v gore. Zakaj čas je postajal vse bolj dragocen in gonja – ne več samo zagon – vsakdanjega življenja je postajala vedno hujša. Gorski svet je izgubljal velik del svoje prvobitnosti, svoje skrivnosti in svoje naravne posebnosti. Še so se vzdigovali pred nami vrhovi v prav tako romantične oblake kakor nekdanj, še so se vzpenjale divje stene proti nebotičnim robovom vrh njih, toda izgubljale so čar nedostopnosti in nevarne resnobe, svoj mit težavnosti, svojo strahoto. S smehom in lahko gibčnostjo so jih zmagovali mladi plezalci. Kdor pa ni plezal, je lazil po stezah kakor za domačim plotom in kmalu je hribolazcev kar mrgolelo. Temu primerno se je spreminjal značaj življenja v gorah sploh: kočje so postajale mimo gorskih zavetišč prostor za zabavo in večkrat celo gostilniške postojanke. Vino je teklo in hripava grla so hrešče kričala tako imenovane »slovenske narodne« pesmi. Žingale so harmonike in transistorji so začeli svojo zmagovito pot v gore, zakaj gorska tišina in mir sta bila napoti našemu prebujenemu človeku. Stari oskrbniki so odhajali v pokoj ali – žal – v grob in njihovo izročilo, ki je velik del naše planinske zgodovine, je domala izumrlo in izginilo. Čim bolj so bili novi gospodarji zavérovani v svojo podjetniško iznajdljivost, kar velja predvsem za lažje dostopne kočje, tem bolj so skrbeli za klet in kuhinjo in tem manj jim je bilo gore mar. Redke izjeme med njimi so pač molče prenašale divjaštvo, ki se je pogosto zgrinjalo po kočah in bilo v obraz vsem dobrim in pametnim gorskim šegam. Seveda tudi pred vojno ni bilo vsepovsod vse v redu. Tako na splošno se pa ta kuga le ni razpasla in čisto gotovo so bili redkejši primeri, da je človek stopil v katero izmed takih postojank in naletel v obednici na trumo pijanih in kričavih ljudi.

Kakor drugače ni mogoče, so kočje v takem navalu po številu vedno bolj rastle, v zunanji opremi in kakovosti postajale vedno bolj imenitne in tudi zares prav lične. Prav tako smo obnavljali stare, dotrajane in jih skušali prilagoditi novodobnim zahtevam. Njihovo vzdrževanje pa je postajalo vse težje, saj res ni lahko pri takem obisku, kakor je tekel skoznje, ohraniti čedno zunanost in včasih tudi najbolj preprosto higieno prostorov. Ljudje sami tega večidel niso bili navajeni. Veliko novincev je prihajalo v gore, veliko prišlekov iz tujih krajev in le redkokdo se ni skušal sprostiti na svoj način – pač tako, kakor z gorskim svetom ni vselej v skladu. Kaže, da smo se v družbenih odnosih in tudi v organizacijah trudili največ za uveljavljanje po zunanji strani. Ko človek pride danes v gore, ima večkrat vtis, da leži kulturna stran potepšana na tleh. Začelo se je s trganjem in neusmiljenim uničevanjem gorskega cvetja, nadaljuje se z drugimi barbarskimi navadami in dejanji, ki prehajajo že kar v pravico obiskovalcev gora. Zadnjič sem prebil nekaj dni v Aljaževem domu. Tihi, dostojanstveni oskrbnik stoji ob strani, ženske in strežnice se na vse pretege trudijo, da bi vzdržale vsaj malo reda v silnem navalu, a marljivi možak, ki opravlja vsakdanja dela čiščenja, mi je od besede do besede potožil takole: – Ne veste, kako se ljudje vedejo, kakšni so! S sendviči so se sinoči obmetavali, presiti so kruha. Vse je pijano in podivjano ... – Ali pa moj dragi prijatelj iz Londona, sicer »samo« človek iz pisarne, ki pa pozna National in Tate-Gallery bolje od marsikaterega strokovnjaka in se je v umevanju glasbene umetnosti povzpел tja do zadnjih Beethovnovih in Bartókovih kvartetov in ki leto za letom prihaja v naše gore iz ljubezni do te lepe slovenske zemlje, čeprav mu je sicer na voljo ves svet, ta mi je povedal: prišel je na Prehodavce in našel tamkaj zakajeno obednico natlačeno s pijanci, ki so popivali konjak kar iz kozarcev za vino ... Skoraj strahoma sem ga vprašal: – Pa saj niso bili to naši ljudje, Slovenci? – O, da! – mi je odgovoril. In zunaj je bila mrzla deževna noč in WC neuporaben,

da sem se ob misli na to znova spomnil učenega ploskoglavega profesorja, ki se je nekoč v Pl. Vestniku tako duhovito ponorčeval iz slovenskega malomeščanskega nosú – ta po njegovem ne prenaša dobro smradu neurejenih sanitarij. No, ta gospod je pobegnil pred takimi in drugimi nečednostmi; ki nas z njimi obdarja naša domovina, daleč na tuje, mi pa pač ostajamo in skupaj s svojimi zvestimi prijatelji, kakršnih je eden tudi ta moj dragi znanec iz Londona, po malomeščansko prenašamo take in še druge tegobe.

A ni vselej tako. Letos sem preživel v kočah okrog Triglava nekaj mirnih gorskih večerov. Ljudje so bili čisto v redu in malo neotesanega vedenja pri posameznikih ni kaj posebno hudega, to se že prenese. Saj človek ne more biti vedno tisti pridni fantek-šolarček, ki drži roke na klopi. Vendar je temeljno vzdušje pri nas le drugačno kakor v tujih gorah, v tistih, ki jih po gorniškem pomenu lahko z našimi primerjamo. Tam prihajajo ljudje z večjo notranjo resnobo v gore, z večjo predanostjo in s spoštovanjem. Krivično bi bilo reči, da tega pri nas sploh ni. Vendar ni stopnja tega odnosa odvisna od dosežkov v stroki, od bistrosti, poklicne spretnosti, od »znajti se v življenju« – temveč samo od notranje zrelosti. In ko je bil z rojstvom žičnic pri nas konec prejšnjega pohajanja v gore, so nastala nova središča in nove priložnosti za sejmárske navade, bodisi da jim botrujeta modni ali pa vinski sejem. Iz teh žarišč se je imenitni novi način v veliki meri razširil tudi drugam. Postal je idol, h kateremu so stremeli tudi drugi kraji, druge kočice, a naš gorski svet je dosti manjši, kakor se nam vidi. Vsekakor ni tako velik, da bi se vpliv, ki ga širijo krog sebe take civilizirane točke, ne selil tudi drugam in da bi se druga, danes morebiti še manjša središča ne potegovala za čim večjo tehničnizacijo, s tem pa hote ali nehote za vzdušje transistorjev, džuboksov, za poceni vzdušje zakotnih barov. In še neki prav zanimiv pojav opažamo: žičnice, ki brez dvoma omogočajo tisočim in tisočim lahek dostop v gore, obenem gorski svet omejujejo. Obiskovalci se zadovolje s teraso, z razgledom in dobrim kosilom, s površnimi vzdihmi o gorski lepoti, potem pa se odpeljejo v dolino in mislijo, da »so bili v gorah«.

Za vsakogar napoči čas, ko ne zmore več strmin. Toda žičnic za take, ki jim hrepenenje še vedno polni srca, telo pa želja več ne dohiteva, ne gradimo – nikoli! Žičnice gradimo preprosto zaradi dobička, ki ga pobiramo od ljudi, ki jih vabi in mami lahek dostop v gore, v novi kraj, kjer se – gotovo tudi zaradi izrednega naravnega okolja – tako ali drugače sproščajo. Nekaterim je tak stik z gorskim svetom močno doživetje, drugim bežen vtis, mnogim pa priložnost za veseljačenje. Vsega tega ni moč spremeniti, še manj preprečiti. To je del življenja, ki moramo z njim računati. Saj je tudi gornikom sámim marsikdaj pomagano: več in morda bolj zanimivih gorskih izletov je mogoče opraviti s pomočjo žičnic na območju, kjer se nahajajo. Toda nekaj drži: v ljudeh se s tem spreminja temeljni odnos do gorskega sveta. Gore postajajo vsakdanjost – kar niso v resnici nikoli, le navidezno jih ljudje v trumah osvajajo. Gore niso več fenomen – kar so seveda še vedno. Lahkoumno pohajanje v gore še ne pomeni, da ljudje tudi živé z gorami, ki kajpak že dolgo niso več pridržano področje za tiste, ki zmorejo pot nanje. Toda strma pot velja človeka večjo ali manjšo žrtev, gora pa postane prav s tem večja vrednota. To je odločilno v našem odnosu do njih, saj naš čas trpi ravno na zmedenih pojmihi o vrednotah v življenju. Kljub temu bi bilo nápak misliti, da ni prav, če so žičnice premnogim odprle pot na gore. Le slabe dolinske pokvarjene navade, ki jih mnogi prinašajo s seboj – seveda ne samo z žičnicami, a zaradi žičnic nedvomno več kakor prej – to je vendar tisto, proti čemur se upiramo. Gre torej za večjo notranjo (in zunanjo) kulturo človeka, predvsem pa vsaj za tiste poteze vedenja, ki omogočajo sožitje brez večjih zdrah v prelepem gorskem svetu.

Pri vsem tem se je samota z uhojenih poti umikala v zakotne doline in med skrite gore, ki jih z našimi velikimi, kakor jih na primer povezuje znamenita transverzala, zvečine ne moremo primerjati. Spet dokaz, kako malo pomembnega gorskega svetá zares imamo. Posebno v prvih časih smo tudi verjeli, da je moč v večjih skupinah doživljati gore, v slogi sorodnih duš prodreti do bistva gorskega sveta – saj to verjamejo mnogi še dandanes in to res tudi velja za mladino, če samo pomislimo

na odlično vzgojno delo Pavla Kunaverja. Precej drugače pa je, ko človek dozori. Kdor se zna vtapljati v duha neke krajine, bo mogel sicer to storiti ne glede na okolje, v katerem se nahaja – to že drži. Toda če menimo, da je moč doživljati gore v družbi boljše in bolj intenzivno, se zelo motimo. Nekatere resnice ostajajo slej ko prej trdne in nedostopne za želje prizadevnih voditeljev, za njihovo programatiko. Doživljanje gorskega sveta je zapletena vrsta telesnih in duševnih procesov. Vtisi, ki o tem odločajo in so bistveni del podatkov, ki jih naša zavest sprejema, so zanesljivi samo v čim večji zbranosti. Ta pa predpostavlja mir in samoto. Samoto torej, ki je lahko tudi globoka sreča, saj daje človeku večje upanje na notranji mir, to je iskal gornik, ko je stremel za občutljivejšimi resnicami in spoznanji gorskega sveta. Najti pa je ni mogel drugače, kakor da se je umaknil na samotna pota, četudi ga ta niso peljala po senzacionalnih razgledih in od lepot razvpitih gorah. In o takih potih vam hočem pripovedovati.

Pomlad v snegu – Vrševnik

Davno je že tega, odkar mi je France Avčin pripovedoval, kako je nekoč hodil na Vrševnik ob Malem Draškem vrhu. »Taki čudni ptiči so prepevali tam – in kako so peli!« je dejal. »Kateri so neki bili?« tako je zamrmral, a le sam pri sebi, bolj retorično. Nisem vedel. Kako naj bi bil vedel? Saj je bil Francè že tedaj najmanj za pol dobrega lovca in kako naj bi tiste ptice poznal jaz, ki samo uživam ubiranje njihovega prelepega žvrgolenja? Toda Vrševnik je ostal nekje na dnu srca kot tiha, vztrajna želja, ki potrpežljivo čaka, da pride na vrsto.

Rekli boste: Vrševnik – pa samota! Gora, ki se po njej smučajo stotine smučarjev, odkar se je tudi pozimi odprla cesta čez Pokljuko do Rudnega polja. Pa sem le ujel neki tihi, sončni zimski dan, vzet kakor iz davnine in pravljичne preteklosti.

Velikokrat sem že prej romal nanj, pa zastoj. Le do Uskovnice ali do snežnih planjav Konjščice sem prišel. Nekoč sem v sprijemajočem se snegu komaj prigazil pod varno streho v strašno utrudljivem pehanju in s težo snega na smučeh. Drugikrat sem ostal v koči – vreme se je spridilo. Potem sem nekega sončnega dne v svečanu zavil s širne, prelepe planje pred Konjščico nazaj na Pšinc, ker zaradi pozne ure in slabega snega vrha še v misel nisem jemal. In spet in spet sem se vračal. Ob večerih sem hodil iz Srednje vasi po namrznjenih kolovozih, ko so se poključki gozdovi že temnili. Spokojno tišino je včasih zmotil kak glas – škripanje voza, škrtanje platišč na pesknatih klancih ali voznikov klic. Zvoki so zveneli jasno in svetlo v mrzli zrak, potem so se izgubljali niže v dolino in zamrli. Vrh klanca me je zmerom pozdravljalo znamenje – konec hudih strmih. Tam je nedavno odšlo v smrt deklè, sámo s svojo usodo in s svojo bolečino. Zašlo je, zablodilo in tavalo do svoje zadnje ure – ali pa so jo morda drugačne sile tirale na njeno zadnjo pot? Čigavo srce še čuti danes nesrečo in stisko svojega bližnjega?

Tako sem hodil prevzet od čarobnega gorskega sveta, zatopljen v svoja in druga vprašanja. Koliko let pač že hodim tako po gorah? Pred dobrimi tremi leti sem zamudil štiridesetletnico svojega prvega plezanja čez Triglavsko steno – šele pozneje sem se tega zavedel. A v gore sem začel zahajati že davno prej, s srcem še kot majhen deček, zares pa tam okrog štirinajstega leta. Kakor da bi se bilo zgodilo včeraj, tako natančno še pomnim, kako mi je bilo pri duši, ko sva nekoč hodila s prijateljem, dva petnajstletna fanta, spomladi na Grintovec. Kako je pélo srce, kako so čustva plala po duši in kako sem vnašal v to, kar sem videl krog sebe tam pri Žagani peči, tiste snežne gore, tiste pomladne klíce, tisto vzdušje ob doživljanju jutra in prve pomladi, kako sem vnašal v vse to neki neznani napev, ki sem ga takrat malo prej spoznal. Bila je preprosta skladba z naslovom V gorah. Če prav vem, za gosli in klavir. In povedala mi je vse, vse tisto, kar sem potem onega pomladanskega jutra zares doživel. In kako mi je ta vsebina polnila srce, kako sem jo doživljal. Saj je vseeno, če tista preprosta glasba ni bila kos gorskemu jutru in pomladi. Meni je izpolnjevala doživetja in zanj je bila pomembna, z njim se je nezadržno povezovala.

Triglav z Vrševnika

Foto M. Lipovšek

Človekovo doživljanje naredi gore za tisto, kar mislimo, da so. Saj, kar so, le sami določamo v spoznanju in s svojimi doživetji ob njih.

Tiste večere, ko sem hodil na Uskovnico, so se ponavljale stare podobe in glasovi. Polzeli so mimo mene kakor prej na potih, ki jim ne vem več števila. Ko nastopa zmrzál ob večerih zgodnje pomladi in hrešči srež pod stopinjo v napol zmrznjenih lužah, ko ostajajo vasi in gorke izbe daleč spodaj in človek, nebogljeno drobno bitje, hodi sam v široke, temne strmine.

Nekega večera sem spet prišel. Visok sneg je še ležal po gorah. Rdeča zarja je napovedovala lepo vreme. Koča je bila skoraj prazna, z bohinjske strani ni bilo mimo mene nikogar, le nekaj smučarjev se je prismočalo z Rudnega polja, kjer so pustili svoja vozila. Tako sem bil drugega jutra na poti proti Konjščici čisto sam. Smučiči so polzele po snegu kakor brez teže. V planini sem si malo oddahnil. Toda imel sem izkušnje od prej in pred očmi mi je bilo tistih šeststo metrov, kolikor je od tam še do vrha. Kmalu sem gazil po robu gozda navkreber.

... Ugrezanje smučiči in hreščanje zmrzlega snega pod drevjem, šelestenje pršiča na planem. Znani glasovi, zmerom enaki, zmerom novi in srce polno sreče ob njih. Ah, saj je bil to le zložen sprehod, čeprav visoko v gori, čeprav je bil sneg ponekod slab, greben deloma kopen, kjer ga je prijeló sonce. Treba je bilo skozi zamete, čez zastruge, ki jih je vihar vtisnil v grebenski sneg, pa spet po zložnih strminah mimo slikovitih dreves vedno više, dokler se ni odprl široki hrbet pod zadnjo strmino Vrševnika. Pooblačilo se je in svetloba je osivela. Mrzel veter je kdaj pa kdaj pihnil čez strmine. Ko sem gazil proti vrhu, je vihral čez gore, a zgoraj se je kmalu umiril. Od tam se je videlo Sleme kakor daljna orjaška gora – nekakšen ledeni velikan, tako je bilo odeto s snegom in ledom. Kakor uklenjen sem strmél vanj. Z zahoda so vrhovi okrog Debelega vrha v svojih čudovitih oblikah pogledovali sem čez. Triglav imam v spominu kakor velikansko, belosivo senco, ki se je vzdigovala nad belimi grebeni Draških vrhov, prozorna, kakor v steklo odeta. Kepa onkraj Luknje-peči je bila mračna in rumenkasta. Nad megleno zaveso pod seboj pa je plaval vršič Stola kakor privid, podoba iz sanj.

Sreča, gorska sreča sredi snežne samote! Skoraj grozljivo se je vil beli hrbet daleč v poključke gozdove. Mehka modrikasta svetloba je ležala nad njimi, le tu pa tam je švignil medel soj po snegovih.

Ko sem sestopal po strminah, je sonce spet vedno bolj sijalo in v Konjščici je bila že prava pomlad. Z osončenih skódel se je snežnica večinoma že odtekla in na pol suh les se je paril v sinje nebo. Prelepa je bila smuka na Uskovnico, lahek, voljan sneg, ravno prav odtajan. Še daleč pod kočo sem ob izvoženi poti našel imenitne smuške stezice. Nizko v gozdu sem odšel peš naprej v planino Blatce. Ta je bilo še bolj kopna kot prejšnji dan, strme steze proti Stari Fužini pa skoraj suhe. Samo pod drevjem sem se še lovil po ledu.

Pomlad v snegu – Sleme

Belo, strmo Sleme, ki sem ga gledal z Vrševnika, mi ni dalo miru. Neko soboto kmalu zatem sem že spet hodil proti Uskovnici – le snega je bilo manj, ker je šlo že proti koncu marca.

Zvečer se je nebo na zahodu spet pordečilo – zarje vstajajo in minevajo, a vedno znova rdé na nebu. Le mi nezadržno korakamo proti svojemu zatonu v skrivnostno deželo, ki je ne bomo nikoli poznali.

Dan, ki je nato napočil, je bil eden od tistih, ki so jasni, da bolé oči, vroči skoraj kakor poleti, sneženi kakor sredi zime. Vedel sem, da bo treba paziti zaradi plazov. Pot na Sleme čez Pšinc, kakor sem šel tedaj, morda komu ne bi bila všeč. Gozd do kočice na razgledišču je strm in sledi do tja so bile vse zrobkane. Snega je ležalo tod še na metre, bil je zmrznjen sren. Nič nisem vedel, kod naj bi hodil. Nad zasneženim pobočjem sem po neki navidezni poti za ograjo vrh strmine prečil visoko v gozd, od tam po posekah do lovske kočice, kjer so se nehali vsi sledovi. Uganil sem smer po svoje in kmalu sem stal na kraju čudovite ravnice. Široka gredina sredi strmin – velika, bela, preprežena s sencami visokih jelk. Tako je bilo lepo, da nisem vedel, kam naj bi pogledal. Naj grem na levo gledat v globoke Voje? Naj na desni med vitkimi drevesi poiščem najboljši pogled v Konjščico in na daljni Stol, zarisan v čisto jutranje nebo? Naj se zgubim naravnost gor v prelepem pobočju, od koder se v spletu dreves in skalovja vzdiguje snežni greben? Ali pa naj se predam sanjskim Spodnjim goram, ki v sinji belini kažejo svoje oblike? Oh, znane gore, Črna prst in Rodica, Raskovec in Šija, pa Vogel, Škrbine, Podrta gora! Kolikokrat sem vas presmučal v srečni mladosti, kolikokrat sem se prav do teh zadnjih let predajal vašim čarom. Gore so več kakor drugo – zveste so bolj kot kdorkoli na svetu, stvaritve iz mrtve kameline, ki ji naše srce daje lepoto in smisel. Saj – kaj je gora brez srca, ki jo presoja? Tako je rekel gorjan iz daljne Azije – in kako prav ima.

Tedaj mi je prihajal na misel Janek kakor že na vseh teh mojih osamljenih potih. Leta in leta sva srečna hodila po gorah in kar sem doživel gorskega tovarišva, nobeno še zdaleč ni doseglo take enovitosti misli, stremljenj in doživljanja kakor z njim. Najina zveza je postala brez primere tesna, bila sva kakor eno bitje, ujemala sva se v vsem, kar v gorah sploh odloča. Vedel sem, kakšna dragocena redkost je to, kakšen čudovit dar življenja. Toda sedaj je težko zbolel. Začele so ga preganjati blodnje kakor otroka v vročici. Gorá mu ni bilo več mar, fantaziral je le o nekih morskih roparjih, ki jim Francozi pravijo corsair. Ni več hotel z menoj in ostal sem sam, zakaj zanj ni nadomestila. Tudi čez tiste višave, onkraj doline na jugu, kamor sem gledal s snežne ravnice, naju je nekajkrat peljala skupna pot, on pa je ta čas predajal svoje občutljivo in za lepote odprto srce tujim blodnjam, tujim ljudem. Toda moral sem naprej. Tako sem si prebral, svojo odročno pot in svojo samoto, in vedel sem, da se bom samo med gorami opomogel od težkih vprašanj, ki so se valila name v poklicu in življenju.

In sem šel. Po grebenu navzgor, koder ni šlo, pa v desnem boku. Najprej še med gozdom, višje v skalah, čez sila strme stopnje, čez sneg, med slikovitimi oblikami grebena z zadnjimi drevesi, rušjem in skalovjem. Na zahodni strani je ležala mrzla

in globoka senca, lovti so grozljivo padale v Voje. V vzhodnem boku je bilo toplo, prijetno ozračje pomladanskih, zasneženih in sončnih gora. Na ozkem hrbtu je bilo ponekod že treba malo paziti, včasih zaradi snega, saj je toplota naraščala z vsako minuto, včasih zaradi strmin, ki so se na levo in desno pogrezala v globeli. Kaj posebno hudega pa ni bilo in kmalu sem stal na zadnjem vršiču pod visokim Slemenom. Na vrh nisem šel, ozki greben in neznansko strma pobočja so bili preveč zameteni, kraj pa kakor nalašč za plaz. Kot sem zvedel pozneje, je bil to tisti dan, ko so mlada življenja ugasnila pod Mojstrovko – v plazu.

Sedél sem na ozkem grebenskem rogju, skalovitem in zasneženem. Jasen dan je sijal nad belo deželo. Nič se ni zganilo, okrog in okrog le smrtna tišina. V tej dopoldanski uri se še niso vsipali plazovi od sonca odtajanega snega. Predal sem se goram brez pesmi v srcu, brez beganj v mislih. Tiho sem čakal, da se pogorišče, ki ga življenje pusti včasih za seboj, ohladi v ožganih ostankih brezplodnih upanj, da se poležejo razburkani spomini na neizpolnjive želje in prazna stremljenja. Gore ozdravljajo – zanesljivo, pa počasi, zakaj v dolini se bolečina vrača z nezmanjšano silo, dokler blagoslov gorskega sveta ne prevlada in ne pomiri razdvojenega srca. Saj gore vračajo zvestobo za zvestobo, ljubezen za ljubezen in vso globoko, nepridržano vdanost.

Vračal sem se najprej po grebenu, pozneje po vzhodnih strminah v Konjščico. Sneg je postal težak, sonce ga je prijelo prav do dna. Šele spodaj v sencah, ko je šlo že na popoldansko uro, so smučič drsele kakor je treba. Zato pa je bil sneg na Uskovnici vodén in umazan. Vidno je kopnel v lise, kjer ga je bilo ponekod še za več pedi. Niže je bila pot kopna, v Blatich mokra, v gozdu proti Stari Fužini pa suha kakor poleti. Velik dan je še bil, ko sem za plotom pri svetem Pavlu povezoval smučič. Dan je ostal brez prestanka lep. Večerne zarje so se risale v jezeru, ko sem hodil čez most pri cerkvi na avtobusno postajo.

Vrševnik iznad Konjščice

Foto M. Lipovšek

PISMA IZ PAMIRSKÉ TORBE

ING. PAVLE SEGULA

Dragi tov. urednik,
ne boš verjel, pa je vendarle res, da ni minil niti dan med vso dolgo potjo po gorah Pamira in nazaj brez misli na tebe in na Planinski Vestnik, zakladnico planinskih doživetij. V meni se je prepletalo tisoče misli in želja, srce je bilo tako pogosto prepolno vsega nepozabnega, v mislih in dejanjih doživetega, kar je hotelo na dan, pa se nekako ni moglo sprostiti. Roka je nešteto krat segla po peresu, pa se spet in spet umaknila. Bo mar danes bolj odločna, volja bolj trdna?

Skozi tvoje roke je šlo že mnogo del, prežlahtnih izpovedi, v katerih so se brez strahu in sramu razkrivala srca goram vdanih popotnikov. Pomagal si na svet neštetim pričevanjem o drznih doživetjih, samotnih hojah in bivakih pa večnim sanjam o lepota življenja in gora in o radostih povratkov, o bolečinah slovesa in še drugim zapiskom čutečih duš. Vse to me seveda spremlja vsak dan, bilo pa je še posebej živo, ko naju je s popotnim tovarišem Rikom sprejela v goste prvobitnost samotnega sveta nad širono Alajsko dolino in naju za nekaj tednov uklenila med neštete v led in sneg okovane vrhove in mrmrajoče ledenike.

Velikokrat sem si dejal: »Kako naj opišem to doživljanje, ki so ga drugi opisali bolje, bolj doživeto in obsežneje? Mar naj ponavljam tisto, kar smo vsi že tolikokrat brali na straneh tvoje revije in drugje? Naj vse doživeto, vse misli ohranim zase, ko pa nekako želi ven v svet, med ljudi, da bi jim po svoje iznova pričaralo daljni svet nad motnimi vodami in pičlo puščavsko travo Srednje Azije?

Še v sanjah in v višinah, kjer manjka zraka, pa spet v veseli družbi meni podobnih se mi je smehljala tvoja podoba in vzpodbujala k prijetnemu, čeprav težavnemu in nevhvaležnemu pisanju.

Prepričan sem, da razumeš, kako je s to rečjo. Človek je ves zaverovan in zavzet z nekim početjem, vso svojo bit vlaga uro za uro, dan za dnevom v neko navidez kruto, garaško početje, ki na prvi pogled nima ničesar skupnega s pisanjem. Pozoren je na tovariše, ki jemljejo nedra gore na začetku skupine, in skrbi za prijatelja, ki počenja natanko isto nekaj korakov zadaj. Ugiba, kako bo nekaj sto metrov više in kaj prinese jutrišnji dan. Vmes pa spet in spet samogovori s celo vojsko znancev, s preljubo družinico v domovini, s prijatelji, da se vse meša in združuje v en sam orjaški splet vtisov, ker glava konec koncev ne ve, komu je kaj namenjeno. In to je navsezadnje tisto najtežje. Nekoga zanimajo čustva, drugega preprost opis poti, tretjega bolj stvarna vprašanja in napotki. Drug drugega izključujejo, vsak pa bi rad najprej prednost zase. Le ti nad vsem skupaj bediš kot koklja nad piščanci in paziš, da bi ustregel vsem po vrsti. Vsakomur nekaj, pa bo ravno lepo in prav.

Naj torej najin letošnji Pik Lenina ne utone v pozabo. Presneto tenka mu prede, ko se mu ob bok postavljajo izpolnjene želje v steni Eigerja in Centralnih Alp pa seveda naši dve najvišji himalajski gori, Annapurna II in Annapurna IV, s katerima smo že skoraj dosegli mejo 8000 metrov.

Ljudje smo zanimiva in svojska bitja. Nikoli nam ni dovolj; ne posameznikom, ne družbi kot celoti. Kako so se možje od Planinske zveze desetletja trudili, da bi se naši planinci srečali s Himalajo in poželi kako lovoriko, ko je bilo najvišjih še na pretek. Pa so najprej komaj narahlo potipali Kavkaz in nato indijski Himalaji uplenili dva deviška Trisula. V suši, ki je sledila, so se morali visoki cilji umakniti skromnejšim zahtevam. Se še spomniš, s kako pobožnostjo smo spremljali Mihovo odpravo v Centralni Kavkaz leta 1963? Pettisočak Elbrus in njegovi sosedje so bili prava poslastica, ki so rahlo zbledeli šele ob velikem uspehu naše andinistične odprave in nato ob vzponu na doslej najvišji vrh, neugledno koto 7355 v predstraži nedosežnega Kangbačena. V burnem snovanju, polnem upov na nove podvige v Himalaji, se je Pik Lenina pred dvema letoma prvič pojavil med našimi odpravarskimi tro-

fejami in potem do obeh Annapurn bil prvi samostojni vrh nad sedem tisoč metrov višine. Sledili so mu šesttisočaki iz Hindukuša, tako da je bila lista visokih gora, ki so jih dosegle naše odprave, že precej obsežna, zato so letošnje ponovitve in do neke mere celo težko pričakovani uspehi v najbolj divjih in priznanih stenah Evrope v pričakovanju najvišjega komajda prešli obseg osebnih doživetij. Končno je tako tudi prav, dovolim si le drobno dodatno misel: Vselej, kadar stremimo za višjim, težjim, še nedoseženim, ne pozablajmo na neštete stopnice, ki drže k vsakokratnemu najvišjemu dosežku. Veliko korakov je treba, da človek doseže nek cilj, mnogo rok in glav daje podjetju potrebni zagon, brez navidezno manj pomembnih uspehov bi bil tudi orjak brez mesa, kit in žil. Le če gledamo iz tega zornega kota, bo vsa bogata dediščina in sedanost last nas vseh. Šele, ko vse to poznamo in priznamo, bomo sposobni bolj in prav usmerjati naše želje in izbirati cilje jutrišnjih vzponov.

Kako preprosto zveni, ko pravim »če počnemo vse to« in kako vse obsežno je »vse to« v resnici. Ni zadosti, če štejemo korake, taborišča, kline in višinske metre. To je navsezadnje le nujno ogrodje, vsebino pa sestavlja tisoče drobnih in velikih stvari, ki dajejo dogajanju barvo, ton in končno pravo vrednost. Da bi zadeli v polno, se moramo zamisliti tudi nad tako vsakdanjimi stvarmi, kot so slovo od dragih svojcev, nebogljen milina dojenčka v mamičinem naročju, poljub sina ali hčere, mame in že na popoldansko uro, so smuči drsele, kakor je treba. Zato pa je bil sneg na Uskov-Tole je nekaj tistega, kar sem namenil tebi, dragi tovariš urednik. Vidim te, kako se vprašuješ: »Je tole vse, kar sem zaslužil?« Ne, seveda ne, saj sem ti podobne stvari že pisaril, ponovil sem jih pač, ker ni odprave brez misli te sorte, časa za kritično razmišljanje je pač dovolj. Najbrže pa bo prijetneje branje, ki vodi skozi puščave in mimo jurč v bazni tabor Ačik-Taš, pa še naprej obe aklimatizaciji do visokega cilja. Želim si, da bi ti vsaj skromno lahko orisal tisto, kar je občutilo najino srce v gorah nad širono Alajsko dolino.

Dragi Tine!

Bazni tabor, 14. 7. 1969

Glava je polna vtisov, zunaj v vetru hrume in plapolajo zastave. Komaj dober teden je od slovesa v daljni beli Ljubljani, ki je tukajle samo pojem o nečem, kar ta hip ni dosegljivo in kar bova doživela šele potem, ko bo odprava že za nama. Bova uspela? Pravzaprav danes ni pravi dan, da bi mislil o tem, a ne gre drugače. Gora je vsepričujoča in zastira lep del južnega obzorja, visoka, plečata in mogočna. Še tam, koder se njena široka pleča povešajo navzdol, jih pridno in prizadevno podpirajo korenjaški sosedge, da si oko ne utegne oddahniti od strmin. Res je med nama in grebenom, ki ves gol in nebogljen straži nad Leninovim ledenikom, še prostrana zelenica, polna česnja in živobarvnega cvetja. Toda ta je tako ravna in nebogljen, da samo še povzdiguje goro, kateri je namenjen naš obisk, in tako si ne moreva kaj, da ne bi nenehno mislila nanjo.

Najina prava pot je pravzaprav pričela šele na letališču v Beogradu, kjer naju je karavela z rezkim žvižgom ponesla pod nebo. Moj mladi popotni tovariš je poln mladeniške vneme komaj sproti prebiral razglede in tudi sam sem se radovedno oziral proti varnim tlem, ki so jih mestoma zakrivale bele kopice oblakov, in se pomenkoval s popotnimi sosedi. Kako majhen je svet! Kamor prideš, naletiš na znanca; v letalu je bil tudi Ivo Lukanc, nekdanji odbornik Planinske zveze, ki je že v prvih povojnih letih pomagal utirati poti naših odprav. Oba sva se veselila srečanja, polet pa je bil po vmesnem pristanku v Varšavi kar prehitro pri kraju. Z Rikom sva se na letališču v Moskvi nenadoma znašla sama in tuja kljub množici ljudi. Pa ne za dolgo. Pojave, podobne nama, z ogromnimi tovari, nahrbtniki in cepini so druga za drugo cepale v halo pred izhodom, zunaj pa so nas nenadoma obkrožili Kaspin od VSOPS in njegovi sodelavci. Po planinsko naglo smo se spoznali, potikali in zmašili v avtobuse. Sredi popoldneva smo se udomačili v »Gostinici Sputnik«, ob širokem, razpo-
tegnjenem Leningrajskem prospektu, polnem cvetočih dišečih lip.

Za poln dan nas je vsrkala širna, bela prestolnica Sovjetske zveze. S spremljevalci smo hiteli sem in tja, obiskali sedež športnega društva »Špartak« in si ogledali to in ono znamenitost. Vitek kamenit steber s titanovo raketo na vrhu vabi mimoidoče, da naj se spomnijo osvajalcev vesolja, nedaleč proč vzradoste oko kupole Tihvinske cerkve in slavolok zmage, s katerim je Rusija proslavila poraz francoskih čet in zmago maršala Kutuzova.

Na obisk v ogromnem univerzitetnem poslopju so organizatorji pozabili, zato nam je bil vstop »zakrit« in nismo prišli dlje kot do veže, česar pa pravzaprav nismo obžalovali. V kratkem času si pač ni mogoče ogledati vsega, čakal nas je pa še Kremelj z Leninovim mavzolejem.

Molče smo stopali mimo prozorne krste ter se za nekaj hipov vsak po svoje zatopili v bližnjo preteklost. Nekateri pokojnika istovetijo z božanstvom, ki jim pooseblja začetek sodobnega oblikovanja človeške družbe. Neštetim pomeni isto, kot je bil starim kristjanom Kristus; kljub vsej nekdanji in sedanji preproščini pravo mistično bitje, ki je za živih dni povzročilo velike premike v življenju ljudstev po vsej zemeljski obli in čigar avtoriteta še danes z nezmanjšano silo povezuje sorodna družbena gibanja v enotnejši nastop.

Veš, dragi urednik, o tem bi človek lahko pisal še in še, toda kdo bo čital vtise o sprehodu po Moskvi, če pisma prihajajo s Pamira? Imaš res prav, tudi nas so utrudili ogledi, še posebno umetniška galerija Tretjakovskega, ki je dobesedno izpila naše moči in sposobnost zaznavanja. Iz prve stiske so nas odrešile zelene trate in cvetje, kjer sta se odpočila duh in telo in kjer nas je zgrabila huda želja, da bi bili že skoraj v taboru pod gorami ter se odpočili od stisk in težav civilizacije.

Na letališču smo bili že zgodaj zvečer in tja do druge ure zjutraj strmeli v velike ptice, ki so s hrupom odhajale in prihajale. V nas je spet in spet vstajalo tisto znano nelagodje, ki tu in tam pritiska nad popotniki, pa se potem kmalu umakne vedrini, čim se letalo odtrga od tal. Vseskozi pa nas je kljub zaspanosti in vročini prevevala nekaka slovesnost. Odhajamo tja proti Aziji, in kar šest ur bomo lebdeli med nebom in zemljo. Postali bomo nekako eksteritorialen, majhen, zaokrožen svet, svoja lastna republika, nedosegljivi za tegobe vsakdanjosti, s katero nas vežejo samo nevidna pota radijskih valov.

Nabralo se nas je kar dvainštirideset: Italijani z drobno Luciano, Francozi z veseljaškim Pierrom in priletnim vodjo Jeanom, Mongola, Japonci z nerazumljivo govornico, bradati Hiebeler s spremljevalcem matematikom Michaelom, Vzhodni Nemci z dolginom Uwejem, Bolgari z rdečeličnim, gladkim Enčom, Avstrijci z blagim Gustavom, oba madžarska mladeniča, Nepalec Pradham, Romuna in poljska delegacija. Vse to in kup opreme je kar lep tovor, ki proti jutru grmi že nad Azovskim morjem. Fantje so večji del spali, le sam sem se razgledoval po rumenkastorjavih puščavah in temnomodri gladini jezera, v katero od vseh strani pritekajo zaprodena korita velikih rek. Potem so se na obzorju pokazale gorske verige z zasneženimi vrhovi, kmalu smo se spustili na travnate stečine letališča Oš.

Sprejem, pionirčki, šopki cvetic, zastave z napisi »dobrodošli« v vseh mogočih jezikih, domačini v svojih značilnih oblačilih s kirgiškimi čepicami in klobuki, oslovske vprege, polja z bombažem, sadno drevje, dinje, lubenice, zaspanost in vročina.

Že ob prihodu se nam mudi, vendar nas hudo mika spoznati mesto, ki je kar na prvi pogled mešanica vzhoda in zahoda. Morda bi ga brez velike napake lahko primerjal s kakim bosanskim mestom, čuti se vpliv islama.

V prvem zaletu fotografiramo vsevprek. Vsakega domačina, zgradbe, prodajalko kvasa, ženico s kumisom v kozjem mehu, kuhinjo, kjer prodajajo čaj, obrtnike, pisani trg. V mestni restavraciji se potem hočeš nočeš umirimo. Povabili so nas na obed, pozdravljajo nas razni funkcionarji. Župan je čeden, inteligenten domačin, predsednik komsomola prijetno polnokrvno dekle, ki s spremljevalcem poskočno zapleše na domačo vižo.

Vse je seveda silno bežno in površno, kmalu popoldne odrinemo dalje, proti naselju Tople vode, ki leži v dolini reke Gülča, in kamor nas vodi še kar dobra asfaltna cesta.

Pokrajina je izrazito puščavska. Pesek povsod sili izpod zelenja, ki je bolj bujno samo tam, koder ne manjka vode. Drugje povsod rumena rebra, globoko udrt korita stranskih pretokov reke pod nami. V dolini zanikrne bajte, redko drevje in samota. Srečujemo popotne ljudi na konjih in oslih, tu in tam so cela naselja čebelnjakov, ki segajo tudi preko dva tisoč metrov visoko. Še v soncu smo v Toplih vodah, kjer nas spet sprejmejo pionirčki in krajevni funkcionarji.

Nas zanima bazen s toplo vodo in skupina žena z otroki in kozami na travnatem pobočju. Dve materi dojita z dolgimi malhastimi dojkami, otroka pridno pijeta; večja mladež in stare mame se pridno postavljajo pred fotoaparate. Dve deklici sta pravi lepotički, vzhodnjaške črte v obrazih dajejo vtis posebne nežnosti. Uzbeško dekletce sanjavo strmi nekam predse. Čudni tujci vedno prinašajo nemir, in sto vprašanj. Le kje so tisti kraji, odkoder prihajajo, in kaj iščejo pri nas v teh bregovih, kamor še živali ne marajo?

Večer se že utaplja v noč, ko se ekspedicija gosti v gaju, ob šumeči reki. Elekrika presneto malo pomaga, žarnice brle kot kresnice, da smo vsi črni in drug drugemu podobni kot groš grošu. Pravzaprav smo vsi skupaj ena sama siva senca, skozi katero se prerivajo domačinke, ki nam strežejo z domačimi jedmi. Najstarejši Gustav z Dunaja dobi ovčjo glavo, in jo po stari šegi ponudi še vsem drugim. Pijemo kumis, slatino, pa črni in zeleni čaj in se zalagamo s paradižniki in kumaricami. Potem se oglase razni govorniki in nam v vznesenih besedah žele srečen vzpon na vrh Vladimira Iljiča Lenina. Zavlečemo se v svoje šotore in zaspimo kot ubiti.

Videti je, da sva z Rikom trdnega spanja, na moč si prizadeva dežurni, preden se zjutraj iztrgava snu in ujameva še zadnje grizljaje zajtrka. Potem se zbašemo na kamione in obljubimo, da ne bomo fotografirali. Čez to dolino je položila roko vojska, bregovi, ceste, tu in tam razmetane jurte, ovce, koze, krave in jezdec na konjih, so vojaška skrivnost. Škoda! Podobe so ponekod vredne filma (in greha), pa se zdržimo tudi na sedlu Talgüt, visokem 3400 m, odkoder zagledamo Pik Lenina, ki se samotarsko pne v višave, še zdaleč pred nami. Gore so tod sila razgibane, vrhovi zasneženi, kamenine, ponekod v čvrstih stenah kipe kvišku, drugje vidimo same razbitine, rjavo rumene barve in dolga melišča. Drevja ni, redka trava pa ponekod poganja kar visoko v strminah. Včasih švigamo mimo konjenika ali mimo skupine žensk, ki se radovedno ozirajo za karavano tovornjakov z živim bremenom.

V Sary Tašu smo še kakih 40 kilometrov od kitajske meje, tu je »kontrolni punkt«, kjer graničarji pretipajo obisti in potne liste vsemu, kar leze in gre. Nekateri zahodnjaki se jeze, ker so potne liste založili nekje v nahrbtnikih. Teh seveda ni malo in kdo bi vedel, kje natanko so te presnete bukvice.

Alajska dolina. Širna zelena planjava se pne med vzhod in zahod, uklenjena med same gore, s snegom pokriti orjaki, nad katerimi kraljuje široki Pik Lenina. Anatolij Ovčnikov, vodja tabora, ki živi kot univerzitetni profesor v Moskvi, nam je dejal, da pomeni ime nekaj takega kot blagoslovljeni kraj. Poskakovali smo s tovornjaki po razdrapani cesti in misli so se selile nazaj v davne čase, ko so tod odmevali kriki tisočev nomadov. Gonili so svoje črede na sočno pašo in hvalili bogove za to zeleno oazo. Gore so jih navdajale z grozo, snežene prehode prek prelazov je bila že davno zaznamovala smrt s svojo koščeno roko. Kakšen pekel tam gori, tu pa vode, backi, koze, plodne ravnice, iskri konji, vonj po puščavskem pesku in živalskem urinu, zibajoča hoja velblodov, kosmati jaki, divje igre na konjih. Žal nam je bilo, da nihče ni vedel povedati kaj več o zgodovini te doline, ki je gotovo doživljala tudi težke boje, spopade med plemeni in poznala bojevite vojščake vseh vojskovodij, ki so tod vodili svoje trume za plenom in tujim imetjem. Opoldanska ura ni dopuščala, da bi naši tovornjaki ubrali bližnjico prek motnih voda reke Kysil-Su, zato smo po malici, ki se nam je od sile prillegla, izbrali daljšo pot ter se prek vode prebili čez železen most, potem ko smo se nekajkrat komaj potegnili iz blata, v katerem so se kolesa nemočno vrtela in so nam šele mogočni buldožerji pomagali na trda tla.

Življenje je tu res težko in surovo. V primerjavi z ljudmi, ki se tu pehajo za svoj obstoj, smo mi, meščani, padli že zelo globoko, človek je vesel, ko pomisli, da nas

planinstvo in alpinizem vsaj nekoliko navajata na življenje v naravi in nam omogočata, da ne utonemo v močvari udobja. Onstran mostu so tovornjaki ubirali samo lasne sledi, da so se vzdigovali orjaški oblaki prahu in smo bili kmalu beli kot mlinarji. Sprva smo se jezili nad nevšečnostjo, ko pa smo ob poti opazili prve jurte in vedno številnejše jezdece, smo svojo pozornost posvetili raje nomadam in goram na naši desni. To so že sami visoki vrhovi z ledeniki in ledenimi slapovi, ki burijo domišljijo in podjetnim obetajo neslutene vzpone. Možnosti so seveda mnogo manjše, saj je za take podvige poleg vsega drugega potrebno mnogo časa, da ne govorimo o pogojih za plezanje v višini med štiri in šest tisoč metri.

Našo razpravo je tu pa tam prekinil kak posebno divji skok avtomobila, brez bolečih bušk so ostali samo Nemci iz DDR, ki so si za vsak primer naredili čelade. Trdota lesa res ni posebno velika, če pa se meri z glavo, se slednji to hitro pozna, še posebno, če njen lastnik zadene še v kako matico ali vijak. Potem smo prebredli še nekaj voda in zavili med morensko gričevje, iz bližnjih oblakov nas je poškrpnil hladen dež. Prah se je za spoznanje unesel. Še malo, in bili smo v baznem taborišču. Pozdravilo nas je nekaj velikih šotorov, prazni drogovi za zastave, kuhinja in nekaj sto metrov dalje še latrina, ki v taboru naše sorte pravzaprav ni tako nepomembna. Čez čas so se razgrnili oblaki in zagledali smo našo goro. Visoko nad nami so neslišni vetrovi raznašali sneg z vršnega grebena. Sijal je v polni svetlobi nad sosedi, ki so se že obarvali z rožnato svetlobo. Tabor je počasi tonil v noč.

Lahko si predstavljaš, da je bil današnji dan od sile poln in zanimiv. Zgodnje vstajanje, umivanje v ledeno mrzli vodi, spoznavanje z novimi znanci. V taboru nas je vsaj stopetdeset, nekaj skupin se že daje z goro, zelene rakete so sinoči sporočale, da je vse v redu.

Z Rikom in sosedi, Mongoloma Luosanom in Zano ter z Romunom Mirceo smo odšli na ogled prek češnjevih livad na krhek rjav greben, ki kraljuje nad Leninovim ledenikom. Višina se pozna, človek si ne more privoščiti take hitrice, kot če se sprehaja po domačih dolinah. Za zmerno hojo pa nam kakih 4000 metrov visok hrbet ni pomenil nobene težave, kar nas je navdalo z veseljem. Dober začetek sicer še ne pomeni, da bo tudi konec po naših željah, a vendar je tako bolje, kot če bi že takoj prvi dan lovili sapo in se borili z vrtoglavo. Po napornem potovanju je dobro počutje še veliko več vredno.

Sedaj pa še nekaj besed o najinih načrtih. Z Rikom sva sama, zato sva se popoldne razveselila obiska skupine Borisa in Kostje Klecko iz Leningrada. Predlagala sta nama, da se pridruživa njuni skupini, v kateri bo enajst sovjetskih alpinistov in oba tovariša iz Mongolije. V slogi je moč, dobra skupina pač lažje premaguje težave in deli napore. Na Pik Lenina se bomo podali prek Razdelne. Smer je za en dan daljša od smeri čez »skale Lipkina«, ki sva si jo med potjo nekako izbrala kot »najenostavnejšo«. Kostji sva povedala, da dva alpinista pač ne moreta, oziroma, če sta resna, ne smeta sama predstavljati odprave, ter da bi rada do podrobnosti spoznala življenje v njegovi grupi.

Kostja je kljub svojim mladim letom že star maček, ni sedemtisočaka v Pamiru in Tjenšanu, na katerem še ne bi bil. Še več, na Pik Lenina se tokrat podaja v četrto. Da bi pa vzpon ne bil nezanimiv, bo šel na vrh s smučmi in se s smučmi spustil do Leninovega ledenika. Boris ima nekaj vzponov manj in tudi smučar ni tak kot Kostja, je pa odličen alpinist, ki se na sedemtisočakah počuti kot doma. Oba bratca sta prečudovita tovariša, vedra in preprosta. No, pa o tem kasneje.

Tako je prvi dan v taboru minil, kar se da koristno, včeraj pa je bila na vrsti nekaka preizkušnja nežnega spola in inozemcev, članov Borisove skupine. Jure Kozlov in Jure Gusar sta nas kmalu po zajtrku povabila, da zlezemo na sneženi vrh Pik Petrovskega, ki krasi podaljšek grebena, tik nad našim taborom. Seveda nama tega ni bilo treba dvakrat reči, strašno naju je vleklo v višave, čeprav se je vreme držalo bolj kisló.

Jure Kozlov je zelo prijeten fant mojih let, inženir strojništva in kot amater odličen botanik. O vsaki rožici v strmini je vedel domače in latinsko ime. Tu in tam nam je potipal utrip žile, ki pa pri nikomer ni presegal normale. Na grebenu nas je obdala

gosta megla, nad nami nekje so ukali Italijani in Francozi. Ker smo bili nekam leni, se nam ni dalo spuščati z grebena v snežna pobočja in smo spotoma raje lezli kar prek škrbin. Videl sem, da sta naši spremljevalki Nina in Ira pravi divji mački. Ena, dve, sta se prepraskali čez škrbinaste pomole, ki sem jih jaz potipal nekoliko bolj oprezno, a jih zmoget brez tuje pomoči. Višje na grebenu se je vreme izpridilo. Rahel dež, ki nas je spremljal že vso pot, se je sprevrgel v grd metež, vetrovke so začele mrzovati. Prišli smo kakih 4200 metrov visoko in opazili, da se skupina pred nami vrača. Postalo mi je žal, da z vrhom ne bo nič, ko sem pa videl premražene in mokre Francoze, mi ni bilo preveč hudo obrniti za tovariši. Za spremembo smo gazili sneg v strmini pod grebenom, skal smo imeli že vsi čez glavo. Naglo smo se spustili do škrbine v grebenu, se sladkali z Rikovimi bonboni in nato zročljali nekaj sto metrov nizdol po melišču, ki se razprostira skoro do tabora.

Mokrota v šotoru ni prijetna, vsaj ne v najinem, ki je bolj majhen in na nekaterih koncih zamaka. Pomagala sva mu s časopisnim papirjem, sicer pa sva se z največjim veseljem podala v veliki »kolhozni« šotor, koder Tolja, ki mu je usojena funkcija intendant, deli konserve in opremo za jutri, ko odrinemo na prvo aklimatizacijo. Računi kažejo, da ravno prazni ne bomo hodili po pamijskih stezicah, pa tega sem vajen že trideset let. Nahrbtniki naju resnično ne skrbe.

Dragi Tine, najbrž si me že sit (da ne govorim o bralcih, ki bodo zvečili tale pamirska pisma, kolikor jih ne boš zabrisal v koš); tudi sam se imam že čez glavo. Zunaj še škraplja dež, zastave, ki smo jih zjutraj dvignili na 13 drogov, bobne, osrednja sindikalna tik pred najinim šotorom. Malo sem še vedno mačkast od dolge poti in spremembe podnebja. Tudi glava ni preveč vedra. Višina ali divji prepah na tovarnjaku? Najbrž bo slednje; mislil sem, da nam bo potrgalo glave. Sedaj pa zares konec. Luč je trikrat mežiknila, to se pravi, da bo vsak hip po njej. Lep pozdrav tebi in bralcem Planinskega Vestnika.

(Pisma drugim bodo sledila)

UILPATA (4638 m)

DR. ANDREJ MARTINČIČ

Začelo se je pravzaprav nekega marčnega dne, ko sem dobil v roke dopis Planinske zveze Slovenije, v katerem so vabili na odpravo na Kavkaz tudi prirodoslovce. Kot botanik sem se seveda takoj prijavil, saj so me tuja gorstva že dolgo mikala. Kljub velikemu zanimanju za take odprave, ki na splošno vlada med naravoslovci, se je pripetilo, da sem bil konec koncev edini prijavljeni kandidat iz tega tabora. Moja gorniška preteklost je bila takorekoč »čista«, brez alpinizma. Čeprav sem bil že na mnogih naših vrhovih, sem vse dosegel pohlevno, po poteh. Zato me je nekoliko skrbelo, kako bo šlo na Kavkazu, kjer bo izhodišče 2000 m visoko. Pa so me potolažili, da bom sam svoj gospod, na nikogar vezan; lahko pa, da bom šel zraven, če bom hotel. S tem sem se strinjal, ker sem bil prepričan, da me ne bodo hoteli vlačiti na vzpone – meni v sramoto, sebi v sitnost.

Na mestu pa so se stvari le nekoliko drugače razvijale. Za začetek smo šli zaradi aklimatizacije vsi skupaj na Pik Nikolajev (4100 m). Prekrasno vreme je pripomoglo, da sem uspešno predelal in osvojil prve črke alpinistične abecede. Celo v derezah sem »shodil«, čeprav sem se nekajkrat dobro pohodil. Na prvem treningu z derezami na Cejskem ledeniku, pred očmi stroge ruske inštruktorice, sem se skromno postavil na rep vrste in kar z očmi požiral znanje mojih alpinističnih tovarišev. No, nisem hotel namreč po nepotrebem zniževati kvalitetnega poprečka izbrane jugoslovanske vrste. Posrečilo se mi je, da sem zadovoljivo prilezel iz ledeniške špranje, celo dvakrat. Začetni uspehi so me tako vzpodbudili, da sem tvegaj celo spopad z drugim

najvišjim vrhom v Kavkazu, s Kazbekom (5047 m), in uspel. Moj nadaljni alpinistični razvoj pa se je po teh dveh vzponih ustavil, ker ni bilo več skupnih lažjih smeri, temveč se je pričelo resno delo. Zato sem odslej hodil sam po bližnji okolici našega alpinističnega tabora in nabiral rastline. Vreme nam ni bilo ravno naklonjeno, pa smo marsikateri dan ostajali doma. Na lastni koži smo izkusili, da je Cei res »gnilij rejon«. Tako je napočil zadnji teden našega bivanja na Kavkazu. Za zaključek naj bi poskusili osvojiti še Uilpato, lepotico cejskega območja. Odhod na vzpon je bil določen za četrtek opoldne.

Četrtek, 7. avgusta – Zajtrk. Po zajtrku se prično fantje pripravljati na vzpon. V šali omenim, da bi šel še jaz, ker sem svoj strokovni program že izpolnil. Takoj pa vidim, da ne razumejo nobenega »špasa«, saj predlog resno vzamejo. Žal je sedaj na meni vrsta, da pokažem resnost in tako sem potrjen. Petorica ima v načrtu vzpon po petici, Trobevšek, vulgo »Tanca« in jaz pa 2 b. Predhodni ceremonial je to pot razmeroma kratek. Manjka sicer obvezni zdravniški pregled. Zato pa so ostale točke do pike izpolnjene.

Dan je čemeran, meglen. Ponuja se dež, kot že tolikokrat v času našega bivanja na Kavkazu. Stopamo v gosjem redu, upognjenih hrbtov, ki nam jih pritiskajo k tlom težki nahrbtniki. Pot pelje po dolini reke Cei-don. Stopamo skozi gozd rdečega bora in orientalske bukve (*Fagus orientalis*). Za oči srednjeevropskega botanika je nenavadno, da na višini 2000 m uspeva tako bujen gozd. Tudi podrast je bujna. Prevladujejo do 2 m visoke steblike, skozi katere si domačini napravijo steze kar s koso. Posebno izstopajo jesenovka (*Polemonium coeruleum*), širokolistna zvončica (*Campanula latifolia*), omej (*Aconitum*) in volnati lepen (*Adenostyles alliariae*). Od pritalnih rastlin pa je zelo pogosta linejevka (*Linnaea borealis*). Kakih 100 m višje začno polagoma prevladovati v gozdu breze. Tudi te so kasneje nižje in redkejše, dokler se končno ne odpre pred nami kamniti svet planinskih trat, pokrit s pisanim cvetjem. Največ je planinskega maka z velikimi oranžnimi cvetovi. Na več mestih pa pokrivajo tla v velikih množinah grmički rumenocvetnega kavkaškega rododendrona (*Rhododendron caucasicum*). Pot se polagoma vzpenja ob Cei-donu, ki priteka izpod Cejskega ledenika; prava ledeniška reka, deroča in kalna. Prekoračimo vodo in se pričnemo vzpenjati po ledeniškem hrbtu. Od prvega obiska pred dvema tedni se je površina močno spremenila. Led se je v tem času močno topil in vse več kamenja je prihajalo na površino.

Vreme je čedalje slabše. Pomalem že prši, tudi megla je gostejša. Nič kaj spodbudne razmere za bivanje v »nočevki« pod Uilpato. Pot nadaljujemo po strmeh in dolgem snežišču, kjer se pošteno zasopemo. Zato se nam počitek ob radijski zvezi s taborom kar prileže. Seraki na koncu Južnega Cejskega ledenika so v tem vremenu kar grozeči. Ko se povzpemo na plato ledenika, se nam prikaže zanimiv prizor. »Alpinistični prvošolčki« iz našega tabora so opravili svoj prvi vzpon in se sedaj spuščajo v strogih cikcakih navzdol po ledeniku. V mislih si predstavljamo, kako je celotna »kompozicija« lezla na Pik Nikolajeva. Gotovo je vrh nekaj nižji po njihovem obisku.

Tudi Južni Cejski ledenik je močno spremenjen. Ko smo bili prvič tu, je bil še čisto gladek. Sedaj pa je ves preprežen z globokimi razpokami. Res neverjetno, kako hitro se lahko spreminja površje ledenika. Do bivaka pod vrhom Hican sedaj ni več daleč, toda vreme je čedalje slabše. Tu in tam že pade zrno sodre. Ni mnogo upanja, da bomo danes nadaljevali pot do vzhodnega Uilpate, kjer bi morali po načrtu bivakirati. Ko prispemo do bivaka, vidimo, da je že precej zaseden, kajti slabo vreme preganja tudi ruske naveze. Ko se stlačimo še mi vanj, je njegova kapaciteta povsem izpolnjena. Medtem se prične zunaj divja jaga. Sodra pada tako silovito, da je kmalu vse belo. Ravno pravi čas smo prišli na varno. Kako bi bilo v takšnem vremenu zunaj, si po Kazbeku prav dobro predstavljam. Ko nevihta po eni uri še ne preneha, se odločimo, da prespimo kar v bivaku, saj je že prepozno, da bi nadaljevali pot. Natihem je najbrž vsak od nas zadovoljen s tem, vsaj jaz sem. Moti le to, da ne dobimo od ruskih alpinistov pravih podatkov, koliko je od bivaka do vzhodnega Uilpate. Vsak nam postreže z drugačnim podatkom.

Greben Manoha, v ozadju Uilpata

Foto Janko Mirnik

Z vso vneto se vržemo na kuho. Naši plinski kuhalniki delujejo v velikem stilu. Vtem se zunaj prikažejo prve zvezde; to nas izredno razveseli, saj upamo, da bomo jutri imeli lepo vreme. Jasnega neba je vedno več. Ker bomo zjutraj zelo zgodaj odraščali, se kmalu zbašemo v spalne vreče. Vendar se nikomur ne da spati. V prenapolnjenem, toda prijetnem bivaku se oglasi slovenska pesem. Peťje ni ravno »izvozne kvalitete«, pa vseeno učinkuje.

Četrtek, 8. avgusta. – Zbudimo se nekoliko bolj pozno, kot smo nameravali. Ura je že krepko čez štiri. Nekoliko je še mračno, toda brez najmanjšega oblaka. Popolna jasnina. Ura je že pet, ko se odpravimo čudovito razpoloženi iz bivaka. Le »Benjamin« ostane. Vnetje v ustih se mu je tako razvilo, da ni misliti na vzpon. Ker smo že pozni, se poženemo z vso naglico. Pa se kmalu izkaže, da naglica ni nič prida – ne samo na Kranjskem, temveč tudi na Kavkazu. Ko smo že kakšne pol ure na poti, spoznamo, da smo v napačni smeri. Zaviti bi morali takoj za bivakom na desno, navzgor proti sedlu Hican, mi pa smo jo mahali kar naravnost. Zamuda postane tako še večja. Obrnemo se nazaj in že se vzpenjamo proti sedlu Hican, ki je kakih 3000 m visoko. Žal smo brez višinomerov, zato natančno višino bolj ugibamo. Podatkov pa tudi nismo mogli dobiti, kajti kaže, da so tudi naši gostitelji sprti s temi podatki. V tem se prikaže jutranje sonce. Vrh Hicana zažari v čudoviti rdeči svetlobi, ki jo rjave granitne skale še povečajo. Hitimo fotografirati, saj smo imeli takih možnosti doslej bore malo. Pot na sedlo se neprijetno strmo dviguje. Kmalu ga dosežemo. Odpre se prekrasen pogled. Pred nami je Severni Cejski ledenik, ves gladek in bleščoč v jutranjem soncu. Obkroža ga venec vrhov – in med njimi naš cilj, Uilpata, ki se koplje vsa zasnežena v jutranjem soncu. Prizor, ki ga lahko le redko doživiš.

Dolino Cei-dona na naši desni, pokriva ogromno megleno morje. Neutrudno pritisamo na sprožilce. Če bo ves dan tako vreme, bo zaključek našega Kavkaza nepozaben. Uilpata je takorekoč pred nami, pa vendar imamo do vznožja še uro hoda. K sreči je ledenik v tem delu skoraj brez razpok. Tudi sneg je v tej zgodnji jutranji uri še zmrznjen. Ob vodi sredi ledenika se ustavimo, da si napolnimo čutarice in naredimo »fla fla«. Pijača seveda ni kaj prida, ker jo delamo brez sladkorja. Pa vendar je boljša kot navadna voda. Tisoči ledenih kristalčkov že sipljejo slepečo svetlobo, zato si natakemo očala; še debelo plast kreme na obraz, in pripravljeni smo. Sedaj se ločimo. Četverica zavije proti vznožju stene, Tanca in jaz pa greva naravnost. Spotoma izbirava, kje bi vstopila. V maršrutnem listu sicer piše, da je treba vstopiti med dvema lednima slapovoma na skalni greben, a je možnosti več. Končno se odločiva za ozek snežni ozebnik. Ko potegnem vrv iz nahrbtnika, je ta skoraj prazen.

Tanca prične prvi. Če so podatki pravilni, imava pred seboj skoraj 1500 m vzpona. Sneg je mehak, da se globoko ugrezava; kmalu pa zavijeva v levo, na skalo. Ogle-dujem naokrog, pa je vse prazno, brez rastlin. Ni videti niti mahov ali lišajev. Po moji oceni nisva višje kot 3500 m. V tej višini so na Pik Nikolajeva še vedno rastle nekatere cvetnice: dve vrsti jegličev (Primula meyeri, P. Bayerni), grint (Senecio aurantiacus), pa še kamenokreč, črvinka in druge. Tudi na Osetinskem sedlu (3500 m) še rastejo nekatere rastline. Najbrž led in sneg, ki pokrivata skoraj vsa pobočja, preveč ohlajata. Včerajšnja nevihta je naredila na skalah precejšen požled. Nič kaj prijetna zadeva. Toda pri naju še gre, saj smer ni zahtevna. Hudo mora biti v steni, kjer gre vse precej bolj zares. Nadaljujeva po nekakšnem žlebu, kjer je vse polno grušč. Ker sem drugi, mi ni treba paziti na estetsko plat hoje, zato tu in tam zdrkne navzdol kak kamen. Razen hitrosti, s katero vodi Tanca, ni bilo doslej še nič pretresljivega. Sredi takega razmišljanja se znajdeva pred gladko poličko. Tanca je hitro čez, meni pa le prične srce hitreje tolči. Če bi bila skala kopna, bi bilo še kar, pa je pokrita s tanko plastjo ledu. Povrhu se spomnim, da imam tudi nahrbtnik, čeprav ga dosedaj sploh nisem čutil. No, strah ima ponavadi prevelike oči. Tudi sedaj jih je imel, kajti po krajšem naporu tudi meni uspe, da pridem čez.

Sedaj jo ubereva spet po snežni strmini. Pred nama je nekakšen leden slap, prav spoštljivo nagnjen. Kljub močnemu soncu in prekrasnim ledenim svečam ob robu, me nekoliko hladi. Derež še nisva navezala. Seveda, Tanca jih še ne potrebuje, meni bi pa že kar prekleto prav prišle. Vendar se nanje spomnim šele kasneje. Molčim in sekam v led stopinje ter oprimke, pa tako velike, kot da so mi roke lopate, čevlji pa številke 50. Na vrhu slapa preči Tanca v levo, še prej pa zavrti ledni klin. Nekam sumljivo vneto mi zagotavlja, kako dobro drži. Ko sem pri njem, ga enkrat obrnem in že je zunaj. Potihem se tolažim s tem, da sva na isti vrvi, čeprav on na drugem koncu. Ko bo pazil nase, bo moral hočeš nočeš misliti tudi name.

Nekaj časa napredujeva še po skalah. Sedaj sva že nad visečim ledenikom, lednim slapom. Po maršruti bi morala naprej po skalnem grebenu, ki drži skoraj do sedla med vrhom CDSA in Uilpato. To pa nama ne diši preveč, zato zavijeva iz skale na snežno strmino. Ta drži med posameznimi skalnimi pasovi na greben, tik pod vrhom. Sedaj naveževa dereze. Računava, da sva nekako na pol poti. Morava čim bolj naravnost navzgor. Tanci je prisilni počitek po vzponu na Adai-hoh preveč dobro del, saj vleče na vse kriplje. Kmalu pričnem sopihati. Strmina se vleče neusmiljeno navzgor. Še dobro, da je sneg razmeroma trd in se ne ugrezava preveč. Vreme sedaj ni več tako čudovito kot zjutraj. Pričenjajo se že vlačiti megle, ki tu in tam zastrejo sonce. Ker je tempo precej hud, že duškava na vsakem raztežaju. Ura se bliža pol-dnevu, strmini pa še ni videti konca. Strmina postaja še hujša, to je znamenje, da se bližava grebenu. Ga že razločiva. Še nekaj raztežajev, pa bo najhujše mimo. Konec pa je, kot kaže, tudi z lepim vremenom, vsaj na tej višini. Ko prideva na greben, je že precej megleno. Veter neusmiljeno zavija in naju prisili, da se potegnava v veston, ko polž v hišico. Do vrha imava še kakšne četrte ure. Hitiva, ker imava opoldne domenjeno radijsko zvezo s taborom in ostalimi štirimi. Na vrh prispeva natanko

opoldne, po načrtu in ravno pravi čas za zvezo. Tabor slišiva odlično, na koncu pa poslušava še »radio Ljubljano« – oddajo po željah. Posebej za naju jo je priredil, pa tudi vodil vodja Tone. S četverico je zveza slabša, vendar izveva, da imajo težave s poledenelo skalo. Računajo, da bodo na vrhu šele čez dve uri. Mislila sva jih počakati, pa je veter tako strupen in vse v megli, da bova sestopila takoj. Sledi še obvezno fotografiranje, vendar se bojim, da ne bo dosti prida, ker je vreme megleno. Previdno se izogibava roba vrha. Od strani se lepo vidi snežna streha, po kateri bi lahko prišla oni četverici naproti. Preden sestopiva, še napiševa listek z najinimi imeni in ga spraviva v cevko tik pod vrhom. Je sicer preprosto, pa bolj naravno kot na Kazbeku, kjer imajo za te namene na vrhu votel doprsni kip Lenina. Sestopava po grebenu proti sedlu med CDSA in Uilpatu. Pot je zoprna, ker je po vsem grebenu snežna vesina, na katero morava paziti. Kljub vsemu pa gre kar hitro. Kmalu sva na sedlu. Sedaj se obrneva v levo, do skalnega hrbta, kjer bi morala priti navzgor grede. Nenadoma začitiva lakoto, saj nisva ves čas nič jedla. Pa mi nič kaj ne diši, posebno gosta hrana. Toliko boljše je s snegom pomešano kondenzirano mleko. Hotel sem ga malo razredčiti, pa sem nametal v konservo sneg. Sedaj ga grejem z dlanmi, a se pozna toliko kot nič. Ne preostane nama nič drugega, kot da pospraviva z mlekom še sneg. V nižinski avgustovski vročini je to najbrž sijajna jed in pijača obenem, tu gori, kjer je pod ničlo, pa je užitek malo manjši. Še vrečica suhih sliv in odpraviva se. Še naprej se drživa skale. Ker je vmes tudi sneg, si derez ne odpneva. Z derezami po skalah, to je zame nova črka v alpinistični abecedi. Zato nerodno štorkljam, da se skoraj iskre krešejo. Povrhu mi opleta še cepin. Povzročam tak hrup, ko da prenašam celo kovačijo. V teh trenutkih ne potrebujem sobesednika, imam le monologe. Besede so tehtne in jedrovite, situaciji primerne. K sreči je skale kmalu konec. Zaobideva viseči ledenik in se spuščava navzdol po sneženem pobočju. Megle je konec in spet vidiva sonce. Ponekod je sneg precej razmehčan in se močno vdira. Dosedaj je bila snežna odeja kompaktna, tu, blizu ledeniške ploščadi, pa so pod snegom že zaznavne prve razpoke. Tanca ima po pripetljaju z Adai-hoha oči ko ris. Kaže, da razpoke kar voha. K sreči so majhne in nevarna mesta lahko kar preskočiva. Le nekaj jih je tako širokih, da morava, hočeš nočeš, na snežni pokrov. Varujeva se po vseh pravilih. Tanca pride srečno čez, meni pa se vdre pod nogami, čeprav zajemam zrak in se delam lahkega. Ker je Tanca pripravljen, grem v sneg le do pasu.

Sedaj že stopava po Severnem Cejskem ledeniku. Pri prvi vodi se ustaviva, ker naju žeja že pošteno muči. Ledenomrzli »fla fla« se božansko prileže, čeprav grla zaradi ledene vode sploh ne čutim. Ob štirih popoldne sva že na sedlu Hican. Poizkušava dobiti po radiu zvezo s četverico, pa se nama ne posreči. Za hip se njihov glas sliši, nato umolkne. Še in še poizkušava, vendar zveze ni več. Ker je vreme spet čisto, brez megle, napenjava oči, da bi kaj videla, vendar zaman. Dalj ne smeva več čakati. Sonce je že zašlo, postaja hladneje, midva pa imava v čevljih pravo lužo, ki jo že razločno čutiva.

Ko sva v bivaku, se mi zdi, da sem doma. Pijem in spet pijem, pa še pijem, da imam že kar napiet trebuh. Sedaj čakava, da se vrnejo še ostali. Ko se zmračí, so tudi oni v bivaku. Požled na skali jih je tako oviral, da so bili na vrhu šele popoldne. Ker je že pozno, bomo prespali v bivaku. V dolino pojdemo jutri.

Petek, 9. avgusta. – Zgodaj zjutraj je odhod. Temperatura je očitvidno pod ničlo, saj je površina ledenika zmrznjena. To in pa številne razpoke nas prisilijo, da si natakemo dereze. Prav nič prijetno ne bi bilo, če bi komu spodrsnilo sedaj, na povratku. Hitimo na vso moč. Okoli osmih smo že v taboru. Tu se vrši ceremonial, ki smo ga tolikokrat opazovali v dneh našega bivanja: zbor vseh v taboru, izročanje raporta dežurnemu o uspešno opravljeni nalogi in gromki pozdrav ter čestitke. To pot je za nas poslednjič, kajti jutri zjutraj gremo domov. Še bolj kot čestitke pa se nam prileže vroča kava »á la Toni za generale«, izpod kuhalnice samega Toneta.

GAVARNIE – SESTRA LOGARSKÉ DOLINE – IN NJENA OKOLICA

DR. JANKO PLETERSKI

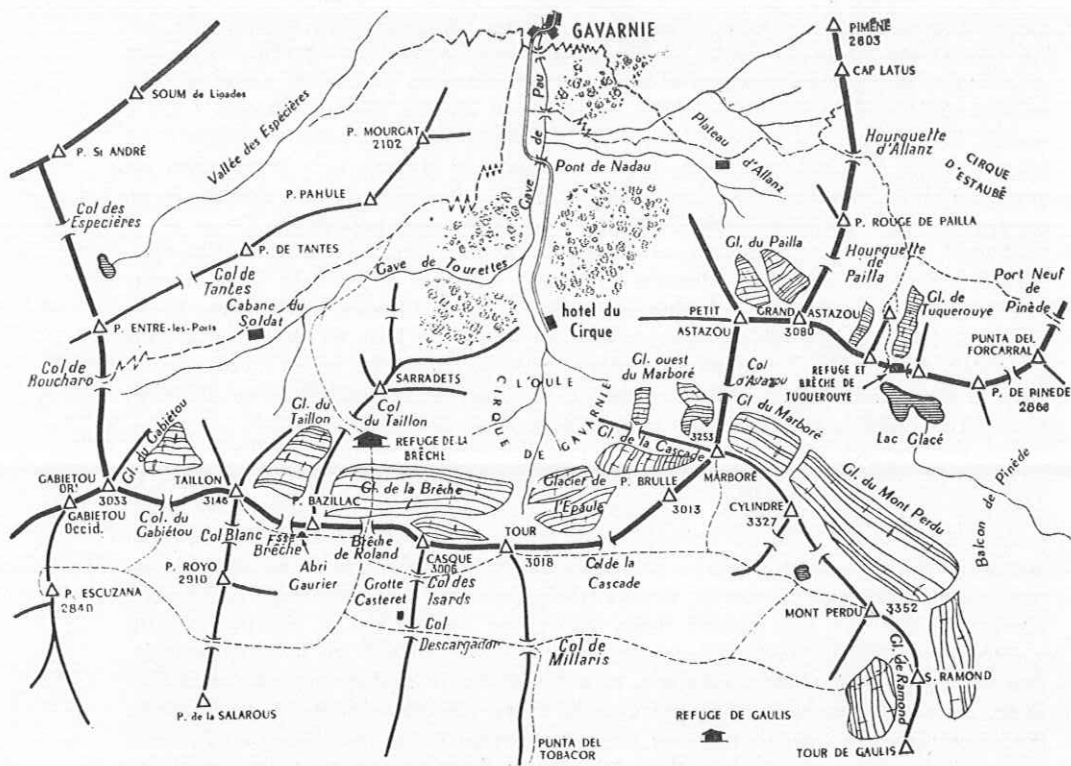
ireneji, za nas skoraj mitološko gorovje, pojem iz zemljepisnih učbenikov, ima v naši planinski književnosti poseben prostorček zaradi znanega vtisa francoskega geologa Amija Bouéja iz l. 1832 o podobnosti naše Logarske doline z že tedaj slovito krnico Gavarnie (Cirque de Gavarnie) v Pirenejih. Ta trditev se ponavlja še danes v naših delih, ki govore o Savinjskih Alpah in o Logarski dolini. Še pred kratkim sem jo prebral v nekem prospektu. Pisci hočejo s tem dati Logarski dolini pred našo in tujo javnostjo posebno veljavo. A vzlic temu je zanimanje za veliki predmet primerjave, za Gavarnie in sploh za pirenejsko gorovje pri nas za čuda majhno. V vseh letnikih »Planinskega Vestnika« sem zasledil le en sam spis, ki govori o obisku naših planincev v Pirenejih, Kopinškov še pred drugo svetovno vojno.

Res je, da Pireneji leže zelo od rok in daleč, vendar tudi naše razmere niso več tiste, ko ne bi mogli tudi takšnih gorovij doseči, če bi hoteli. Še posebno čudno je to nezanimanje ob dejstvu, da tudi naši ljudje zadnja leta romajo v znameniti Lurd, ki vendar leži prav ob vznožju Pirenejev. Pa ne vem, če je kateri od teh romarjev kaj zapisal tudi o gorovju, ki se vzdiguje nad tem krajem. Potniške družbe sicer rade povezujejo obisk Lurda z obiskom Gavarnieja.

Pirenejem sem se približal sredi julija 1969 slabo oborožen s teoretičnim znanjem o njih. V knjižnici Planinske zveze v Ljubljani nisem dobil ničesar. Tudi upanje, da bom kaj dobil mimogrede v pariških knjigarnah, me je razočaralo. Odkril sem le, da vodičev po francoskih gorovjih ne dobiš v navadnih knjigarnah, pač pa jih prodajajo v trgovinah s športnimi predmeti (»La Hutte«). Vendar tudi v pariški trgovini, ki sem jo končno našel, nisem dobil tiste knjige iz vrste pirenejskih vodičev, ki opisuje centralne vrhove okrog Gavarnieja. Končno sem zaželeno knjigo dobil v »pireneistični« knjigarni v Pierrefittu, pred odcepom ceste v Gavarnie. Tako so se izpolnile tolažbe pariških knjigarnarjev, ki so mi dejali, naj tako reč iščem rajе v bližini kraja, kjer se uporablja. Ledeniška dolina in krnica, ki se imenujeta po vasi Gavarnie (1357 m) in vrhovi nad njimi, kakor je vse to mogočno in veliko, so le osrednji in najbolj znani del velikanske gorske verige Pirenejev, ki zasluži pozornost in obisk planinca v svoji celoti. Posebnost tega središčnega dela je, da je gorovje tukaj apnenčasto, medtem ko so Pireneji v glavnem zgrajeni iz drugih, starejših kamenin. Ze v tem je neka podobnost med našimi in gavarnijskimi vrhovi. V šestih dneh, ki sva jih z ženo prebila v Gavarnieju, sem mogel dobiti le splošen vtis, vendar upam, da bo tudi poročilo o tem vtisu zanimalo slovenskega bralca in morda koga spodbudilo k bolj dognanemu obisku Pirenejev.

Prvi vtis potrjuje upravičenost primerjave med gavarniejsko in Logarsko dolino. Obe se opazovalcu odpreta v smeri sever-jug, obe kažeta podobno simetrijo zgradbe, obe globinski pogled, kjer se za ospredjem zelenih, temnih pobočij na obeh straneh, v ozadju vzdiguje mogočni svetli skalni zid gorskih vrhov.

Hitro pa se pokažejo tudi razlike. Najočitnejšo je mogoče razbrati že iz tega, kar piše avtor obsežne vrste francoskih pirenejskih vodičev R. Ollivier: »Apnenčasti masiv okrog Gavarnieja ima nedvomno značaj visokega gorovja po številnosti poti in smeri, po veličastnih prizorih, po težavnostih na plezalskih pristopih, po raznolikosti zemljišča, kjer se vrsté snežišča, led in skala. Bolj kot drugod je tukaj viden specifično pirenejski prizor. Ničesar v Alpah ne moremo primerjati,« meni francoski pireneist, »temu ogromnemu koloseju, kjer se, po Russelovih besedah, iz kaosa povsod poraja harmonija.« – R. Ollivier meni, da je gavarnijska krnica po pravici slavna, obžaluje pa, da le majhno število med njenimi obiskovalci dojame vso njeno veličino in posebno lepoto. Tu se vzdigujejo masivne stene geometričnih oblik v orjaških stopnicah proti

nebu v širini več kot tisoč petsto metrov, čeznje padajo številni čudoviti slapovi, katerih eden skoči v globino celih 423 metrov. Večina obiskovalcev opazuje krnico z njenega dna in zato ne more zaznati pravih sorazmerij. Med dnom krnice in vrhom Marboré je več kot 1700 m višinske razlike. Pravi pogled na Cirque de Gavarnie je mogoče dobiti le, če se povzpneš na kak razgledni vrh, priporoča R. Olivier.

Že iz tega strokovnega opisa gavarnijske krnice vidimo, da so med njo in Logarsko dolino, ki R. Ollivier za njo kajpada ne ve, ne le podobnosti, ampak tudi bistvene razlike. Za mojo osebo je največja razlika med obema dolinama in kriticama prav to, da Gavarnieju manjka tista globina in možnost pogleda na celoto z dolinskega dna, ki ju občudujemo v Logarski dolini.*

Takšnega vtisa celote, kot ga imamo v Logarski dolini, v Gavarnieju ne dobimo tako zlahka. Tudi švicarski pisec knjige o Pirenejih, ki je sicer manj planinskega in bolj

* Navajam nekaj stavkov iz znamenitega opisa Logarske doline F. Seidla (Kamniške ali Savinjske Alpe, 1907, str. 130—141), da olajšam primerjavo: »... potnik stoji ob vhodu v znamenito Logarsko dolino. Naval južne svetlobe mu ga naznanja in obrne njegovo pozornost na krajino, ki se mahoma razprostre pred njim. Vhod je širok kakor orjaška vrata, dolina za njim prostorna in globoka tako, da odkrije v ozadju obsežen, krasen prizor. Krajinska podoba, ki stoji pred strmečim potnikom, je v tri člene deljena enota. Stranski krili ospredja ji tvorita srednjegorski slemenj na desni in na levi, med njima se prostira široko, ravno dolinsko dno; vso sliko pa vlada tretji člen: mogočno visokogorsko ozadje, ki se vzpenja za ospredjem v bajno višavo daleč doli na obzorju in se nam kaže, kakor da je povsem drug svet, veličastnejši, svetlejši.

Dolina je v dolžini 7 km skoro premočrtno zarezana. Zatorej se že ob vhodu pri Logarju odpre pogled, ki obsega vso dolgost doline in veličastni sklep. Zaradi tega ima pokrajinska slika globoko segajočo perspektivo.

Dolina se razteza proti jugu in sonce obseva obe njeni pobočji enakomerno. To stori, da se tem lepše uveljavlja njih simetrija...

Spomnimo se, da je v Logarski dolini zgrajeno desno in levo pobočje iz srednjevisokega predgorja, ki ga pokrivajo košati gozdovi. Tako je po zahtevah krajinske estetike dano temno ospredje. V ozadju pa, ki ima po istih pravilih biti svetlo, se v istini iznad konca doline amfiteatralno dviga jasnobarvena skupina skalnatih velikanov v bajno višočino ter vrsti v prostoru v čudolepi perspektivi. Živahni kontrast v barvah in oblikah med ospredjem in ozadjem je temeljni činitelj, ki ustvarja krajinsko lepoto mnogo slavljene Logarske doline. Podpira ga še nasprotje med mirno ploskvijo dolinskega dna, ki izpričuje s svojimi tratami, polji in kmetjskimi domovi, da je prijazno človeškim koristim, in med smelo v višino kipečimi črtami divjega, vsemu življenju protivnega visokega gorovja.«

umetnostnoestetskega značaja, Willi Mayer, prihaja do podobnega sklepa: »Če me kdo vpraša, kaj me je pri Cirque de Gavarnie najbolj pretreslo, potem bi priznal: ne vznemirljiva dinamičnost njegove bližine, temveč neizrečno praznična, slovesna harmonija učinkovanja celote iz razdalje, ko je vidna orjaška stavba, kronana s piramidami in skalnimi trdnjavami, kot da se je iz blaženih sanj prebudila v resničnost, ki izžareva nekaj tiste večnosti, ki po njej človek lahko le hrepeni, ki si je pa nikoli ne more pridobiti. Zato obiskovalec na poti nazaj iz krnice vedno znova postaja in se ozira, ali ni že zopet tako daleč, da bi jo lahko videl v vsej popolnosti...«

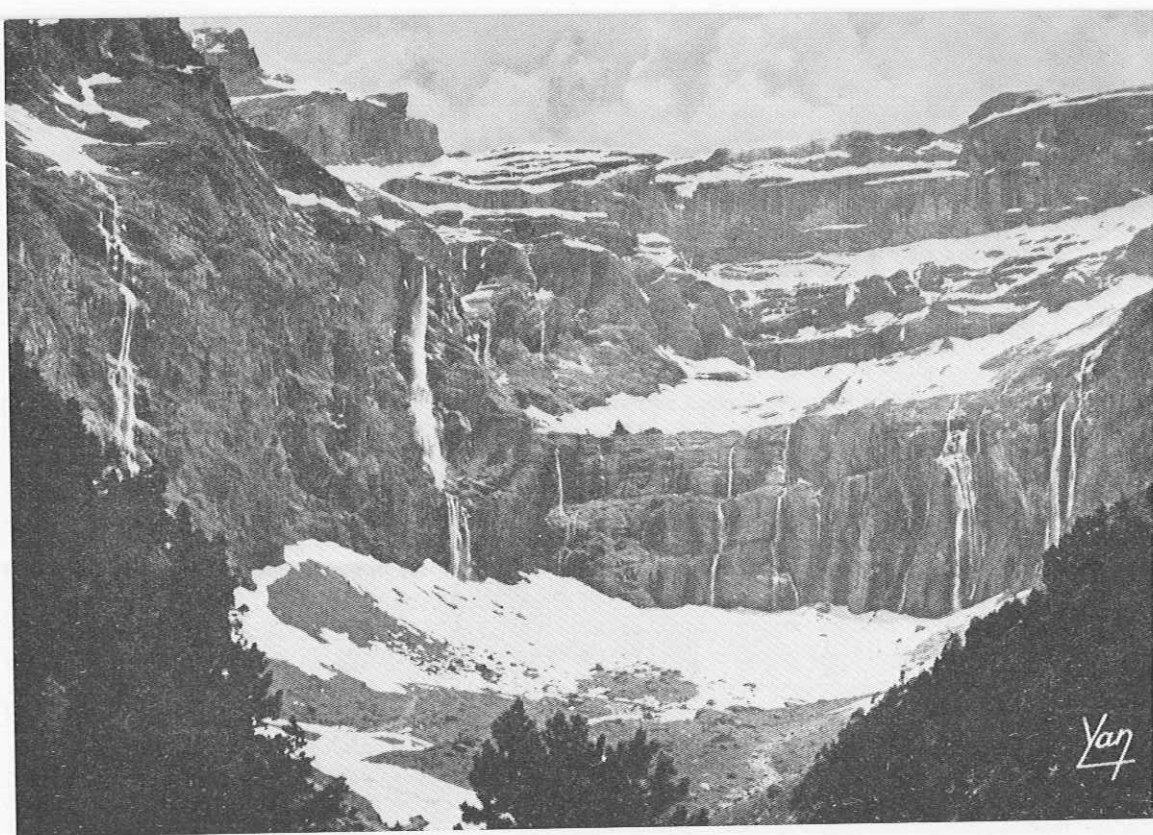
Poglavitni razlog za to razliko med obema dolinama je različna dolžina širokega, ledeniško oblikovanega dela. Medtem ko je ta v Logarski dolini dolg 7 km in zato obiskovalcu odpira pogled v globino, na severno ostenje Ojstrice in Planjave, že ob svojem začetku, je ledeniški del gavarnijske doline dolg le kake tri kilometre in zato prekratek, da bi lahko dojeli celoto orjaškega zidovja na njenem koncu v vsej razsežnosti in sorazmerju. Kdor se ne povzpne na katerega od razglednih vrhov (Piméné, Mourgat itn.) vidi le perspektivično okrnjen pogled na gavarnijsko krnico.

Drugi veliki razloček med obema dolinama je v rastlinskem svetu. Naša Logarska je, tako kot vse naše Alpe, bogata z zelenimi tratami in zlasti še z gostimi gozdovi, ki pokrivajo vsa njena pobočja. V Gavarnieju primanjkuje pri tej primerjavi zlasti gozda, ki ga je nekaj le ob pobočjih v sklepnem delu, medtem ko ga v ospredju skoraj docela pogrešamo. Temu se pridružuje še ena posebnost, ki se po njej Pireneji razlikujejo od naših gora, namreč, da tam sploh ni ruševja, tako značilnega za obsežne površine naših gora nad gozdno mejo. Tam je na enaki višini le goličava pokrita s trato, če ni pobočje prestrmo, sicer pa sili na površje črnikasto ali sivkasto skalovje. Znatna razlika med obema dolinama, to pot vsekakor v prid gavarnijski, je obilica voda, številni ledeniški in snežniški potoki, ki se stekajo v dolino z vseh strani. Predvsem pa so to številni slapovi v sklepnem ostenju krnice, med katerimi že omenjeni orjaški, 423 m visoki slap. Vseh teh slapov Rinka, čeprav zelo učinkovita po svojem vtisu, sama ne more nadomestiti. Sploh je šumenje snežniških potokov, ki ga v Pirenejih močno slišimo na vsakem koraku, v velikem nasprotju s tišino in brezvodnostjo naših apnenih gora, kjer vsaka kaplja sproti izgine pod površje.

In končno še ena razlika med obema dolinama, ki ne izvira toliko iz njune narave, kolikor iz narave in miselnosti njunih prebivalcev: pri nas je prav do Rinke speljana lepa asfaltna cesta, ki po njej sodobni izletnik pridrži malodane prav pod slap; če je posebno »civiliziran«, mu ni treba stopiti niti iz avtomobila in že lahko gleda sijajne prizore logarskega Okrešlja in vzdihne od občudovanja, skoraj tako, kot bi sedel pred malim televizijskim zaslonom. Pritisne na zaganjač, zasučje volan in že se odpelje; vtis prizora, ki ga je videl pa mu naglo zbledi, saj je bil le eden izmed nešteatih, ki si jih je pridobil – sede in ki ni povezan z nobenim pravim osebnim doživetjem.

Kako čisto drugače je to v Gavarnieju! Čeprav ceste v Pirenejih sicer segajo v vse kotičke, se cesta v gavarnijski dolini konča v vasici sami, naprej, proti krnici pa drži le pot, primerna za pešce in jezdno žival. Vzrok, zakaj niso zgradili tehnično sicer popolnoma neproblematične ceste do sklepa doline, gotovo ni v kakem posebnem, pri nas bi rekli romantičnem ali kar sentimentalnem razmerju Francozov do tega bisera Pirenejev. Brez dvoma so prevladovali čisto praktični razlogi, namreč, zaslužek prebivalcev Gavarnieja, ki dajejo jezdne živali v najem turistom, da lahko jahaje prodro do konca doline in do njenih pogledov v koncu. Kdor je videl velikanske množice teh zabavnih jezdecev na konjih in oslih, lahko razume, zakaj Gavarnie kljub vsestranski tehnizaciji še nima ceste do svojega sklepa. To je bogat vir za sicer skromne prebivalce po naravnih darovih revne doline. A to še ni vse. Zaradi tega praktičnega razloga je današnji obiskovalec gavarnijske krnice obdarovan z nečim, česar drugod ne more več doživeti, z doživetjem, ki se vtisne v spomin in ki v njem utrdi tudi podobo veličastne narave, ki je z doživetjem povezana.

Tri ure ježe v krnico in nazaj ali tudi tri ure pešačenja tja in nazaj je nekaj, kar za mesnega človeka, sicer nevajenega naporov v nedotaknjeni naravi, očitno pomeni posebno doživetje, majhno pustolovščino. Zaradi nje rad plača tistih nekaj frankov za konjička ali oslička, potem ko je moral vstati z oblazinjenih sedežev svojega štiri-

V zatrepu doline Gavarnie

kolesnega tovrnega živinčeta. In to doživetje, moram poudariti, je res množično. To ni tisto, čemur pri nas tako radi pravijo le doživetje za izbrance, ki bi radi imeli gore le zase itn. itn. Kako prav bi bilo, da bi tudi pri nas, pri tehnicaciji in približevanju naših gora množičnemu obisku, pomislili, da za turista včasih ravno malo neudobja pomeni privlačno doživetje. Kdor je kdaj pred gradnjo ceste v Vrata pripeljal tiste urice do Aljaževega doma po stezi in kdor se danes pripelje z avtom, ta bo vedel, kaj mislim. Gotovo ni treba pretiravati, gotovo se ni treba upirati sodobnemu razvoju, vendar je treba vedeti, da človek, tudi tisti najbolj nepodjetni človek iz pisarn, išče možnosti za majhne podvige, ki mu jih je konec koncev treba tudi organizirano nuditi. Tisti, ki so odgovorni za končno oblikovanje prometnih naprav v Logarski dolini in drugod, naj premislijo tudi o tem. V Logarski in drugih naših gorskih dolinah je še veliko takega, kar bi se dalo izoblikovati v doživljaj, ne pa preprosto položiti pred obiskovalca na krožniku sodobne tehnike. Tehnike, ki je je v življenju današnjega človeka tako in tako še preveč.

Dovolj primerjav med Gavarniejem in Logarsko dolino. Dovolj razmišljanja, ki se ob njih vsiljuje. Gavarnie in njegova krnica je nekaj, kar stoji v vrsti naravnih lepot samo ob sebi in kar resnično zasluži obisk vsakega prijatelja narave in gora. Če koga po naključju ali pa namenoma zanese pot v bližino, naj nikakor ne opusti obiska te znamenite pirenejske krnice, ki je o njej Victor Hugo vzkliknil: »To je gora in zid obenem; to je najbolj skrivnostna stavba najbolj skrivnostnega arhitekta; to je kolo-seum narave: to je Gavarnie.«

Prav tako pa tudi Logarska dolina s svojo enkratno lepoto in skladnostjo stoji sama zase kot naravna lepota in privlačna znamenitost naših Alp. Prav je, da omenjamo primerjavo z gavarnijsko krnico, vendar ji ta primerjava ni potrebna za utrjevanje ugleda. Tudi Logarska dolina je in lahko postane še bolj pojem, ki ne potrebuje nobene opore. Včasih so Mariboru večali privlačnost s tem, da so mu rekli štajerski Meran. Danes za Meran pri nas že malokdo ve, a Maribor je – Maribor.

Svojega pravega tekmeca ima gavarnijska krnica v neposredni bližini. Nekaj kilometrov preden pridemo v Gavarnie, se pri vasi Gèdre odcepi cesta v stransko dolino. Popelje nas mimo zaselka Héas (8 km) v drugo znamenito krnico, Troumouse (Cirque de Troumouse). Še pred kratkim je cesta držala le do Héasa, danes pa je zgrajena naprej in motoriziranega obiskovalca vzdigne po osem kilometrov dolgih, spretno speljanih ključih v višino 2119 m, prav na rob prostranega, s planinsko trato pokritega krniškega dna. Troumouško krnico cenijo nekateri ljubitelji še bolj od gavarnijske, saj je veliko večja, bolj nedotaknjena in tiha. Pri nas bi jo lahko primerjali z Velim poljem, samo da je dosti bolj prostrana. Obdaja jo venec gora, med njimi najvišja Pic longue (3194 m). Čisto drugačna je od gavarnijske: sredi nje se vzpenja travnat grič z Marijinim kipom, od koder je najlepši pogled na celoto. Na prostranih pašnikih se črede krav in skupine izletnikov kar izgubijo, čeprav tu kakega drevja ali vsaj grmovja docela pogrešamo. Ob bistrih potokih, ki se stekajo z vseh strani, stoji tu in tam kak šotor najbolj vnetih obiskovalcev tega čudno lepega gorskega sveta. Izlet v Troumouse in sprehod po krnici se posebno prileže za dan počitka med večjimi vzponi.

Vrhov, ki so v dosegu Gavarnieja, je na pretek, od lahkih do najtežjih. Midva sva se namenila predvsem na najvišji francoski vrh Pirenejev, Vignemale (3298 m). Ni samo najvišji v svoji okolici, na vzhodnem pobočju nosi tudi največji pirenejski ledenik. Zanimiv je tudi za zahtevnejše gornike, za privrženca navpičnic in ledenih sten. Posebno znamenit je njegov ozebnik imenovan po jezeru Gobbe (Le couloir de Gobbe), ki je po prvenstvenem vzponu 7. avgusta 1889 čakal na prvo, čeprav nepopolno ponovitev, tja do 6. junija 1927, torej skoraj pol stoletja! Zaradi zelo spremenljivih pogojev, odvisnih od debeline snega in kakovosti ledu, pomeni še danes vsaka ponovitev nekaj prvenstveni vzpon. Vignemale se ponša tudi z najvišjo in najlepšo pirenejsko steno, severno steno Pic longue (Grand Vignemale). Običajna pot, ki pa kakor vsi vzponi na pirenejske vrhove ni ne zaznamovana ne zavarovana, je pot čez ledenik. Sodi med lahke pirenejske vzpone in po njej sva krenila tudi midva. V prid morebitnim bodočim slovenskim pristopnikom naj zapišem, da drži danes iz Gavarnieja 8 km dolga cesta prav do vnožja Vignemala skozi dolino Oussou do umetnega akumulacijskega jezercja. S tem se za dve uri skrajša vzpon, ki po vodiču, kjer nova cesta še ni upoštevana, traja 9–10 ur. Tako je mogoče treniranemu planincu vzpon opraviti iz Gavarnieja celo v enem dnevu. V tem primeru, če hoče naravnost na vrh, se obiskovalec ne bo trudil do zavetišča Bayscellance (Refuge Bayscellance, 2651 m), ki leži nekoliko v stran od poti, na zahodnem pobočju. Midva, ki za cesto nisva vedela, sva jo mahnila po stari stezi in zato prispela na prisojna pobočja, ki po njih teče steza proti ledeniku Oussou in koči Bayscellance šele v času, ko je sonce že hudo pripekalo. Spremljal naju je vonj po hiacintah. V Bayscellance sva prenočila in se vzpela na vrh šele drugi dan.

Prenočišča v pirenejskih kočah so precej draga (12 Fr), na voljo pa je samo skupno ležišče. Nama so kot članoma Planinske zveze Jugoslavije priznali popust, ki ga dajejo domačim članom, tako dva sva plačala le po 4 Fr. Dobro se zdi človeku, ko vidi, da tako daleč od domovine poznajo in priznavajo njegovo domačo planinsko organizacijo. V zavetišču Bayscellance kakor tudi v koči pod Brèche de Roland je vladal lep red in pravi planinski duh. Posebno pripravno in za prijetno počutje manj petičnega obiskovalca je, da imajo določen poseben prostor ali pa vsaj poseben kotiček za tiste, ki si sami kuhajo, da tam razpostavijo svoje kuhalnike in druge potrebščine. V novejši, Rolandovi koči, so napravljene celo posebne omarice, ki v njih gostje, ki ostajajo dalj časa, lahko spravijo svoja živila. Zelo pripravno so urejena tudi odlagališča za prtljago. Povsod so široke police, obešalniki za nahrbtnike in za vsakogar posebna košarica, kamor zloži svoje stvari, da mu ni treba vedno brskati po nahrbtniku. Mize in stoli v skupnih prostorih na ta način niso založeni z bisagami in škatlami, kot to opažamo v naših kočah. V Rolandovi koči imajo v veži tudi gumijaste cokle, ki si jih natakneš, preden vstopiš v skupne prostore. Čeprav je dan tako daleč na zahodu zvečer znatno daljši, je bil ob devetih v zavetišču že popoln mir.

Vzpon na glavni vrh Vignemala čez ledenik in po dobro razčlenjenem skalovju samega vršaca ni težaven. Potreben pa je cepin in tudi dereze pridejo prav, posebno, če je sren pomrzel. V začetku poletja je lednik še pokrit s snegom in prehod čez sicer ne posebno široke ledeniške razpoke ni problematičen. Menda je drugače proti koncu poletja, ko je bolj priporočljivo izogniti se ledeniku na vzhodni skalni greben, ki gre proti vrhu Montferrat. Izjemno lepo vreme nama je z vrha naklonilo pogled, kakršnega človek šteje med najlepša doživetja in trenutke v svojem življenju. Od obzorja do obzorja sami veličastni vrhovi, obsežna snežišča, številna jezera in zelene doline. To je gorski svet, ki lahko človeka prevzame za vse življenje.

Drugi lahki tritisočak, ki vabi obiskovalca Gavarnieja, je Pic de Taillon (3146 m), ki ga je najlažje doseči skozi znamenito škrbino Brèche de Roland. Ta nenavadna vrata v grebenskem skalnem zidu (2804 m), ki so po pravljici nastala tedaj, ko je junak Roland zamahnil s svojim mečem ob skalo, da bi ga razbil, ker ni hotel, da bi ga dobili neverniki v roke, je v »Planinskem Vestniku« opisal že Kopinšek. Do njih držita iz Gavarnieja dve poti, od katerih je zdaj dosti krajša fista, ki teče z vrha nove ceste na Port de Boucharo, ki se konča v višini nad 2000 m (cestnina!). Pa vendar je vredno truda iti po daljši in napornejši stezi iz krnice Gavarnie po zahodnem robu njenega ostenja čez tako imenovano saradetsko lestvico (Echelle des Saradets), saj se s te poti, ki nekoliko spominja na triglavsko čez Prag, ponujajo najlepši pogledi na sestav ostenja, velikih snežnih in ledeniških polic, slapov in vrhov nad gavarnijsko krnico. V svojem zgodnjem delu se vije pot po snežiščih in po malem ledeniku pod Rolandovo škrbino mimo po vojni zgrajenega zavetišča (Refuge de la Brèche de Roland – 2575 m). Tudi tukaj je cepin zelo priročen in po potrebi tudi dereze. Sicer pa je pot popolnoma nezahtevna. Rolandova škrbina v poglavitnem pirenejskem gorskem

Koča CAF imenovana La Brèche de Roland

grebenu leži, kot celotni greben, na meji med Francijo in Španijo. Z nje se ponujajo najlažji vzponi na gavarniške vrhove, ki pa so vsi speljani na španski strani.

Naj omenim, da planinski promet na tem mejnem področju med republiko Francijo in Francovo Španijo ne pomeni nobenega problema, prehajanje čez mejo za obisk obmejnih vrhov je popolnoma prosto in neovirano. Francoski, španski in drugi zahodni turisti se brez skrbi in ne oziraje se na uro in obmejne stražarje, ki se sploh ne pojavljajo, gibljejo po tem gorskem svetu. Edina skrb je, kako priti na vrh in nazaj. Prepovedano pa je prehajanje z vrhov v dolino, kajti za prehod čez mejo v naseljene kraje je treba iti čez določene mejne prehode.

S skupino prijaznih francoskih izletnikov sva jo z Brèche de Roland ubrala po španski strani po stezici pod južno steno mejnega grebenskega skalnega zidu proti Pic du Taillon. Ko steza mine zid, se povzpne nazaj na greben, ki od tod naprej tja do vrha spominja na stezo na naš karavanški Stol. Malo po meliščih, malo po skalah, nekaj tudi po snežiščih in že stopimo na lahko zavzeti vrh. Resna nevarnost so snežne opasti, ki vise na vrhu in ob grebenu in katerih se je treba ogibati. Posebnost razgleda s poti na Taillon in pa z njegovega vrha je pogled na špansko stran, na kanjon D'Arrazas, ki je vrezan v obsežno kraško skalno planoto, deloma pokrito s snegom. Kanjon, ki z vrha po svoji velikosti, oblikah pa tudi barvah, močno spominja na znani koloradski kanjon v ZDA, je naravna znamenitost prve vrste in je sestavni del velikega nacionalnega parka, ki ga je ustanovila španska država. Za Jugoslovane – nedostopno. S Taillona je tudi lep pogled na najvišji vrh tega dela Pirenejev, na Mont Perdu (3353 m), ki je z Rolandove škrbine dosegljiv v 4–5 urah po, kot pravi vodič, lahki poti. Gora je že docela na španski strani.

Med sestopom sva prav nad saradetsko lestvico doživela tudi pirenejsko nevihto z obilico debele toče, prav takšno, kakršno doživimo zlahka tudi v naših gorah. Le okoliščina, da tukaj ostaja vsaka kaplja na površju, povzroča, da se vsaka stezica spremeni v potok, vsak skalni skok v slap in vsak žleb v hudournik. Tako tudi dobra pelerina ne pomaga dosti proti moči. A nič ne more planincu pokvariti dobre volje, ki ga navdaja ob zavesti, da je vsaj malo pokukal v prelepi svet Pirenejev.

ZAKAJ NE NA KOSTELSKO?

DUŠAN NOVAK

Priznajmo, poprečen Slovenec ve za Gorenjsko in Dolenjsko, za Primorsko in Štajersko, pa še za Notranjsko in Prekmurje. Za Kočevsko, za Kostelsko pa redkokdo... (TT, 19. II. 1969).

In res! Naj vas torej popeljem v ta del Slovenije, skrit, da ga obišče le malo turistov in ljubiteljev narave. Obiščimo ga že zato, ker je tudi to del Slovenije, naše ožje domovine, ki ga komajda poznamo, ki pa po lepota in zanimivostih prav nič ne zaostaja za slikovitostjo npr. Bleda ali Kamniške Bistrice.

To ozemlje leži na južni meji Slovenije, ob mejni reki Kolpi. Pokrajina se loči od sosednjih pokrajin. Globoko vrezano dolino Kolpe obdajajo strma pobočja z gozdovi pokritih visokih kraških planot, Gorskega kotarja na hrvaški strani ter kočevskih hribov z Rogom na drugi strani. Pobočja se pno 300 do 500 m nad ozko dolino, ki se ponekod razširi le toliko, da je prostora za manjše naselje in nekaj polja. Večja ravnina je od Broda do Fare, ko se zapre pred vhomom v sotesko, ki slikovita in temačna sega tja do Starega trga in še dlje v Belo Krajino. Pred sotesko priteče do Kolpe še Potok, ki si je vrezal globoko dolino vse do pod Ajblja. Dolina strmo pada do pod Kostela. Kot stražar pred vhomom v sotesko je tu strm čok apnenca, na katerem stoji razvalina starega gradu in zaselka Kostel (405 m n. m.). Gradč – tabor je nekdanj varoval vso dolino pred napadalci z one strani Kolpe. Vse do leta 1578 ga Turki niso zavzeli. Osvojili in požgali so ga šele tega leta in še tedaj le z zvijačo. Vasica je bila nekdanj večja, imela je tudi nekaj oblasti in svojo šolo. Še sedaj domačini govore o trgu. Dandanes pa v pol podrti vasi životari le nekaj družin.

V to pokrajino pridemo iz Kočevja po cesti skozi Livold in od tam na desno po makadamski cesti skozi Štalcerje in Moravo do Novih sel. Sredi klanca, ki se spušča skozi Colnarje do Fare krenemo po poti na desno proti Kostelu, ki ga s ceste že lepo vidimo. Po drugi strani pridemo do krajev pod Kostelom lahko preko Notranjske skozi Prezid pa Čabar in Osilnico do Fare, kjer sledimo slabemu kolovozu skozi Slavski laz in Maverca do Žage. Dalje moremo le peš.

Cesti sta ozki, posebno ona skozi Livold. Komaj si lahko predstavljamo, da je tu nekdanj tekla prometna reka, povezava Slovenije z morjem, z Reko. Vožnja je počasna in celo slikovita, vendar...

In to je eden glavnih problemov, ki tare Kostelce, ki tu še žive. Menijo, da bi jih pred propadom lahko rešila le boljša cesta. Mladi bi raje ostajali doma ali se vsaj vračali, svet bi jim bil pa dostopnejši. Tu živi sedaj le še okoli dva tisoč v glavnem starejših ljudi. Mladi so se odselili v mesta, na tuje, za kruhom in se vračajo le še po ozimnico, kolikor jo še utegnejo rešiti pred jazbeci, jeleni in medvedi. Od vseh nekdanj obdelanih površin je sedaj obdelanih le še desetina...

Naj omenim, da bi nova cesta, ki bi bila obenem najkrajša povezava notranje Slovenije z morjem in Reko močno razbremenila neustrezno cesto preko Postojne in Ilirske Bistrice.

Ti kraji so prav zaradi tega kulturno in gospodarsko odtrgani od matične domovine, nekatera od naselij še nimajo elektrike, druga so jo dobila šele pred kratkim. Narava pa je tu slikovita a skopa.

Pred več kot desetimi leti so pričeli vzdolž Kolpe od Starega trga proti Kostelu graditi cesto. Z delom so iz neznanih vzrokov prenehali na pol opravljeno delo in vloženi denar pa sedaj prerašča in uničuje grmovje...

Ob Kolpi je v soteski še nekaj manjših zaselkov, pri Žagi dve jami, Jelovička in Mihova jama, izvir Kotnica, jama in izvir Kobilja jama pri zapuščenem Lobiču, še dalje pa izvir Bilpa s staro kovačnico in skoraj še starejšim kovačem, pa izvir Šumetac pri Vrtu in na kraju soteske vasica Dol. S Kostela je proti Fari slabo uro hoda, proti Osilnici je še 16 km ceste in še uro do izvira Kolpe. Z Žage do izvira Bilpe je poldrugo uro, do Dola okoli 4 ure zmerne hoje.

Turizem je ena od možnosti, lahko bi rekli edina, ki bi Kostelcem izboljšala položaj. Že sedaj stoji pod razvalinami gradu turistični dom, zasebno gostišče, ki je razmerna dobro obiskano. Na Kostelu se oglase turisti, ki si ogledajo grad, in se odpeljejo dalje. Prav zato je v vpisni knjigi registriran le skromen obisk:

Leta 1965 se je vpisalo 193 oseb, prenočilo pa 16, v naslednjih treh letih pa se obisk skoraj ni dvignil.

Za prenočevanje večje skupine ali večjega števila dom seveda ni urejen. Dom ima le dve sobi in 12 skupnih ležišč. To so šele začetki, ki kalijo pri sedanjih prizadevanjih. Neprivlačen je tudi grad, ki bi ga bilo potrebno očistiti, konservirati in obiskovalcu povedati nekaj iz njegove zgodovine.

V poletnih mesecih z nekoliko daljšim obdobjem brez padavin se tudi Kolpa ogreje tja do 22°. Za plavanje in ribarjenje so posebno privlačni tolmuni in zajezeni deli struge pri starih mlinih. Ribiči bi si radi postavili nekaj počitniških hišic in domala vsak konec tedna bi ti kraji imeli obiskovalce. Podobno je že v Dolu, kjer so kočevski kolektivi postavili nekaj lesenih hišic, po vaseh so zrasle počitniške hišice in odprli so se izleti gor in dol vzdolž Kolpe.

To so kraji, ki jih premalo obiskujemo, ki jih premalo poznamo, misleč, da so privlačne in mikavne le Alpe s snežniki in rogljati hrbti. Zakaj se ne bi spustili tudi v soteske, gozdove in jame, med ljudi, ki so vso vojno nudili gostoljubnost našim borcem in na to slovensko lastnost tudi še danes niso pozabili. Da bi jih le kdo obiskal!

Kolpa, svojevrstna lepota med našimi rekami (pod Dolenjci v Beli krajini)

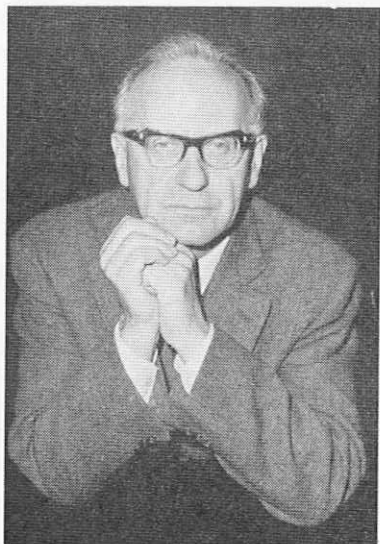
Foto D. Novak

DRUŠTVENE NOVICE

OB JUBILEJU MARIJANA LIPOVŠKA

Naša kulturna javnost se je 26. januarja t. l. spomnila, da je profesor Marijan Lipovšek, rektor Akademije za glasbo, praznoval svoj šestdeseti rojstni dan, in nas ob tej priložnosti opozorila na neverjetno plodno umetniško tvornost tega našega muzika, znanega širom po državi in zunaj nje. Prof. Pavel Šivic nas je v

»Delu« s šopkom prisrčnih voščil tudi strokovno opomnil na tiste njegove umetnine, ki jih je jubilat v zadnjem desetletju priložil k svojemu življenjskemu glasbenemu opusu. »Ta je eden tistih trajnih stebrov, na katerih sloni narodna kultura.« V članku računa s tem, da bo kulturni kronist ob tem jubileju zabeležil tudi Lipovškovo alpinistično dejavnost in njegovo ljubezen do narave.

O Marijanu Lipovšku kot alpinistu, smučarju in planinskem pisatelju je z izbrano besedo pisal Vlado Vodopivec, ki je pod naslovom »Steze, skale in smučišča« izdal knjigo Lipovškovih izbranih spisov (Mladinska knjiga 1962), in v našem glasilu PV 1959 str. 197 in PV 1960 str. 49). Težko je karkoli dodati podobi in označbi, ki jo je zarisal in zapisal ta naš ugledni esejist, ki je z Lipovškom plezal nekaj lepih smeri. Planinska zveza Slovenije se je čutila dolžna, da se jubilatnu pokloni s posebnim voščilom, v katerem je med drugim zapisano: »Vaše umetniško poklicno delo za razvoj in napredek slovenske glasbene kulture je stvar vsega naro-

da in pomeni dragocen delež v zakladnici našega umetniškega tvorstva, s katerim ste uveljavili naš narod tudi po širnem svetu. Ko mislimo na vaše umetniško ustvarjanje in na doživetja, ki jih vzbujata našim in tujim ljudem, s ponosom združujemo to misel z vašim odnosom do našega gorskega sveta, kateremu ste od mladih nog posvečali ljubezen in navdušenje, iz katerega je zrasla vaša knjiga, posvečena goram.

Pri srcu nam je misel, da je vaša planinska umetniška tvornost zraščena z vašim glasbenim ustvarjanjem in da ste znali s tenkočutno umetniško besedo dati svojim planinskim doživetjem trajen in bistven prispevek v slovenski planinski kulturi.«

Gotovo je prav, če ob tej priložnosti opozorimo na Marijana Lipovška kot na enega redkih plezalcev, ki je ostal zvest goram in stenam tudi v svojem šestem desetletju, in je prav v tem desetletju, ob vzponu na visoki življenjski vrh plezal na tujem in doma vsega spoštovanja vredne smeri. Bil je na Hochkönigu in v Gesäuse, kjer je med drugim zlahka zmogel solidno petico v Rosskuppenkante, bil je v gorah na Škotskem in v Walesu, svoj življenjski plezalski vrh pa je dosegel v Čopovem steburu in z njim kot plezalec slavil v resnici pomemben osebni dosežek, saj je zdaj imel za seboj vse tri velike smeri osrednjega triglavskega stebra – skalaško, Prusik-Szalayevo in v 54. letu svojega življenja še znameniti »palec«, značilno skalno arhitekturo, ki je po osvoboditvi privabila Joža Čopa in Pavlo Jesihovo ter prišla v našo alpinistično zgodovino kot Čopov steber. Njegov zapis o tem v resnici alpinistično pomembnem dejanju bi človek bral še in še, saj se v njem Lipovšek ponovno razodeva kot sijajen stilist in kot globoko čuteč mislec, ki ob takem velikem doživetju razmišlja kot o »urah nekega srečnega očiščevanja«. Z gorskim svetom se združuje kakor z ljubljanim bitjem, »živi v njem in z njim, da ga zmaga v oblikah njegove narave in značaja, da do kraja spozna njegovo podobo«.

Lipovškova alpinistična biografija je zato dragocena za vsakogar, ki bi rad globlje prodril v moči, ki jih ima narava nad človekom, nad njegovim življenjem, željami in srečo. Lipovšek ne piše za vse, vendar ga vsakdo lahko razume. Nič ni pretirane, vse, kar pove, je blizu osrčja vsega človeškega.

Ob njegovi planinski biografiji zabeležimo samo nekaj poglavitnih vzponov, ki jo na zunaj sestavljajo. V Grintovcih je med drugim plezal severno steno Štajerske Rinke in njen severovzhodni raz, v Križu sev. vzh. steber, v Skuti severno

steno, v Ojstrici Herletovo smer. V Julijcih severno steno Mojstrovke, severni raz Travnika, Hornovo smer v Jalovcu, severozahodno steno Škrlatice, severno steno Široke peči, severno steno Špika (Debelakovo), Schinkovo smer v Frdamanih policah, slovensko, nemško, bavarsko smer in Okno v triglavski steni – poleg že omenjenih –, greben Rokav – Škrlatica, severno steno Draškega vrha itd. Kot plezalec je obiskal tudi Olimp in tam preplezal severno steno Skoliona in Stefanija. Mnogim, posebno mlajšemu plezalskemu rodu, je manj znano to, da je Lipovšek veliko plezal tudi sam. Sam je preplezal Hornovo smer v Jalovcu, severozapadni greben Jalovca, Veliko Ponco v sestopu v Dnino, severno steno Razorja, severno steno Škrnatarice in Dovškega Križa, Špikov graben, slovensko smer v triglavski steni z vsemi izstopi in še marsikaj, kar večina plezalcev raje pleza v navezi. Koliko pa je smuških tur od Pohorja do Zasavja, od Blok do bohinjskih višav, ki jih je Lipovšek prevozil sam in v družbi in jih mnoge sijajno popisal, ves opojen in zaverovan v čuda rodne dežele!

Zavedamo se, da to še zdaleč ni tisto, kar bi morali jubilantu v imenu planinske javnosti povedati in se mu zahvaliti za zvestobo, ki je njegova in obenem naša, pomembna in nepogrešljiva za nas. Zato naj zavežemo to skromno vezivko – pozno, zamujeno, a zato nič manj pri srčno – s sklepno besedo Planinske zveze Slovenije:

»Naj bi vam gore še dolgo pomenile najlepše in najplemenitejše razvedrilo, naj vam nikdar ne usahne ustvarjalni vir, s katerim nas osrečujete in bogatite.«

T. O.

DR. IVO JUVANČIČ – BOVŠKI PLANINEC (k njegovi 70-letnici)

Modroslovni kulturni delavec, zgovorni mentor, skrupulozni raziskovalec, znanstveni svetnik pri Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani, poprej pri Muzeju narodne osvoboditve (vsega že četrstoletja), zakopan med tolikimi akti zbranih arhivov NOB, še riže v besede in črke na pobledelih listih, odkrivajoč pisane vire o najnovejši slovenski povestnici. To je današnji slavljenc dr. Ivo Juvančič.

Kolikokrat se samotarec zamakne v svoje Bovško (rodil se je v Bovcu 1899) tam pod Kaninom in Rombonom! Potrkali smo na osvežene spomine iz njegovega planinstva, ki se mu je v rani mladosti pastirček, potem študent, nazadnje profesor izročal z globoko dojemajočim duhom in s polnim srcem samozavestnega Bovčana. Ljubitelj mladine, profesor-vzgojitelj, ki je razdajal svoje talente goriškim študen-

tom, se je v letih tuje diktatorske vladavine zatekal v gore, v planine, da je iz mrke doline vodil fante po poteh planinstva, pravzaprav v ilegalo na tajne stanke in tečaje.

Sam pove: »Življenje me je vrglo, da sem dvajset let delal med mladimi, jih vlačil po hribih. Tam okrog Višarij je vsako leto gorel kres. Govoril sem, učil... Brali smo Župančiča, Cankarja. Razmišljali smo o našem položaju, zgodovini. Fantje so prepevali in kako! Ko gledam nazaj na vrste mladih, ki so danes tostran in onstran meje (tudi furlanski fantje so bili z mano na Mangartu, Jerebici, Višarjah) in ko delam obračun in gledam sadove, mislim, da so nekaj ljubezni do našega ljudstva, do naših gora le odnesli moji bivši pobje, danes vsi v visokih poklicih...« Vsenaokrog Mangrta, Kanina, Rombona, Jerebice (Jerebce, pravi Juvančič, ker ime prihaja od jereba in ne od jerebice), okrog Višarij (takrat je bila gori slovenska gostilna Rečon), Lovca, Zajzere, Viša, Ukvanskih planin so študentje planinci in tečajniki oblezli vrhove, zanetili kresove, prepevajoč budnice ob zadnjih slovenskih utripih na jezikovni meji. Na teh višinskih sestankih so jim govorili o slovenskih vprašanih manjšinski voditelji, med temi tudi prof. Rado Bednařik in dr. Janko Kralj iz Gorice.

Ivo Juvančič je bil samotarski gorohodec, kakor je še dandanašnji, ko se hodi zračit med Šmarno in Rašico. Sam je obhodil Julijce, rad se je ustavljal pri pastirjih pod Krnom, na Goričici, v Noženci pa tudi z onimi pod Montažem, na Gredolu. Cele večere je prečepel s Furlani ob ognju. V domačih gorah je vzljubil Jozo Abrama-Trentarja in Antona Rutarja, krnskega planinca (še živečega zlatomašnika v Pevni pri Gorici), se srečaval s Kugyjem (glej Juvančičev članek »Ob 30-letnici smrti Jozu Abram-Trentarju v spomin – Planinski Vestnik 11/1968). Kritični Bovčan se obrega ob naše planinstvo, ker ne uspe, da bi pod Mangrtom zrasel Dom Henrika Tume! In se sprašuje, kako da ta mož, o katerem je Kugy pisal, da je edini, ki bo pisal za njim, pa ima spomina komaj kaj več kot koč ob morju – na Slavniku.

Ivo Juvančič! Slišiš klic s Kanina, Rombona, z Ukvanskih planin, pa še s tvoje Jerebce, kjer še niso vtргane očnice v previsnih čereh? Slišiš vrisk z Višarij, zelenih, belih, svetlih? Žičnica brni do njih, a ob svetišču je globok molk, svetla samota, tiha zbranost. Slišiš odmev iz Trente? Umrla je lani mati Špikova, a so ostali še Tona, Joza, Ana, Paverji, Mote, Kopiščarji, Zorči. Studiosus historiae slovenicae! Odloži peresnik, odloži naočnike! Oihi! Sprejmi stari, častitljivi bovški pozdrav: »Zveselimo se tvoje zdravja!«

Ludvik Zorzut

IVAN LAZAR-HRIBOLAZAR NA OSEMDESETEM VRHU

Takih, ki so zapisani na zemljevidu naše dežele, je spravil podse nič koliko, na tega, ki nosi samo številko njegovega rojstva, 1889, je zlezal ob koncu lanskega leta (23. decembra) osemdesetič. Opravil je to v svoji preveliki, dejal bi že kar pregrešni skromnosti čisto na tihem, novinarja pa, ki mu ga je bil bogvedi kdo poslal na intervju, z vso vljudnostjo odklonil ter pospremil do vrat. Ne gre pa, da bi tudi v planinskem glasilu meni nič tebi nič zatajili tako čestit življenjski praznik člana, ki je lani obhajal še drug pomemben jubilej: petdesetletnico članstva!

Rojen v Kamni gorici, jo je naš jubilarant že v ljudski šoli pogosto mahnil z očetom-žebjarjem kot »nedeljskim« lovcom na bližnjo Jelovico. Po navadi brez ple-na, pa saj se za tem tudi gnala nista. Tako je mali Ivan polagoma spoznal na tej obsežni gozdnati planoti planino za planino: Vodiško, Mošenjsko, Lipniško in Radovljiško, pa ga je nekoč zaneslo celo na Babji zob. Gimnazijska leta v Kranju so mu poleg Šmarjetne gore in Jošta odprla tudi Škofjeloške hribe s te strani, na drugi pa Begunjsčico in Stol. Po maturi 1909 se je mudil 2 leti študijsko in službeno na Dunaju, kjer je spoznaval tudi tamkajšnje izletniško okolico. Pa ga je spet zvalila domovina, kjer je nastopil

službo kot zadružni asistent pri kranjskem deželnem odboru. Po vojni je bil nameščen v ljubljanskem oddelku ministrstva trgovine in industrije do svoje invalidske upokojitve zaradi slabega vida.

Med obema vojnama se je seznanjal z vrhovi Julijcev in Kamniških planin. S teh poti se zlasti rad spominja Janka Hočevarja in Lojzeta Briškija, ki sta mu zvesto drugovala. Po zadnji vojni pa je znova obiskal vse količkej znane domače hribe

od Pohorja do Slavnika, pa od Predela do Gorjancev, mimo tega še nekatere po Hrvaški, Dalmaciji in Bosni. V zamejstvu ga je najdlje zaneslo na Vezuv, najbliže pa na Višarje. Na Triglavu je bil vsega skupaj 35-krat, od tega **trikrat peš iz Ljubljane, nazadnje še pri 65 letih**. Kje je še kdo s tako trofejo? Pa da bi to puščali vnevar na tem lepem osemdesetem vrhu? – Kaj še! Prav za nalašč ne! Zato še dosti zdravih let in prijetnih planinskih poti, dragi naš Hribolazar!

V. Mazi

MIRKO ŠOŠTARIČ – 50-LETNIK

10. aprila se je srečal z Abrahamom znani mariborski planinec Mirko Šoštarič. Naša javnost ga pozna predvsem po tem, da posveča ves svoj čas in vse svoje sile naravi in njenim problemom.

Začetek njegovega zanimanja za naravo sega že v otroška leta – že takrat so bili vsi štirje otroci hkrati planinci, včlanjeni pri mariborski podružnici, in skavti. Odločilna spodbuda za vse življenje pa je bil enomesečni II. skavtski tabor v Volčiču ob Savinji, ki mu je bil starosta Pavel Kunaver. V naslednjih letih je bil njegov vodnik planinec in skavt Tone Štuhec, od leta 1938 oskrbnik kočice pri Treh kraljih; v njegovi družbi se je seznanjal s skrivnostmi zelenega Pohorja.

Ko je po vojni zaživela planinska dejavnost, se je takoj priključil PD Maribor. Takrat je začel iskati in raziskovati naravne znamenitosti gozdnatega Pohorja; čez nekaj let je postal član komisije za varstvo narave pri PD Maribor, leta 1960 pa je zasedel konservatorsko delovno mesto pri zavodu za spomeniško varstvo v Mariboru. Kolikokrat je v teh dobrih dvajsetih letih prehodil Pohorje v vseh smereh, to bo najbrž še sam težko vedel; drugače pa je s tistim, kar je na svojih poteh odkril in še odkriva: obiskovalce njegovih predavanj preseneča njegov opazovalni dar, podprt s širokim razgledom po vsej stari in novi literaturi, ki je v kakršnikoli zvezi s pokrajino in človekom, ki živi v njej. Vedno hodi peš, tudi zadnja leta, ko je že toliko motoriziranih planincev; nič čudnega, če se ga je prijel vzdevek »leteči Holandec«, ko je skoraj vedno na poti. Nekaj let intenzivno sodeluje z republiškim organi za varstvo narave (republiškim zavodom za spomeniško varstvo, komisijo za varstvo narave pri PZS), pri urbanističnih programih, z gozdarji, udeležuje se mednarodnih srečanj itn.

Človek je nerazsodno bitje, ki se ne zaveda, kakšna vrednota je narava in kakšne posledice utegnejo imeti vsi posegi v njej; zato ga je treba nenehno opozarjati in spremljati vsak njegov korak, če hočemo, da bo še kaj ostalo našim znancom. Na mariborskem območju

se je Mirku Šoštariču posrečilo doseči zavarovanje nekaterih znamenitosti: to sta v prvi vrsti pragozdna kompleksa na Donački gori in ob Lobnici pri Šumikih, potem hrastovi logi v Cigonci in Negovsko jezero nadalje cela vrsta redkih starih dreves v slovenjebistriški in radeljski občini. Predlogi za zavarovanje zahodno-pohorskega grebena in pohorskih barij pa čakajo na uresničitev, prav tako za redka stara drevesa na območju mariborske občine.

Zanimanje za svoja prizadevanja širi s številnimi predavanji planincem in neplanincem – doslej jih je imel že nad 100. Zajema iz svojega neizčrpnega znanja in svojo besedo ponazarja z diapozitivi iz svoje bogate diateke. Sleherno minuto časa izrabi za iskanje novih virov, za zbiranje literature, na terenu pa ne utrudno išče nove zanimivosti in redkosti. Objavil je daljše sestavke o gnezdiščih štorkeji, o vodnem orešku, o starih redkih drevesih v Podravju in Pomurju, v »Planinah ob meji«, letopisu PD Maribor-matica pa se bliža koncu njegov obširni

žrtvovalen se je nemalokrat žrtvoval za obstoj in napredek društva. Veliko je prispeval z delom in nasveti pri gradnji planinske kočice na Planini nad Vrhniko. Ob srečanju z Abrahamom mu žele člani društva še mnogo zdravih let. Naj ostane še naprej tako delaven! Za svoje delo je bil v preteklem letu odlikovan od Planinske zveze Slovenije s srebrnim znakom.

C. K.

PETRU URŠIČU, ZADNJEMU GORSKEMU VODNIKU IZ KONCA

Sredi lanskega poletja smo se na straniškem pokopališču poslovili od Petra Uršiča, dolgoletnega oskrbnika Doma v Kamniški Bistrici, vrstnika in prijatelja predvojnih plezalskih navez v Kamniških Alpah.

Odšel je zadnji iz vrste domačinov, ki so s svojo gorjansko izvedenostjo, varno stopinjo in zanesljivo roko že v prejšnjem stoletju pomagali prvim gorohodcem odkrivati tedaj še domala neznane Kamniške Alpe.

Peter je privekal na svet v lovski bajti na Kralovem hribu, odraščal pa je ob trdem delu v holcarskih kompanijah, kjer so fantje in možje dan za dnem od svita do mraka z vajeno roko sukali sekire in cepine, gonili les po rižah, ga plavili po narasli Bistrici do Znamna, tvorili težka bremena v strmih, tesali bajte in drli skodle, gonili gamse gosposkim jagrom pred puške, vozili hlode samotež na saneh do ceste, pri vsem tem nečloveškem garanju pa v svojo zabavo prelezli še marsikateri rob nad domačo dolino in upihnilli prenekaterrega gamsa kraljevim jagrom pred nosom.

Holcarija, med katero je odraščal Peter, se je ob nedeljah pri Znamnu postavljala z ruševčevimi krivci in gamsovimi šopi za klobuki, popivala, plesala in jih razdirala, dokler ni bilo zopet treba zadegati oprtnik na rame in znova vzeti sekiro in cepin v žuljavo roko.

planinski vodnik po izletniškem okolišču Maribora, ki zajema skoraj vso vzhodno Slovenijo. Vse njegovo delo preveva misel, da je treba na vseh področjih spodbujati in ohranjati tradicijo in navezanost na domačo zemljo.

Čestitkam ob življenjskem jubileju se pridružujemo vsi slovenski planinci in mu iz srca želimo še mnogo zdravih in uspešnih let!

Fr. Vogelnik

VALENTIN GROM 50-LETNIK

15. 2. je praznoval 50-letnico svojega rojstva dober, vnet planinec tov. Valentin Grom iz Vrhnike. Ko se je pred 10 leti ustanovilo planinsko društvo na Vrhniki, je postal njegov predsednik. Vesten in po-

Petrov oče Andrej Uršič, lovec na Kralovem hribu, je umrl 1. 1914. Tedaj je desetletno siroto Petra in njegovega brata Tineta vzel pod svojo streho Valentin Slatnar-Bos, knežji lovec v Koncu. Petrova brata Franc in Andrej ter polbrata Johan in Korl pa so morali h kmetom v sosesčino s trebuchom za kruhom.

Peter je tedaj postal pastir, pozneje nosač, gonjač, drvar, lovec, zidar, krovec, nadelovalec lovskih stez, gorski reševalec, gorski vodnik in planinski oskrbnik. Zadnja leta je bil tudi najboljši izdelovalec skodel v dolini Kamniške Bistrice. Kot večina gorjancev je znal in zmozel vse kar je od njega terjalo življenje.

Trdi življenjski pogoji in težko delo v gorah je skovalo Bosovega Petra v značajnega, poštenega moža, ki je bil zmeraj pripravljen pomagati pomoči potrebnim v gorah. V letih, ko je šlo našemu ljudstvu za biti ali ne biti, je Peter odložil sekiro in poprijel za puško; srce mu je velelo, kje je njegovo mesto.

Prežet z gorjansko modrostjo je bil Bosov Peter predstavnik klasičnega planinskega oskrbnika, gorskega reševalca in vodnika, ki je zrasel in dozorel v domačih gorah in jih je zato tudi poznal kot malo-

kdo. Prenehalo je biti srce moža, ki nam je bil najbližji tovariš in ki je zaradi svojega vedrega in poštenega značaja imel med planinci in alpinisti, smučarji in lovci izredno veliko prijateljev.

Šopek gričevnika na grobu v Stranjah je bil naš zadnji pozdrav Bosovemu Petru, spomin nanj pa bo ostal v naših srcih.

Vlasto Kopač

DELOVNA KONFERENCA PLANINCEV JAVORNIK-KOROŠKA BELA

V soboto, dne 17. 1. so planinci Javornik-Koroška Bela imeli v »Delavskem domu Julke in Albina Pibernik« na Javorniku, delovno konferenco. Poleg številnega domačega članstva so se je udeležili pred-

stavniki sosednih planinskih društev, družbeno političnih organizacij Javornik-Koroška Bela ter predstavnik Planinske zveze Slovenije Tone Bučar.

Delovno konferenco je otvoril in vse navzoče pozdravil predsednik PD Javornik-Koroška Bela tov. Franc Svetina, vodil pa tov. Franc Treven.

O delu PD je poročal tov. Franc Svetina: Mnogo je bilo storjenega za planinstvo v našem društvu po vojnih letih, zato uspehi niso izostali. Imamo 933 članov, priti moramo čez 1000. Mladinski odsek je imel štiri predavanja. Z njimi so navdušili šolsko mladino. Sodelovali so v zimskem pohodu na Stol, na turnem smuku iz Staničeve koč, v Titovi štafeti z vrha Triglava, v tečaju za gorske mladinske vodnike. Upravni odbor društva ni mogel ustreči vsem željam požrtvovalnih mladih planincev, ker nima dovolj sredstev. Tudi želja po ustanovitvi alpinističnega odseka je ostala neizpolnjena. Propagandni in markacijski odsek sta zelo prizadevna. Markacisti so s pomočjo mladih planincev zamenjali 18 kažipotov, obnovili pot od avstrijske meje do grebena Stola, od južne strani Prešernove koč na Stolu, pot skozi Bohinjska vrata, pot čez Rž, Kot, Debelo peč itd.

Planinske postojanke PD Javornik so naslednje: Planinski dom Pristava, 350 let stara graščina, ki jo krasi verjetno prav tako stara zgodovinska lipa, je dobro oskrbovana. Požrtvovalna zakonca Ivan in Marija Resnik zaslužita za svoje zvesto upravljanje koč vso pohvalo. Koča zahteva za vzdrževanje veliko finančnih sredstev. Prešernova koča na Stolu sprva ni imela oskrbnika, zato so dežurali odborniki. Potem se je opogumil član odbora Alojz Vengar in prevzel oskrbovanje te planinske koč, tako da je bila že v juliju l. 1969 zadovoljivo oskrbovana. Koča je obremenjena z anuitetami. Da bi znižali stroške v postojanki, so nabavili plinski štedilnik in peč na olje. Peč jim pa v slabem vremenu dela preglavice. Kovinarska koča v Krmi je imela malo obiskovalcev. Staničev dom pod Triglavom je bil odprt v pomladanski sezoni. Prvi obiskovalci so prispeli 17. aprila. Prijazni oskrbnici Ivanka Konič in Francka Smolej sta se imenitno obnesli. Vso oskrbo so prinesli v spomladanski sezoni z letalom letalskega centra Lesce. Kljub dobro založeni postojanki je bil obisk nezadovoljiv, ker imajo smučarji v tem času snega na pretek v nižjih gorskih predelih. Redna letna sezona se je na Staničevi koči pričela v juniju. Oskrbnicama Ivanki Konič in Francki Smolej je treba izreči vse priznanje.

Po poročilu predsednika društva sta sledili poročili mladinskega odseka (tov. Blaž Vengar). Tudi knjigovodja, tov. Zemljič, je podal poročilo. Slednje je pokazalo, da je društvo v finančnih težavah.

Da je društvo v redu poslovalo, je bilo razvidno iz poročila nadzornega odbora, ki ga je podal Stanko Malej.

Sledila je razprava o davku na alkoholne pijače, o oskrbnikih in nosačih.

Predstavniki Planinske zveze Slovenije je čestitali društvu k doseženim uspehom. Dalj časa se je zadržal pri cenah v planinskih postojankah: Enolončnice naj bodo poceni, podraži pa naj se npr. zrezek, ki je zdaj cenejši na Kredarici kot pa v ljubljanskih hotelih.

Tov. Ivan Tušar je govoril v imenu Zveze borcev. PD sodeluje z ZB pri kurirskem smuku na Pristavi, zimskem pohodu na Stol in pohodu Ježkovega odreda na Pristavo.

Na koncu sta Jože Krčelj in Franc Kreutzer prikazala več lepih barvnih diapozitivov, Janez Brojan pa je prikazal lepote Dolomitov in Eigerja.

Miha Hostnik

PLANINSKA SKUPINA »AERO« V CELJU

Delo skupine je potekalo v dveh smereh: člani so obiskovali naše gore in širili svoje vrste. V gorah je bilo 267 članov kolektiva. V l. 1969 pa je imela skupina 172 članov.

Vseh izletov so priredili 7. V maju je obiskalo 15 planincev Pohorje, na Golici je bilo 50 članov, v juniju na vrhu Storžiča pa 40. Tu so odkrili planinsko ploščo Vojku, ki je omahnil zadet od strele prav na tem vrhu. V juniju so priredili tudi izlet na Vršič, Trento in Mangrt ob udeležbi 34 članov. Deževno vreme je bilo krivo, da se niso povzpeli na vrh Mangrta. V kolektivnem dopustu so 4 člani nabirali transverzalske žige po Karavankah. Avgusta je šlo 41 članov iz Kota na vrh Triglava. Tu so sodelovali pri proslavljanju 40-letnice PD Gorje pri Bledu. 20 članov kolektiva je prvič v življenju stopilo na teme najvišjega našega vršca. 29 članov je obiskalo Okrešelj, Kamniško sedlo, Skuto, Grintovec in Kokrsko sedlo.

Pridobili so 30 novih članov. Tov. Gustelj Orel in tov. Ferdo Žerdoner sta bila odlikovana, 5 članov je prejelo transverzalsko značko: Lorenčak Karel, Fonzi Srebot, Karla Srebot, Ivan Šuler in Peter Vengust. Pet članov je končalo slovensko planinsko transverzalo. Sindikat je skupino podprl s tem, da je priskrbel denar za prevoze. Na Golteh razpolagajo z dvema sobama v planinskem domu. Tovarna »Aero« je pomagala PD Celje pri razširitvi in modernizaciji planinske kočice na Golteh in s tem pokazala razumevanje za razvoj turizma in za potrebe svoje planinske skupine.

Planinska skupina »Aero« predstavlja lep zgled planinskega delovanja. Zajela je polovico delovnega kolektiva in se vklju-

čila v pospeševanje planinstva in turizma v Savinjski dolini. Naj bi imela še v prihodnje tako požrtvovalne odbornike in tako razumevaljoče podpornike!

VESELO POROČILO O MARTINOVANJU ZAMEJSKIH GORIŠKIH PLANINCEV

Kdo so to masovni zaleteli?

Martinovi so, zvesti mu vojščaki, planinci eni pravi, drugi le nekaki.

Pa odkod so se le vzeli?

So iz Gorice tiste stare dol za mejo, ki hodijo se k nam učiti planincev rejo.

Kje so, vraga, obsedeli?

V veliki in razkošni, v modni koči v hotelu Soča, v Mostu tam ob Soči.

Kdaj so pravzaprav prispeli?

Prav peti dan po godu skromnega
Martina,
ki bila mu Panonija je pradomovina.

Kdo jih goni, da so obnoreli?

Predsednik Rebec? Gospodar Čermelj?

Pa ne bodo kaj zapeli?

Sedijo in molčijo – Martina čakajoč,
da mošt krstil bo, spremenil ga v
vinočoč.

Kaj pravijo?

Da zbralo se je nad dvesto častilcev, Martinovih odlikovanih nosilcev, – da prišli so še delegati iz Ljubljane, iz Tolmina, iz Sežane, iz Nove še Gorice, prinesli v suhih grlih žejne so zdravice, – da so udarjali špicpolke godci s Števerjana, »Briški slavček« s plesalci sladkega Martina se tudi je vrtel navihani skušnjavček, – so tombolo igrali, številke vse pretresli, dobitke masne in tekoče, ha, skoraj vse so štandrežci odnesli.

Ste videli Soče razjarjeni bes?

oj, skal in lesov, vseh vodá divjji ples?

Sočo v tolmunih bobnečo?

Sočo se v jezi penečo?

Sočo čez bregre pretečo?

Sočo strahotno kot kakšno pošast?

Grozo grozila je grozna oblast.

Ste slišali pesem vseh škratov,

vseh vil in vseh žalik žená?

Oj, pesem z gorá!

Vseh bliskov in gromov, vseh furij

s pekla?

Oj, pesem z neba!

Razbija, se umiri, v disonancah se zvija:

Gorá – naših src simfonija!

Ludvik Zorzut

MO PD »KOZJAK« – MARIBOR

16. 12. 1969 so se zbrali mladi planinci PD »Kozjak«, Maribor, da bi se spomnili svojega dela od 15. 3. 1969.

Ker društvo nima svojih prostorov (prostor, kjer smo do novembra imeli sestanke, so spremenili v pisarne), smo gostovali v Klubu mladih v Mariboru, Orožnova 2.

V 9 mesecih smo dosegli naslednje: Novih članov mladinskega odseka je okrog 70; 15-članski mladinski odbor je imel 8 sestankov, sestankov mladih planincev (vsak torek) pa je bilo 33. Od številnih mladinskih vodnikov jih aktivno dela zelo malo; delo planinskih skupin zamira, razen na kovinarskem šolskem centru, kjer je bila lani skupina ustanovljena in obenem zelo aktivna. Opravljene so bile 4 delovne akcije; izletov je bilo (obenem z drugimi akcijami) 47. Večje akcije: XIII. mladinski planinski tabor na Kozjaku – 100 udeležencev;

srečanje z avstrijskimi planinci na Kozjaku – 35 udeležencev, ter srečanje na Kozjaku; na tečaju za mladinske vodnike je bil en mladinec – na lastno željo; zelo uspešno smo sodelovali z obč. konf. ZMS Maribor ter z mlad. odseki v okviru KO.

Mladinski odsek je od matičnega društva prejel dotacijo v znesku 1070 din.

V razgovoru po poročilih planinske skupine na Kovinarskem šolskem centru in na Medicinski srednji šoli so mladi planinci opozorili na zelo zapleten način obračunavanja popustov za skupinska potovanja. Obč. konf. ZMS je treba povedati, da mladi planinci nimamo prostora za mladinske sestanke. Svojih prostorov tudi nima matično društvo.

Staremu odboru mladinskega odseka je bila dana razrešnica, nato pa je bil sprejet predlog kandidacijske komisije o 13-članskem novem mladinskem odboru. Zbora se je udeležilo okrog 60 mladih planincev.

M. Filutek

ALPINISTIČNE NOVICE

ZASEDANJE KOMISIJE UIAA ZA VARNOSTNI MATERIAL 20.–21. SEPTEMBRA 1969 V TRENTO – ITALIJA

Zasedanja se je udeležilo 10 držav: Nemčija, Avstrija, Španija, ZDA, Francija, V. Britanija, Italija, Švica, Češkoslovaška, Jugoslavija – to je za PZS zastopal France Avčin. Udeležilo se ga je še nekaj italijanskih alpinistov, zlasti pa proizvajalci alpinistične opreme. Zasedanje je bilo v času 18. filmskega festivala o gorah in raziskovanju.

Zasedanje je imelo to pot domala povsem administrativen značaj. Stari predsednik dr. Pierre Henry je hotel pred svojim odhodom po desetih letih vestnega dela počistiti vse administrativno in juridično, zlasti pa vprašanje zaščite in garancije UIAA za vrvi (label). Pravilnik komisije, ki ga je bil sprejel izvršni komite 19. 4. 1969 v Zürichu, je bil razposlan vsemu članstvu. Sprejet je bil tudi delovni poslovnik komisije. Dalje je stalni urad UIAA v imenu izvršnega komiteja UIAA določil g. Franka Solarija (Velika Britanija) za podpredsednika, ki naj prihodnje leto postane predsednik. To imenovanje od zgoraj, ne da bi komisija imela pri njem kaj besede, je zapustila nekoliko neugoden vtis. Velika aktivnost, ugled in simpatičnost bodočega predsednika Solarija pa so dosegli, da ni bilo uradnih komentarjev k postopku. Dosedanjemu predsedniku je bilo izra-

ženo vse priznanje za njegovo res prizadevno delo in za spretno vodstvo komisije.

Glede garancije UIAA za vrvi je bilo poudarjeno, da je skrajno ostro nadziranje kakovosti vrvi nujno. Tehnična vrednost in komercialni interesi v zvezi z modernimi plezalskimi vrvmi so že povzročili zapletljaj, zaenkrat še zlahka rešljive, v bodoče pa lahko kaj neprijetne in težke tako z legalnega kot z juridičnega ter finančnega gledišča. Nad garancijo UIAA sme v vsaki državi bdeti edinole strokovna nacionalna delegacija, ki je članica UIAA. Le ona priznava poskusne laboratorije, nadzira poskuse, tolmači rezultate ter izdaja garancijo UIAA. Tozadevni pravilnik bo sprejel sekretariat UIAA. Podan je bil tudi seznam nacionalnih organizacij (za nas PZS) in že priznanih uradnih laboratorijev za preskušanje vrvi po načinu Dodero (Nemčija, Avstrija, Španija, Francija, V. Britanija, Švica). Mi laboratorijske naprave za preizkušanje vrvi po metodi UIAA (Dodero) nimamo, pač pa jih lahko – celo realneje in točneje! – preizkušamo z nihalnim kladivom laboratorija na Inštitutu za tehnično mehaniko (prof. dr. Dušan Avsec in asistent ing. Tone Jeglič, oba Fakulteta za elektrotehniko Ljubljana). Ker pa je iz »ekonomskih« ozirov propadel poskus produkcije najlonskih vrvi pri podjetju v Zadru, tudi nimamo skrbi zaradi garancije UIAA. »Se ne izplača!«

Sprejet je bil tudi podatek za t. i. »začetni raztezek« tj. statični, mirni raztezek pri obremenitvi nove vrvi s 75 kilogrami: pri enojno rabo: 6%, z začasno toleranco 7%,
vrvi za dvojno rabo: 8%, z začasno toleranco 10%.

Prav tako je bil sprejet tekst, tičoč se dvobarvnih vrvi. Bo objavljen.

Vprašanje zaščitnih čelad se ni prida premaknilo, ker se proizvajalci za to ne zanimajo.

Glede ratišč za cepine in državej kladiv je položaj dokaj zapleten, kajti prav sedaj se pojavljajo zanje namesto dosejanega jesena novi trdnější materiali oz. kombinacije; podobno kot npr. v izdelavi smuči:

1. les obložen s steklenimi vlakni in plastiki,
2. lameliran les, vezan s plastiki (npr. rexilon),
3. lahke zlitine, oblečene v plastik in steklena vlakna.

Les hitro izginja, priče bomo dogajanju, podobnemu tistemu z vrvmi, ko so naravna vlakna izginila pred umetnimi. Če se kje še uporablja les, naj bo to izbrani ameriški hickory.

Sklenjeno je bilo, naj bi vsaka delegacija poslala strokovne izraze v svojem jeziku, a ne splošnih alpinističnih, temveč zgolj tičoč se del v komisiji (npr. največja sila v vrvi, sunek sile). Rabili jih bodo za večjezični slovar.

Prihodnje, zopet pretežno tehnično zasedanje se bo vršilo v začetku oktobra l. 1970 v Glasgowu na Škotskem, kjer deluje kot National Engineering Laboratory pod vodstvom zelo aktivnega sodelavca komisije Joe Griffina. Gostitelj bo British Mountaineering Council. Tam bo stekla razprava o dinamičnem varovanju z vrvmi in novimi vrvinimi zavorami ter postopki. Referat o teh vprašanjih je zaupan podpisnemu. Glasgowu so se upirali Avstrijci, baje zaradi stroškov.

Naslednji dan nam je ameriški delegat g. Larry Penberthy napravil sila zanimivo predavanje z diapozitivi in demonstracijami svojih novih materialov, metod, vozlov ipd. Je bogat elektroinženir iz Seatlla (Washington) in se za svoj hobby kot bivši ekstremni plezalec ukvarja sedaj z alpinističnimi materiali. Videli smo mnogo zanimivega in originalnega. Tako npr. navezovanje (čez pas) z nekaj metrov dolgim lahkim širokim pasom (oprto) iz nilona, ki se vanjo pritrudi konec vrvi z enim od posebnih avtorjevih vozlov. Dalje izboljšanje Prusikovega vozla za dviganje ponesrečencev, regulacijsko vrveno zavoro (ki pa še ni zadnja beseda), zaščitno, peresno lahko vrečo iz plastike za vremenske katastrofe ipd. G. Penberthy ima svojo kompanijo v Seatllu: Mountain Safety Research Inc. (MSR), prezident Larry Penberthy, 631 South 96 th Street, Seattle, Wash. 98108, telefon

(206) 762-4244. Ta demonstracija je bila dober primer, kaj vse lahko dandanes – kljub vsemu hvalisanju skupinskega dela (team work) – naredi bistra, prizadevna individualna glava. Kolektivnih možganov pač ni, so le osebni.

Francé Avčín

Dodatek:

Španski delegat Odriozola José-Antonio (F. E. M.) je povedal o svojih poskusih z mokrimi in zmrznjenimi vrvmi iz umetnih vlaken. Opazil je izrazit padec trdnosti vrvi v takem stanju.

POLJSKI ALPINIZEM

Po zaslugi dr. Andrzej Matuszewskega iz Poznania smo v zadnjem času mnogo bolje seznanjeni tudi z alpinizmom na Poljskem. V svojem zadnjem pismu opisuje preteklo sezono.

Značilna za leto 1969 je bila decentralizacija dejavnosti, saj so polovico akcij sprovedli odseki in ne več le Klub Wysokogórski.

Julija lansko leto je odpotovala odprava (vodja Ryszard Szafirski, člani Andrzej Heinrich, Andrzej Kuš in Roman Petrycki) v Karakorum. Z vozilom »Nysa« so se preko Jugoslavije prepeljali do Islambada. Nadaljevali so z avionom do Skarduja in s traktorjem do zaselka Juno. Ob pomoči 20 nosačev so nato pod Malubitingom (7459 m) na višini 4300 m postavili bazo. Kmalu zatem (17. IX.) je stalo taborišče I, taborišče III pa so postavili na »Poljskem sedlu« (5900 m). Severni vrh (6843 m) so 8. X. dosegli Kuš, Szafirski in Heinrich. Dan za tem pa so pričeli z naskokom na glavni vrh (iz T IV), ki pa ga zaradi slabega vremena niso dosegli. (Vrh so pakistanske oblasti ponudile naši I. odpravi v Karakorum). Druga odprava je bila mešana poljsko-sovjetska, v skoro še deviškem masivu Pamiro-Alaj. Šest Poljakov, ki jih je vodil Tadeusz Rewaj je na tej odpravi osvojilo 12 vrhov, visokih od 5–6000 m (težave III-Va po ruski skali). Razen tega je okoli 160 alpinistov sodelovalo na nadaljnjih 17 odpravah ali taborih v tujini (ENSA v Chamonixu, mednarodni tabor v Ardenih, Wališke Alpe, Mt. Blanc, Dolomiti, Pireneji, Turčija, Visoki Atlas, Elbrus, Mongolija, Zahodni Kavkaz, Avstrija, Jugoslavija, ČSSR), ki jih je deloma podprla vlada oziroma centralna organizacija, deloma pa so jih izvedli odseki sami. Tudi doma so imeli goste. V Tatere so namreč prišle tri skupine (skupno 58) francoskih alpinistov. Za svoje alpiniste (oz. taternike, kakor se nazivajo) pa so imeli 11 taborov (ČSSR) z nad 100 udeleženci, v domačih gorah pa za okoli 200 plezalcev.

Letos pripravljajo poljsko-indijsko odpravo v Himalajo. Šestim njihovim alpinistom

iz Wrocława se bo priključilo enako število Indijcev iz New Delhija, cilj pa sta dva vrhova (med 6700 in 6900 m) v Pendjapu. Za prihodnje leto, ko bodo slavili 100-letnico poljskega alpinizma, pa bo na vrsti eden od osemtisočakov Himalaje. Na koncu dr. A. Matuszewski iskreno čestita naši odpravi, ki se je vrnila z Annapurne.

PRVI ZIMSKI VZPON

Prvi zimski vzpon v sezoni 1969/70 sta po sedanjih podatkih opravila Boris Krivic in Mitja Košir. 27. XII. sta vstopila v Tschadovo smer v Travniku in jo ponovila (prvi zimski vzpon sta opravila Frelih-Savelj, marca 1948) z enim bivakom. Z vrha stene sta po grebenih, kjer je razsajal hud veter, sestopila na Vršič. Okoli novega leta je bilo še nekaj poskusov, ki pa se niso uspešno končali (Travnik, Šite, Široka peč). V prvih dneh po novem letu je znan še vzpon jeseniške naveze Gros-Novak, ki je rabila za vzpon na Široko peč (skozi Amfiteater) zaradi sipkega snega skoraj dva polna dneva.

KOLENDAR LETOŠNIH ALPINISTIČNIH AKCIJ

Prva akcija v letošnjem letu je bil zimski alpinistični tabor (od 25. I. do 1. II.) v Tamarju. Druga bo jugoslovanskega pomena – seminar za vodje alpinističnih šol (28. III.–1. IV.) v Ljubljani. Vabljeni so predstavniki (vodje AŠ) vseh AO Jugoslavije. Turni smuki se bodo pričeli s spominskim pohodom na Stol (22. II.) in končali 1. V. Program bo sproti izhajal v Delu. Med letom se bo zvrstilo še okoli deset izletov za planince in pripravnike. Od 28. VI. do 12. VII. bo republiški alpinistični tabor v Zg. Trenti, jeseni (30. VIII. do 6. IX.) pa še prav tak tabor v Zahodnih Julijcih. Oktobra bo krajši seminar za gorske vodnike, 8. XI. pa zbor alpinistov v Martuljku. Zbora načelnikov bosta 13. III. in 9. X. v Ljubljani.

Komisija za alpinizem bo tudi letos poskusila čim izdatneje podpreti naveze, ki bodo odšle na kvalitetne vzpone v Zahodne Alpe in Dolomite.

NAVAJANJE ČLANOV NAVAZE

Pri navajanju članov naveze, ki je opravila določen vzpon, pri nas še vedno ni doslednosti. Osnutek navodil za pisanje planinskih vodnikov, ki ga je pripravila posebna skupina pri PZS (po vzoru tujih), pa ima že točna navodila.

Vrstni red priimkov naveze je praviloma abecedni. Le če je imel eden od udeležencev izrazito vodilno vlogo, ga lahko

navedemo na prvem mestu (ostale pa zopet po abecednem vrstnem redu). Če je hkrati plezalo več navez, jih navedemo po njihovem vrstnem redu, kakor so plezale, in to ločeno. Pri vseh vzponih, kjer so plezali vodniki (pri nas velja to v glavnem za starejše) s klienti, pa na prvo mesto postavimo pobudnika (tistega, ki je plačal) in pripišemo – z gorskimi vodniki (nosачi)...

POVZETEK IZ PREGLEDA LANSKE SEZONE HRVAŠKIH ALPINISTOV

Razen v Paklenici so bili lansko leto hrvaški alpinisti še v Vratih (12 udeležencev), kjer so plezali nekaj lažjih smeri. AO Železničar iz Zagreba je imel tabor v Prenju. Preplezali so 126 smeri, med katerimi je tudi nekaj težjih in prvenstvenih. V Dolomitih je plezalo nekaj navez. Med težjimi smermi so ponovili Spigolo Gialo (rumeni raz) in »dirtissimo« v Veliki Cini. Kot zelo uspešno se je pokazalo tudi sodelovanje v ledeniški šoli Fritza Moravca na Moserbodnu pod Grossglocknerjem. Pet udeležencev je bilo v nadaljevalnem razredu, trije pa v mojstrskem. Med šolo so opravili nekaj lažjih smeri, po njej pa tudi precej težjih (npr. smer »po nosu« v Hohe Riffel).

Franci Savenc

NA KATERE VPONKE SE SMEMO ZANESTI?

Nemška planinska organizacija (DAV) v zadnjem času zelo temeljito in zavzeto proučuje problem varnosti v gorah in še posebno pri plezanju. Formirali so posebno skupino, ki se z materialno pomočjo DAV in znane tovarne SALEWA ukvarja s preizkušanjem raznih delov plezalne opreme. Kot enega prvih so opravili test o vzdržljivosti plezalnih vponk.

S pomočjo tehničnih pomagal so preizkusili večino znanih modelov plezalnih vponk, ki so zdaj v prodaji, pri čemer so uporabili vponke, kupljene v trgovinah, tako da proizvajalci niso mogli vplivati na rezultate testiranja. Test so opravili pri sobni temperaturi, obtežitev pa je naraščala v časovnem obdobju 10 sekund. Kot vezni člen so uporabili 11 mm perlonsko vrv ali dvojno 9 mm iz istega materiala, pri vponkah z zelo visoko vzdržljivostjo pa jeklene obroče. Test so opravili s petimi vponkami.

Rezultati preizkusov (glej tabelo) so pokazali, da večina vponk prenese označeno največjo dopustno obremenitev, to je, da zdržijo nekoliko več, kot je zajamčeno. Izjeme pa so vseeno bile: Allain alu 1600, Rosskopf II alu 2000 in Marine

TABELA

Model	Označena nosilnost	Vponke so se zlomile pri obtežitvi . . . kp				
Bonaiti-jeklo	1300	2250	1950	2190	1800	2250
Allain-alu	1600	1640	1490(!)	1490(!)	1740	1640
Bonaiti-alu	1800	2190	2220	2050	2280	2370
Stubai-alu	1800	2250	2400	2520	2430	2250
Rosskopf II alu	2000	1670(!)	1730(!)	1580(!)	1760(!)	1700(!)
Kamet piz alu	2000	2740	2280	2490	2280	2240
Marine-use-alu	2000	2380	2380	1920(!)	2430	2460
Salewa-alu	2100	2640	2640	2310	2550	2640
Bonaiti-alu	2200	2280	2920	2820	2950	2600
Stubaj-alu	2200	3010	2820	2920	2980	2740
Allain-alu	2800	2980	2990	2890	3010	2980
Stubai-jeklo	5000	5374	5620	le dva poskusa z jeklenimi obroči		

VRV SE JE PRETRGALA PRI OBTEŽITVI

Bonaiti-jeklo	1800	3180	2910	3120	3050	3000
Asmü-jeklo (mali)	3400	2940	3180	3000	2880	2860
Asmü-jeklo (velik)	3400	2970	3020	3120	3180	2920

use alu 2000. Od teh se je najslabše izkazala Rosskopf, saj so bili rezultati daleč pod označeno vrednostjo, zaradi česar o njeni uporabnosti ni vredno izgubljati besed. Ostala dva modela sta le za malenkost zaostala za odtisnjeno oznako.

Jeklene vponke, ki so seveda mnogo močnejše od aluminijastih, ni bilo mogoče zlomiti z vrvjo, ker se je pri vseh poskusih vrv pretrgala. Izjema je bila le vponka Bonaiti 1300.

Pri padcu niso nobena redkost obtežitve vponke s 1800 kp. Toliko bi torej vsaka vponka morala vzdržati! Starejši modeli vponk pa tej zahtevi večinoma niso kos (npr. Robino, ki se uporablja pri nas). To še potrjujejo poskusi z dinamično obremenitvijo, pri kateri so vponke vzdržale večinoma nekoliko večjo obremenitev. **Priporočamo uporabljati le tiste vponke, za katere proizvajalec jamči nosilnost najmanj 1800 kp** (pri tem pa bomo seveda upoštevali tudi izsledke testiranja).

Pri posebno dolgih padcih lahko nastopijo tudi obremenitve do 2400 kp. Če tej vrednosti prištejemo še vsaj skromen varnostni koeficient, pridemo do naslednjega priporočila: **Vponka malo nad varovališčem, oziroma pod daljšo pasajo prostega plezanja naj ima dovoljeno obremenitev okoli 3000 kp.** Čim višje nad varovališčem je vponka uporabljena, tem manjšim obremenitvam bo izpostavljena pri padcu.

Podobno velja za vponko na varovališču. **Čeprav je vponka na varovališču pri pravilnem varovanju teoretično izpostavljena manjši obremenitvi, je nujno, da vpnemo**

v klin najmočnejšo vponko. Ta vponka namreč pri padcu zadnja odloča o življenju (navadno več kot enega plezalca), zato mora biti pri njej varnostni faktor vsaj 100 % (na drugih področjih, kjer podobno odloča o človeškem življenju kvaliteta tehničnih pripomočkov, je varnostni faktor celo 300–600 %).

Rezultati testa so nadalje pokazali, da je nosilnost vponke v veliki meri odvisna tudi od ročice, s katero nastopi obremenitev. Škodljivost ročice se znatno poveča, če tečeta skozi isto vponko dve vrvi! **Pri plezanju z dvojno vrvjo vedno vpenjajmo le eno.** Vponke, skozi katere sta tekli dve 9 mm vrvi, so vzdržale poprečno za 8,3 % manjše obremenitve kot one, skozi katere je tekla enojna 11 mm vrv.

Rezultati testiranja plezalnih vponk so dovolj zgovorni in nadaljnji komentar je verjetno odveč. Premislimo dvakrat, preden kupimo vponko, in preglejmo tiste, ki jih že imamo!

Po »Jugend am Berg«
Tine Mihelič

ZAPISKI S IV. LAVINSKE KONFERENCE 15., 16. NOVEMBRA 1969

Po treh letih je IKAR zopet organizirala srečanje strokovnjakov za plazove, ki ga je tehnično pripravila švicarska reševalna organizacija IVR (Interverband für Rettungswesen). Še pred zasedanjem konference smo zborovali tudi člani podkomisije za plazove IKAR.

Po pozdravnih besedah dr. Campella in dr. H. Schriberja je pričel konferenco o plazovih Melchior Schild s pregledom obdobja zadnjih treh let. V Švici je v tem času v plazovih izgubilo življenje 32 smučarjev in 52 drugih žrtev, med njimi planincev in kmetov.

Človeške žrtve so sicer huda reč, vendar ne smemo prezreti ogromne materialne škode, ki jo prizadenejo plazovi v naravi (tudi pri nas, vendar to jemljemo preveč neprizadeto). V tej smeri je bil poučen Schildov podatek, da so v eni sami hudi zimi zabeležili Švicarji kar 1301 nesrečo in ogromno gmotno škodo.

Schild je na zaključku svojih izvajanj opozoril na znan pojav, da je nesreč v plazovih več v zimah, ko je razmeroma malo snega. Sneg nima dobre podlage, planinci in smučarji pa podcenjujejo nevarnost.

Zime z obilico snega so bolj nevarne za naselja; turisti so manj prizadeti, ker raje ubogajo opozorila in ne rinejo v nevarnost.

V sestavku »Šah smrti v plazu« je razpredel nekaj misli W. Mariner iz Avstrije.

Dvig standarda, povečano število turistov in mehanizacije na smučiščih so absolutno povečali število nesreč v plazovih, čeprav opazimo, da je nesreč manj, kot bi bilo pričakovati.

V Avstriji je v obdobju 5 let umrlo v plazu, 48 izmed 132 zasutih, ki so nesrečo v pretežnem številu primerov povzročili sami in sprožili plaz.

Izredno uspešna je pomoč tovarišev, ker je nagla in takoj pri roki. Le v manjšem številu primerov preživeli izgube glavo in najprej iščejo pomoč reševalcev, ki pridejo na kraj nesreče največkrat že zelo pozno. To obliko pomoči IKAR in njene članice zelo forsirajo, z vzgojo pa bo treba nadaljevati še naprej.

Kar zadeva delo reševalcev, se je z uvažanjem čedalje boljše opreme in helikopterjev že tudi zelo popravilo, najbolj primanjkuje sredstev za zvezo: telefonov in radijskih zvez. V Avstriji se je problema zvez lotil »Kuratorij za varnost v gorah«, ki je načel ustrezne pogovore z ministrstvom za pošto.

Končno še ena ugotovitev: večina turistov zaide v plazove v lepem vremenu, katastrofe pa prizadenejo hribovske prebivalce in vasi največ še v času, ko snežne padavine še niso prenehale.

Sila nevarno je poslabšanje vremena s snežnimi padavinami, kadar so planinske kočje in domovi prenapolnjeni. Časovna stiska in nelagodno bivanje v utesnenih pogojih sili obiskovalce gora in smučarje, da hitijo v dolino.

Referenti iz Švice, ZRN, ČSSR, Poljske in Jugoslavije smo orisali nekaj značilnih nesreč, o katerih smo delno poročali že lani na zasedanju IKAR (Rif. Monzino, Mt. Blanc).

Iz poročil švicarskih tovarišev povzemamo ugotovitev, da so nekateri obsežni smučarski predeli zaradi odlične službe napovedovanja plazov za ubogljive obiskovalce praktično nenevarni, čeprav so plazoviti. Skoro praviloma pa plazovi vzamejo tiste posameznike in skupine, ki si izberejo smuko po zaprtih spustih in ne ubogajo svaril.

Vodja švicarske letalske reševalne službe Buhler je nanizal nekaj zanimivih ugotovitev:

Prednost prevoza imajo zdravniki in lavinski psi z vodnikom, po opravljeni akciji pa rešeni turisti, če jih je treba spraviti v zdravniško nego.

Kolikor je pri roki dobro obveščanje, je zamuda ob odhodu helikopterja minimalna.

Zelo važno je pravilno obnašanje reševalcev, zlasti če iz helikopterja odskočijo, kadar zaradi slabih pogojev ne more pristati. Neroden odskok povzroči, da se helikopter zaguglje, zavoljo tega pa kaj lahko z repnim vijakom zadene v sneg in se tako poškoduje, da ni več sposoben za nadaljnji polet.

Cene reševanja so visoke, zato v Švici poskušajo pritegniti socialno zavarovanje. Obljubljajo, da bodo sčasoma dvignili prispevek družbe za reševanje s helikopterji na 5000 \$Fr.

Docent dr. Hössli je v razmišljanjih o prvi pomoči opozoril na nevarnost, da bi nestrokovna masaža srca ponesrečencu raje škodovala, kot koristila. V Švici jo zategadelj opravljajo samo posebej izurjeni reševalci.

Zelo poučen je bil prispevek dr. G. Flore, zdravnika GRS iz Innsbrucka. Poleg mnogih že znanih dejstev iz problematike ohladitve nam je prikazal uspele posnetke zdravljenja ozeblin ter z diagrami docentov Ejnara Erikssona in Per-Ola Granberga opozoril na pogoje, ki vodijo k ohladitvam in ozeblinam, četudi so prizadeti dobro napravljeni in zavarovani s primerno obleko oz. obuvalom. Podatki so tako poučni, da jih podajamo v nadaljevanju. Prepričan sem, da bodo komu ohranili življenje, prav gotovo pa nos, ušesa in prste.

Turisti, alpinisti, smučarji, delavci in kmetje so v prosti naravi izpostavljeni zunanjim vplivom, posebnim pogojem in pogojem zavoljo osebnih lastnosti:

I. **Zunanji vplivi.** – Zunanja temperatura, hitrost vetra, vlažnost zraka, čas izpostavljenosti.

II. **Osebnostne lastnosti.** – Poprejšnje ozebljine in poškodbe zavoljo smreza, aklimatizacija, nedohranjenost, spremne poškodbe, trening, discipliniranost, izkušnje, psihična odpornost, rasa, geografska lega bivališča oz. rojstnega kraja, starost in oblezen.

III. **Drugi vplivi.** – Obleka, zavarovanje zoper vremenske nepravilike in veter, gibanje, zaposlenost.

Zlasti koristna je tabela ekvivalentne temperature kot posledice vetra in osnovne temperature. Iz tabele lahko sklepamo na posledice, ki jih ima tako stanje na izpostavljenih delih telesa, tudi če je prizadeti sicer normalno oblečen.

Brezvetrje	Temperatura (°C)			
	pri hitrosti vetra (m/s = km/h)			
	5 m/s (18 km/h)	10 m/s (36 km/h)	15 m/s (54 km/h)	20 m/s (72 km/h)
0°	— 8°	— 15°	— 18°	— 19°
— 10°	— 21°	— 30°	— 34°	— 36°
— 20°	— 34°	— 44°	— 49°	— 52°
— 30°	— 46°	— 59°	— 65°	— 67°
— 40°	— 59°	— 74°	— 80°	— 83°

Naj ne trošim besed! Tabela vražje zgovorno kaže, kako strašen gospodar živin je veter. Ne le, da je nelagodni in nevarni zavoljo nevarnosti, da nas v kočljivi legi prevrne. Tako silno nas ohlaja, da poškodbe na zimskih turah navsezadnje niso noben čudež.

Izvajanja, ki jih je povzel po svoji disertaciji cand. med. Kurt Markwalder iz Züricha, so lep in zlasti za zdravnike pripraven pregled medicinskih vidikov, ki nastopajo pri nesrečah v plazju. Avtor je obdelal 66 primerov nesreč v švicarskih Alpah iz obdobja med 1958 in 1967 ter je spričo tega imel na voljo kar lep izbor podatkov. Referent je naštel tele glavne poškodbe:

1. Psihični šok.
2. Poškodbe zavoljo zračnega pritiska.
3. Rane.
4. Zadušitev:
 - zavoljo vdihavanja snežnih drobcev,
 - zavoljo stisnjene prsnega koša,
 - zavoljo porabe razpoložljivega kisika,
 - zavoljo neprehodnih dihalnih poti (sneg, izbljvki, slina).
5. Poškodbe zaradi mraza.
6. Posledice zavoljo reanimacije in transporta.

Referent je nekatere vidike obdelal podrobneje, vendar ni povedal k temu, kar že vemo, nič bistveno novega.

Poučna se mi zdi njegova tabela, ki v zaporedju, kot se v resnici dogaja pri plazju, navaja škodljive vplive dogajanja za ponesrečena:

1. Strah in groza ob zaznavanju nevarnosti.
2. Zračni pritisk, kadar gre za pršni plaz.
3. Vdihavanje snežnih delcev.
4. Mehanski vplivi plazju kot izvor poškodb.
5. Otežkočeno dihanje zavoljo stisnjene prsnega koša.
6. Počasna izraba kisika in preprečen dotok svežega zraka zavoljo sesedanja snega.
7. Mraz.
8. Dodatne poškodbe ob reševanju, oživiljanju in med transportom.

Opazovanje resničnih primerov kaže, da so najbolj pogosti škodljivi vplivi faktorjev, opisanih v točkah 3, 4, 5 in 6. Sicer pa je gornji pregled prava zlata jama za tistega, ki rešuje, pa tudi za vse, ki hodimo pozimi v gore ali na izpostavljenih smučišča.

V razpravi je z referatom sodeloval tudi J. Kaufman iz Davosa, kjer so pozimi 1969 hudo pustošili plazovi in rušili stanovanjske zgradbe tega letoviškega kraja.

Besede referenta, ki je vodil akcije v Davosu, so zelo poučne ne le za gorske reševalce, temveč tudi za štabe za reševanje v primeru naravnih in drugih hudih nesreč. Povzemam samo nekatere ugotovitve:

1. Vodja in pooblaščen reševalci morajo točno poznati svoje dolžnosti in pravice. Kompetence morajo biti jasno in točno opredeljene (sicer pride do nesporazumov med reševalci, policijo, žandarmerijo in prebivalstvom).
2. Uniforma utegne precej prispevati k strumnosti in učinkovitosti akcije.
3. Pripadniki različnih služb (reševalci, gasilci) se v kritičnih pogojih pogosto znajdejo v istem seznamu. Brezpogojno je treba vedeti, kje naj kdo sodeluje ob istočasni akciji.
4. Informiranje naj rabi samo prizadetim. Časnikarjem, ki love senzacije, je treba čimbolj pristržiti peruti.
5. Vodja akcije mora takoj izločiti paničarje in nedisciplinirane reševalce iz vrst moštva tudi, če zategadelj trpi številčno stanje skupine.
6. Problem je zapora cest in prometnih poti, tu celo policija ne obvlada položaja. Pokazalo se je, da nezadostno število policistov onemogoča nadzor nad porušeni zgradbami, zato so v Davosu ugotovili tudi kraji v ruševinah poškodovanih poslopij.
7. Prebivalci so največkrat zmedeni, večina uboga, nekaj pa jih za nobeno ceno noče zapustiti ogroženih zgradb (primer:

dva, že evakuirana kmeta, mož in žena sta po evakuaciji ušla nazaj v svojo hišo in postala žrtvi plazu).

8. Opreme za reševanje iz plazov je vedno premalo. Posebno pogrešajo tehnično opremo, škripce, agregate za razsvetljavo, viltje, opremo za prvo pomoč itd.

9. Radijske zveze so odlične, če vlada red in če različne službe nimajo istih kanalov. Akcija ob katastrofi v Davosu je v svet brezžičnih zvez prinesla mnogo zmešnjave, praksa pa kaže, da so se razmere že po nekaj urah utekle. V ta namen imajo sedaj nekajkrat letno vaje z radijskimi postajami, da bi bili reševalci navajeni na delo in promet s postajami.

10. Za nabavo opreme so odgovorne občine in posamezne organizacije, referent je opozoril na to, da naj naglo ukrepajo. Čim mine nevarnost, grede stvari rade v pozabo. Reševalci si tega ne smejo dovoliti.

Kot zadnji je sodelavec Instituta za raziskavo snega in plazov dr. Good podal obrazložitev kriterijev, po katerih so lani in letos na Weissfluhjochu nad Davosom ocenjevali operativno vrednost sedanjih tehničnih priprav za iskanje v plazovih.

O podrobnostih, ki jih natanko obravnava brošura instituta (Bericht über eine Prüfung von Verfahren zum Auffinden von Lawinenverschütteten ter Bericht über die Prüfung von technischen Hilfsmitteln zur Ortung von in Lawinenverschütteten Personen).

Ugotovitve so pokazale, da je iskanje s pomočjo radijskega oddajnika in sprejemnika po hitrosti postopka lahko enako naglo, kot če išče lavinski pes. Drugi postopki so vsi zamudnejši. Slabo je seveda to, da mora zasuti imeti pri sebi oddajnik (čeprav miniaturne izvedbe) ali magnet, preživeli pa sprejemnike ali sonde za iskanje.

Ne enega ne drugega trenutno še ni na voljo, najslabše pa je dejstvo, da so vsi ti pripomočki silno dragi. Skoro si ni moč predstavljati, kako bi dosegli, da bi imel vsak obiskovalec gora in smučar, še posebno pa domačin kmet pri sebi magnet ali oddajnik.

Ugotovitve konference na podlagi priporočil podkomisije za plazove IKAR v tej zvezi so naslednje:

1. Ljudi je treba vzgajati, da ne bodo rinili v nesrečo in smrt. Vzgoja naj se začne že v šoli, kasneje naj jo v dopolnjeni obliki in obsegu posredujejo svojim članom specialne organizacije (planinci, smučarji, lovci, armada, taborniki itd.). Najboljša obramba je preventiva.

2. Znanstveno raziskovalno delo je vredno vse pozornosti, zato ga je treba podpirati. Izdelati je treba osnovne zahteve in pogoje, da bi znanost ne tavalva v iskanju sredstev. V tem smislu naj reševalci praktiki pomagajo raziskovalcem, da se ne bodo zamujali z nepotrebnim delom.

3. Sredstva, ki so trenutno na voljo: magnetne in radiosonde niso zadovoljiva, zlasti zato, ker zahtevajo, da naj ima ponesrečeni pri sebi razpoznavno znamenje: magnet ali oddajnik.

4. Iskanje s tehničnimi sredstvi verjetno še dolgo ne bo primerno za široko uporabo; obstaja pa verjetnost, da jih bodo s pridom uporabljale organizirane skupine (vojska, šole, tečajji itd.).

5. Gorska reševalna služba delež IKAR še nadalje priporoča uporabo lavinskih psov in sond. Ti klasični pomočniki bodo zastareli šele tedaj, ko bo na voljo hitrejša, lažje in preprostejša sredstva.

Ing. Pavle Šegula

SKUPŠČINA IKAR V LUZERNU 16. NOVEMBRA 1969

Delo v IKAR sodi med stalno in redno delo naše gorske reševalne službe, zato naši delegati tudi redno sodelujejo na letnih skupščinah te mednarodne organizacije.

Letošnja konferenca je potekala v znamenju 18-letnega obstoja IKAR, začetki pa segajo še dve leti nazaj v leto 1949. Organizacijo je dobro, prizadevno in z veliko mero zdrave razsodnosti vodil njen soustanovitelj dr. Rudi Campell (76 let), zdravnik iz gorjanske Pontresine v Švici. Reči moramo, da ima IKAR sedaj že lep ugled v svetu, ter devet članic, od katerih edinole Francija ne sodeluje tako, kot bi bilo prav za tako izrazito alpsko državo. Kakor vsaka skupščina je tudi naša najprej pregledala rezultate dela v obdobju med junijem 1968 in novembrom 1969. Iz izčrpnega referata dr. Campella smo lahko z zadovoljstvom ugotovili, da nismo zapečkarji. Poleg velikega seminarja v Rif. Manzino na pobočju Mt. Blanca, na katerem smo obdelali reševanje v skali, ledu in snegu, se pomenili o problematiki glede reševalne opreme, zdravstvene službe plazov in reševanju z letali, smo v letu dni zabeležili še dve večji akciji: mednarodni tečaj za reševanje iz plazov v Davosu januarja letos in četrto mednarodno konferenco o plazovih novembra 1969. Predsednik in vodje podkomisij so z nasveti pomagali reševati posamezne naloge GRS tudi v 13 državah izven IKAR, kar zgovorno priča o ugledu IKAR. Morda je prav ta razlog kriv tudi čedalje večjega zanimanja UIAA za IKAR, ki je šlo tako daleč, da so nekateri člani UIAA hoteli IKAR vključiti v UIAA kot komisijo UIAA za GRS.

Reči je treba, da ta želja med članicami IKAR ni nalletela na veliko navdušenje, zato je bilo obdobje 1968/69 značilno po prizadevanju obeh organizacij, da bi uredili medsebojne odnose. Ni čudno, če je tudi zadnja skupščina IKAR, katere se je udeležil tudi predsednik UIAA dr. Egger,

nekaj časa posvetila temu problemu. Stanje je sedaj jasno, čeprav bo treba dokončno uveljaviti ugotovitve zasedanj UIAA v Madridu in Londonu. IKAR sama voli svoje organe ter je na voljo UIAA kot njen organ za GRS. V njej lahko sodelujejo kot enakopravne članice vse članice UIAA, ki imajo lastno GRS.

V tem smislu je bilo dr. Campellu lažje izročiti predsedniško mesto svojemu nasledniku Erichu Friedliju, znanemu gorskemu reševalcu iz Švice.

Ericha smo izvolili soglasno in mu zagotovili svoje iskreno sodelovanje pri delu v korist vseh tistih, ki jih ljubezen do gora vodi v stisko. Oddolžili pa smo se tudi svojemu staremu, čeprav še zelo mladostnemu Rudiju ter ga z nedeljenim navdušenjem izvolili za prvega častnega predsednika IKAR.

Po slavnosti večerji, ki sta jo na čast IKAR priredila SAC in njen predsednik dr. Maier, so poročale še podkomisije, ki so se v izvajanih omejile na najnujnejše.

Podkomisija za opremo je ugodno ocenila stanje v GRS ČSSR in Poljske ter predlagala julija 1970 novo srečanje na praktičnem tečaju reševalcev inštruktorjev v Avstriji ali Švici.

Podkomisija za plazove je v kratkem povzela zaključke pravkar končane 4. konference o plazovih ter ugotovila, da sodobna tehnična sredstva za iskanje v plazu zasutih še niso dosegla kvalitete lavinskega psa in klasičnih metod. Poudarila je pomembnost preventive in pozvala znanstvene delavce, da naj še nadalje z vso prizadevnostjo iščejo nove tehnične rešitve.

Podkomisija za medicinska vprašanja je opozorila na priročnik »Medicinski vidiki pri nesrečah v plazovih«, ki ga je kot disertacijo pripravil cand. med. Kurt Markwaider iz Züricha februarja 1969. Prezela je nalogo, da sodeluje na simpoziju travmatologov, ki bodo v Garmisch Partenkirchnu obravnavali problematiko poškodb smučarjev. Simpozij bo aprila.

Predstavniki podkomisije za reševanje z letali F. Bühler je opozoril na slabo sodelovanje članic IKAR ter napovedal nov helikopterski simpozij leta 1970.

Vloga mednarodne vodniške zveze, ki je prosila za sprejem v IKAR, je konferenca zavrnila, ker so člani vodniških organizacij do 80% tudi člani nacionalnih GRS. Sprejet pa je bil predlog, da zveza gorskih vodnikov sodeluje kot opazovalec.

Skupščino smo zaključili s kratkim prikazom diapozitivov naše letošnje odprave v Pamir ter se razšli v upanju, da bo delo IKAR tudi v bodoče uspešno kot doslej.

Ing. Pavle Šegula

S SEJE PODKOMISIJE ZA PLAZOVE IKAR 14. NOVEMBRA 1969

Podkomisija za plazove IKAR je zasedala na predvečer 4. mednarodne konference o plazovih v Luzernu ter poleg drugih vprašanj (o katerih je bilo govora na konferenci) obravnavala dogajanje v zimi 1968/1969.

V Švici so zabeležili 104 nesreče v plazovih, ki so zasuli 64 ljudi. Skupno 42 so jih rešili tovariši in lavinski psi (2), ostalih 21 je v plazu doletela smrt. Po treh dneh je preminil tudi eden izmed rešenih. V plazu je bil 25 minut, k zavesti ga je obudil zdravnik, nakar se je ponovno onesvestil in so ga potem poslali v bolnišnico. Primer kaže, kako zelo resne in nevarne so nesreče v plazu in kako malo še vemo o dogajanju v zasutih ljudeh.

V ZNR je letos delovalo 15 opazovalnih točk službe za napovedovanje plazov, ki je izdala kar 110 poročil. Snega ni bilo mnogo, bil je lepo utrjen. Žrtev ni bilo, kar je po dolgih letih na Bavarskem nepričakovano, dokaj razveseljiv dogodek.

Avstrija je imela različne snežne razmere, v glavnem pa dobro snežno podlago vse do februarja, ko so padle večje količine snega. Plazovi so zasuli 93 ljudi, rešili so jih 73. Prizadeta je bila tudi vojska, dva primera so obravnavali pred sodiščem.

Zabeležili so tudi dve nesreči na tečajih, pri čemer so skupno trije smučarji izgubili življenje. Sodišče je obtožene oprostil, kar je imelo ugoden odmev med vzgojitelji. Kljub temu pa teža odgovornosti močno bremeni vzgojiteljske kadre, ki se najraje izmikajo delu z mladino v ogroženih območjih in razmerah.

S svoje strani pa je tudi ministristvo za prosveto oblikovalo bolj ostre zahteve in programe vzgoje kadrov, od katerih zahteva znanje prve pomoči, tehniko reševanja in osnovno znanje o plazovih.

Med preminilimi sta dva le posredno žrtvi plazov. Med plezanjem v steni poleti se je na grebenu zrušila opast ter kot snežni plaz zgrmela preko stene, pri čemer je pobralo še oba alpinista.

Vse preživele so v glavnem rešili tovariši, le dva so rešili reševalci s psi.

V Italiji so v plazovih izgubili življenje trije obmejni stražarji, dva alpinista in en smučar, skupno 6 oseb.

GRS v Italiji ima skupaj z vojsko na voljo 51 lavinskih psov, od tega $\frac{2}{3}$ v vzhodnih Alpah torej na meji z Jugoslavijo in Avstrijo. Služba za napoved plazov je v začetni fazi, vendar že deluje, čeprav še neurejeno.

Južna Tirolska je imela dva mrtva, eden od njiju, 15-letni fantič se je po zadnji plati drsal ob smučiču ter sprožil usodni plaz. Kar zadeva lavinske pse, jih je na voljo 7, znan je njihov vzgojitelj Pinsi Tomasetti, ki ga imajo specialisti za doslej nedoseženo veličino na tem področju.

V Franciji je bilo snega malo, temperature nizke, nastalo je mnogo plovnega snega. Nov sneg je v Val d'Isère ogrozil celo naselje, ko je med 24. in 27. decembrom padlo nad meter snežnih padavin. Gasilci in žandarmerija so evakuirali 12 zgradb, čeprav so se stanovalci upirali. Imeli so veliko srečo, saj je ponoči zgradbe zasul ogromen plaz, tako da upravičeno domnevajo, da bi bilo sicer vsaj 60 žrtev. Škode je bilo za 1 200 000 SFr (ca. 3 600 000 din).

Zanimivo je v Franciji delo »Centre de la Neige«, ki ga vzdržuje »Électricité de France« s sodelovanjem CZ. Ta napoveduje plazove in organizira tečaje o snegu in plazovih v Pirenejih in v Chamonixu. Zanimiva je bila nesreča na pisti spomladi. Žičnica ni delala zaradi neugodnih vremenskih razmer ter so se smučarji hočeš nočeš morali podati v dolino s smučmi, pri čemer so sprožili kložast plaz. Ker snega ni bilo mnogo, so dva zasuta lahko rešili.

Dva mrtva je terjal plaz aprila, drugih dveh pa niso mogli rešiti živih, čeprav je nesrečo opazil ter organiziral reševanje pilot helikopterja.

Tudi v Franciji je plaz zasul tri reševalce, ki so urejali smučarsko progo. Rešili so žive. Skupno so v Franciji izgubili življenje v plazovih 4 ljudje, od tega 3 smučarji.

V ČSSR so 23. februarja izgubili življenje v plazju v Nizkih Tatrah trije alpinisti, ki so se v slabem vremenu izgubili med grebenskim prečanjem in zašli v nevarna

snežna pobočja. Krivda je subjektivna, ker alpinisti niso ubogali nasvetov ter niso povedali, kam gredo.

Poročevalec iz ČSSR, Miloš Vrba, je kot strokovnjak vodil tečaje na Škotskem ter poročal, da so letos plazovi terjali 7 smrtnih žrtev. V enem primeru je plaz zasul 11 ljudi, ki so jih rešili tovariši. Letos so na Škotskem uvedli službo za napoved plazov ter v Glasgowu organizirali razstavo o plazovih.

O dogajanju na Poljskem je poročal Bielecki. Snega je bilo sprva malo, več padavin pa marca in aprila. Nesreč in škode ni bilo.

V Španiji ni bilo nesreč, pričakujejo pa, da plazovi ne bodo prizanašali, ko bodo v J. Pirenejih zgradili sisteme žičnic.

O plazovih smo poročali tudi Jugoslovani ter ugotovili, da razen dveh plazov na Vršču, iz katerih sta se alpinista rešila sama, nismo zabeležili teh nesreč.

Sezona 1968/69 je po znanih podatkih v Evropi terjala skupno 57 smrtnih žrtev plazov, kar je kljub vsemu ugodno, saj je poprečje 100. Povsem jasno je, da je najučinkovitejša pomoč neprizadetih članov skupine, torej tovariška pomoč. To narekuje GRS poglobljeno delo pri vzgoji planincev, smučarjev in alpinistov. Ljudje, ki jim nevarnost ni tuja in ki vedo, kako je treba ukrepati, če jih doleti nesreča, so najboljši jamstvo, da bodo rešili zasute ter da bodo znali organizirati pomoč hitro in učinkovito.

Ing. Pavle Šegula

IZ PLANINSKE LITERATURE

PRVI KORAKI PLANINSKE FOTOGRAFIJE

Potem ko so leta 1839 v Parizu objavili nov način slikanja, ki so ga imenovali »dagerotipija«, danes pa to tehniko pozna ves svet pod imenom fotografija, so alpinisti in geologi začeli razmišljati, kako bi jo uporabili za vernejše upodabljanje gora. Do takrat so gorski svet upodabljali z ročno risbo.

Zgodovina planinske fotografije beleži, da je leta 1854 Francoz Martens napravil panoramo Montblanca, ki je bila sestavljena iz 14 zaporednih posnetkov. Istega leta je njegov rojak Eduard Baldus napravil 130 cm dolgo fotografsko panoramo. Spomladi leta 1860 je Aimé Civial predložil pariški akademiji znanosti prvo fotografsko zbirko, ki je rabila kot dokumentacija poročila o ekspediciji v Bernske Alpe. Pri fotografiranju je uporabil težko kamero, ki je snemala format 27 × 37 cm. Posnetek je spravil na papir po mokrem Talbotovem postopku. Osvet-

ljeval je v soncu povprečno 15 do 20 minut. Aparat, stojalo, šotor za temnico, posode in kemikalije so bile težke okrog 400 kg, zato je za prenos najel 25 nosačev. Najvišja točka, s katere je snemal, je bil 3266 m visoki Piz Languard v Engadinu. Ob skali pod vrhom je postavil temnični šotor, za katerega so nosači izklesali v led in sneg potreben prostor. Preden je napravil en sam posnetek, je potreboval eno uro, za izdelavo negativa pa dve uri, ker mu je mraz oviral delo.

Veliko bolj izčrpna pa so poročila o fotografski ekspediciji na Montblanc. Sončnega jutra 22. julija 1861 so v Chamonixu sklicali vaščane in turiste, da bi pozdravili Parizana Augusta Bissona in mu poželeti uspeha v njegovi nameri, da fotografsko osvoji najvišji vrh Evrope. Vreme je bilo nad vse ugodno, za to je gorski vodnik ekspedicije Balmat odločil, da kolona 24 nosačev takoj začne z vzponom. V Chamonixu so izstrelili za srečno pot topovsko salvo. Ekspedicija je istega dne

zvečer okrog devete dosegla Grands Mulets. Do tega mesta je leto dni prej je prvem poskusu Bisson že prispel, toda zaradi slabega vremena se je moral vrniti. Tokrat je vreme kazalo lepo in Bisson je bil vesel. Dal je izstreliti serijo raket, da bi o uspehu obvestil tudi dolince. V Chamonixu so opazili rakete in odgovorili z nekaj strelji iz topa. Nosači so postavili šotore in vsi so takoj od utrujenosti zaspali.

Ni se še dani, ko so naslednjega dne krenili dalje in malo pred sedmo dosegli veliki plato. Bisson ni izgubljal časa, temveč je brž napravil en posnetek, medtem ko so nosači počivali. Kmalu so krenili dalje in dosegli v opoldanskih urah Petits Mulets, kjer jih je zakril snežni oblak. Vsi so vedeli, da to ni dobro znamenje in res se je že čez četrte ure razbesnel vihar. Bisson je predlagal, da bi našli varnejše mesto in tam postavili šotore. Vodnik Balmat pa je opozoril: »Če se bomo tu zadržali, ne bomo nikoli več videli Chamonixa! Vrnimo se na Grands Mulets, preden se sprožijo plazovi!« Ubogali so in se spustili po ledeni strmini 45°. Držali so se za roke, ker je bila vidljivost minimalna, saj se je kmalu tudi znočilo. Proti jutru so prispeli tja, kjer so se dan popreje tako veselili prvega uspeha in lepega vremena. Balmat je imel prav. Z vseh strani so grmele lavine, ekspedicija pa je bila zunaj nevarnosti. Dva nosača sta dobila snežno slepoto, trije pa so obležali zaradi izčrpanosti. Tudi Bisson in Balmat sta tožila, da ju boli glava. Ko se je vihar umiril, je Bisson poslal petero prizadetih v dolino in naročil, da namesto njih pride sedem izkušenih gornikov. Ti so dosegli bivač ob sončnem zahodu.

Takoj po polnoči se je razvedrilo, Mont-blanc pa je zasijal v mesečini. Ponovno so krenili proti vrhu in dosegli Petits Mulets ob sedmih zjutraj, eno uro kasneje pa je bil Bisson že na vrhu Mont Blanca. Slišal je topovske strele v dolini, od koder so ekspedicijo opazovali z daljnogledi. Bisson se je takoj lotil svoje naloge in postavil temnični šotor. Nosači so v led izkopali toliko prostora, da je Bisson lahko sključen pripravljaj vse potrebno za prvi posnetek. Pri razvijanju so že nastale težave. Potreboval je veliko vode za izpiranje negativa, in je zato prinesel s seboj nekaj gorilnikov, da bi topil sneg in led. Toda zaradi velike višine in pomanjkanja kisika so bili plameni gorilnikov zelo šibki in dolgo je trajalo, preden je dobil malo vode. Spomnil se je svojega angleškega kolega Francis Frittha, ki je doživel pri snemanju v Egiptu in Siriji prav nasprotno. V veliki vročini, ki je dosegla tudi 50° C, mu je zavrel kolodij za pripravo plošč in tako ni mogel snemati, njemu pa tukaj še plamen zmrzuje. Medtem je le uspel razviti prvi posnetek, člani ekspedicije pa so v šotorih že davno

zaspali. Tudi njega je prevzela utrujenost in zaspal je še sam. Po dveh urah se je zbudil in hitel z delom, kajti hotel je izdelati vsaj tri uspele negative. Ko je opravil nalogo, je dal znamenje za povratek v dolino. Brez nezgod so se vrnili v Chamonix, kjer so jih slovesno sprejeli. Bisson je ocenil, da sta dva posnetka odlična, eden pa poprečen.

Sedem let kasneje, leta 1868, je Anglež Samuel Burne organiziral prvo fotografsko ekspedicijo v Himalajo. Za opremo je skrbelo 60 nosačev, snemal pa je v višini 6000 m pri prelazu Manierung.

Z napredkom razvoja fotografske tehnike je bilo tudi zelo olajšano snemanje v planinah. Obdobje suhih fotografskih plošč je odpravilo temnične šotore in vsa oprema je postala lažja in enostavnejša. Danes, ko vrh dosežene gore napravimo z žepno fotografsko kamero posnetek za spomin, se komaj spomnimo, koliko naporov je bilo včasih za to potrebno.

Vlastja Simončič

NEKAJ NASVETOV PLANINSKIM FOTOGRAFOM. V biltenu CAS 1969/6 je glede fotografiranja v gorah nekdo zapisal: S kamero radi hodimo v hribe. Dandanes skoraj že spada k planinski opremi, k planinskemu znanju pa osnove dobrega fotografiranja. Seveda za vse veljavnega recepta ne bomo našli, saj so objekti, ki jih iščejo planinski fotisti, zelo različni. Temu leže panorame, onemu občutja, tretjemu rože itd. Najlepše fotografije nastajajo zjutraj in zvečer, pri opoldanski svetlobi nikakor ne. Jutranje in večerno sonce gore oblikuje in daje pokrajini prostorsko globino. V taki protisvetlobi utegne nastati dobra slika, s soncem v hrbet pa ne, take slike so prazne, neizrazite. Oprema fotografa je danes malenkostna, nekaj dkg. Kje so časi, ko je Bisson rabil dva ducata nosačev, da so mu prenesli fotografsko opremo na Matterhorn! Celo stativ danes v času lahkih kovin ni več težak. Kdor hoče doseči s slikami kaj več, ga pač mora imeti s seboj. Normalno občutljivi filmi so za gorske posnetke zadovoljivi, ker omogočajo jasno snemanje detajlov. Filter UV je za črnbelo sliko nujen. Pri 2500 m so slike brez njega že nejasne, ker je ultravijoletno sevanje v čistem zraku vedno večje. Filtri UV so brezbarvni in zato ni treba podaljševati osvetlitev. Drugi filtri niso nujni, vendar koristni, posebno srednje-rumeni in rdeči. Rumeni prodira skozi sparino, svetli zelene trate in bogati oblake s kontrasti, rdeči filter pa to omogoča še v večji meri, potrebuje pa daljšo osvetlitev. Kamere z meritvijo svetlobe po objektivu (TTL) korigirajo podaljševalni faktor filtra avtomatično. In še: Filme menjajte vselej v senci, vsaj v telesni senci, ker je intenzivnost svetlobe v višinah zelo močna. To velja tudi za kaseto.

Enaindvajseti letnik »Naših planin« v šestih dvojnih številkah na 288 straneh prinaša raznoliko gradivo z vsega jugoslovanskega planinskega prostora po že ustaljenem konceptu urednika dr. Željka Poljaka in uredniškega odbora v standardni obliki in opremi. Jedro sodelavcev predstavljajo vidna planinska imena iz drugih republik, ki se jim priključi vsako leto nekaj novih.

Za slovenskega bralca, ki mu »Naše planine« redko pridejo v roke, so zanimive nekatere primerjave te revije s Planinskim Vestnikom.

Že uvodoma je treba opozoriti, da sta Planinski Vestnik in Naše planine edini stalni planinski reviji.

Že na prvi pogled bije v oči geografska obdelava jugoslovanskega planinskega prostora na slovenske planine in ostale gorske predele Jugoslavije. Ta ločnica sicer v vseh številkah obeh revij ni očitna, v skupnem seštevku pa precej. Čeprav je jezikovna ločnica tisti faktor, ki odbira sodelavce obeh revij in s tem vpliva na obdelavo planinskega prostora, je preveč vidna usmerjenost obeh revij v »svoj domači prostor«. Medtem ko se novice iz drugih republiških planinskih organizacij še nekako uvrščajo v rubrike obeh revij, je geografsko planinska obdelava jugoslovanskega prostora po republikah zastopana precej manj. Po zaslugi slovenskih alpinistov so tuja gorstva celo bolj zastopana kot nekatera alpinistično še neodkrita gorstva v jugoslovanskem prostoru. Ta ugotovitev ni in ne more biti kritika obeh revij in piscev, temveč sugestija za razmišljanje, kako strniti sodelovanje piscev vseh republik v dveh glavnih jugoslovanskih planinskih revijah. To lahko storita le redakciji obeh revij.

Ali so stroški prevodov res tako velika postavka, da gre od rok le občasno sodelovanje? Obe reviji bi na pestrosti gradiva s prevodi pridobili. Upoštevati pa moramo, da sta obe glavna in stalna povezava med planinci, da imata precej dobrih peres. Zato naj bi si politika obeh redakcij v bodoče prizadevala, da pridobi za to sodelavce obeh revij, da za prevode oddvoji določena sredstva ter povežavo obeh revij zaupa enemu od članov uredniškega odbora.

Druge značilnost so speleološki članki. Čeprav ima tudi Planinski Vestnik svoje jamarje, je globinska alpinistika daleč bolj zastopana v Naših planinah, kar je razumljivo, saj so Dinaridi eldorado za speleologe. Toliko manj pa je alpinističnega spisa v Naših planinah. Alpinizem kot gibanje pa je pravzaprav najvišja stopnja planinstva, korak v mednarodni svet in atrakcija za revijo. Naše planine imajo v tem pogledu še bodočnost pred seboj, ko bodo Prokletije, Durmitor in druga gorovja lažje dostopna. Ob po-

manjkanju informativne planinske literature v Jugoslaviji, planinskih vodnikov in kart lahko Naše planine mnogo store tudi za slovenske bralce-planince, ki so najbolj oddaljeni od teh krajev in informacij. V neki meri so Naše planine po veliki zaslugi agilnega urednika dr. Željka Poljaka s planinskimi vodniki kot prilogi informativno vodniško nalogo že opravljale predvsem za področje PS Hrvatske. Če bi to vzporedno izdajateljsko dejavnost nadaljevale tudi za področje ostalih republik, bi opravile poleg pionirsko-vodniške naloge v teh gorstvih še komercialno potezo, ki bi povečala naklado Naših planin, saj bi postala revija, ob primernih propagandi, interesantna za širok krog ljudi – ne samo planincev, ampak tudi turistov iz vseh republik. Tudi slovenski bralec bi s pridom posegel po njej.

Najštevilnejši so potopisni članki. Viden članek je napisala inž. Marija Kostanjšek: »Sa Prenja na Čvrnico« s skico potovanja. Slavonsko gričevje je zastopano v članku Iva Slavička »U posjetu slavonskim gradinama«. Velebit in sneznih brezpotjih opisuje Hrvoje Malinar, maloznano »Goro z Opojem – krov Metohije« pa Živomir Simonović s kratkimi beleškami o prebivalstvu. Uzeir Beširović, znan sodelavec Naših planin, opisuje Igman in daje koristne napotke obiskovalcem te planine. Petar Tabak je prispeval Zapis o Marjanu, hribu nad Splitom. Srečko Božičević opisuje »Do Pece i natrag«, ki so poleg spisa A. Truhelke »Na Pokljuki« in opisa nekaterih slovenskih transverzal v tem letniku edini zapisi o slovenskih planinah. Zelo informativen je potopis dr. Željka Poljaka »Kako doći na najvišji vrh Rumunske«? saj je v celotni jugoslovanski in slovenski literaturi zelo malo opisov romunskih gora. Valent Hofer opisuje Kamenjak, Branislav Zlobicki pa prispeva paberke »Iz planinarskog dnevnika«. Dušan Krivokapić priobčuje »Zapise iz Rtnja«, tudi nam malo znane planine v Srbiji, Josef Bači štiridnevno potovanje »Preko planina od Busovače do Bradine«, Uzeir Beširović pa »Kanjon Pive – susret staroga i novoga«.

Med speleološkimi članki bi opozorili na članek inž. Vladimira Božiča: »Jama kod Novohračiva in Mamet v južnom Velebitu«. Srečko Božičević daje bibliografski prikaz speleoloških člankov v Naših planinah po avtorjih in letih, začeni z l. 1949. Zanimiva je načelna razprava o nazivu speleolog, v kateri polemizirata inž. Vladimir Božič »Ko ima pravo zvati se speleolog« in Dražen Jahčič »Da li je naziv speleolog ispravan«?

Posegi v naravo so obdelani v rubriki »Zaštita prirode«. Akademik prof. Branimir Gušić opozarja, da generalni urbanistični plan, če ni detaljno izdelan za narodni park, lahko povzroči številne motnje v vedno bolj naraščajočem turi-

stičnem prometu, kot je to primer na Plitvičkih jezerih. V številnih institucijah, ki se ukvarjajo z varstvom narave, mora priti do načrtnega sodelovanja. V primeru Plitvičkih jezer gre za kopicenje gostinskih objektov, namesto da bi se vložena sredstva uporabila za izgradnjo steza, kioskov, manjših gostinskih objektov, za oriblavljanje jezer in zaščito gozdov. Veliko vprašanje za Plitvička jezera je, ali je takšna prometna preobremenjenost v skladu s funkcijo narodnega parka.

Drug aktualen poseg v naravo je krčenje gozda na Medvednici (Zagrebačka gora), na katero opozarjata prof. dr. Mihajlo Plažič in dr. Željko Poljak.

Botanični vrt na Velebitu je opisal Fran Kušan in tako razkril tudi drugim, da Velebit ni le kamen, ampak tudi vrt, če ga pogledaš prav. O nacionalnem parku Sutjeski govori inž. Svetozar Knežević.

Transverzalno čtivo sta članka Ešufa Kozjeniča »Dnevnik planinarske transverzale Sutjeska« in Milana Radakovića »Transverzala Boška Buka«. Eduard Pavšič daje pregled hrvatskih transverzale, Radivoj Kovačević pa razmišlja o jugoslovanski transverzali ter prihaja že s predlogom. Tu naj omenimo informacije o nekaterih slovenskih transverzalah.

Alpinizem je zastopan v člankih Velibora Stanišiča »Naše male Alpe« in »Oblik« (Sićevački). Plezalsko kroniko Anić Kuka in Cuka na Velebitu ter opis prvenstvenih vzponov v skupini Bioč-Maglič in v Velebitu je podal Stanislav Gilić.

Med leposlovnimi članki je v lanskem letniku najvidnejši Branimir Špoljarić. Tudi Uzeir Beširović opisuje »Planinarske srečete« na svojstven način.

Poseben poudarek zaslužijo ideološki članki, kot so H. Čauševića članek »Planinarski i sociološki aspekti jedne lamentacije«, prof. dr. Mihajla Pražića »Planinarsko i neplaninarsko pisanje«, dr. Iva Veroneka »Još jedno razmatranje o planinarstvu«, Tomislava Batinića »Sprječimo ili liječimo krizu planinarstva« in Valenta Hoferja »Još o krizi planinarstva«!

Valent Hafer pravi, da imamo mnogo mladine v planinskih društvih, imamo pa premalo starejših planincev za vzgojo te mladine. Tomislav Batinić se sprašuje, zakaj planinska društva v planinskih kočah razen gostinskih uslug ne nudijo ničesar več, kar bi omogočalo pravo planinsko atmosfero v teh kočah. Dr. Ivo Veronek vidi perspektivo planinstva v povezavi z znanostjo in umetnostjo, s katerimi se izobražen planinec srečuje v naravi in življenju.

Prof. dr. Mihajlo Pračić načenja zelo zanimivo temo, kakšno mora biti planinsko pisanje. Ob pomanjkanju vodniške literature so glavni vir informacij planinska glasila. H. Čaušević načenja aktualno vprašanje sistemizacije in relacije planin-

skih panog. V tej zvez je zanimiv odnos planinstvo-smučanje. Za razliko od planincev se smučarji v pretežni večini gnetejo ob žičnicah in vlečnicah. Modernim smučarjem je odveč dolgotrajno vzpenjanje v breg. Zaradi tega pisec sodi, da alpinizem in visokogorsko planinstvo tudi v novih pogojih ne bosta izpostavljeni transformacijam in degradacijam.

Svoje mesto odmerjajo Naše planine zgodovini vzponov. Tako je pregledno podan opis Concinijevega vzpona na Biokovo l. 1804 v prevodu Ante Perkovića. »Planinarstvo u Dalmaciji i V. Girometta« je naslov članka dr. Željka Poljaka, »Zgodovina Okića i Lipovca u Samoborskem gorju« Jakoba Kopačića in »70 godina planinarstva u Zadru« Džura Perića. Posebej opozarjamo na Vlada Oštrića »Planinarske marginalije« v nadaljevanjih in Julija Derossija »Velebit u hrvatskoj književnosti«.

Pozornost zaslužijo ocene planinske literature, posebej dr. Željka Poljaka delo »Velebit« in Krivokapičevega dela »Šar planina«. Iz slovenske planinske literature je objavljena uredniška recenzija Planinskega Vestnika 1968 in Potočnikove knjige »Srečanja z gorami«.

Slikovni izbor »Naših planina« je bogat, žal na slabem papirju ne pride do izraza. »Naše planine« se naročajo pri uredništvu »Naših planina«, Zagreb, Gajeva 2a, kamor se pošiljajo tudi rokopisi sodelavcev.

Tone Strojnik

K SESTANKU PLANINCEV IZ TREH DEŽEL V GORICI (ITALIJA)

O sestanku planincev-alpinistov iz treh obmejnih dežel (Furlanije – Julijske Krajine, Koroške in Slovenije) v Gorici – na Goriškem gradu v dneh 25. in 26. oktobra 1969, o čemer je izšlo v PV posebno poročilo, je lokalni časnik tednik »Voce Isontina« (Soški glas) od 2. 11. 1969 objavil topel članek, poln razumevanja in priznanja za to mednarodno srečanje. To srečanje, posvečeno Juliju Kugyju, naj bi izpričalo ideal, po katerem naj bi se v tem alpskem svetu združevala ljudstva treh jezikov. Veličastvo narave, srečanja, poznanstva z gorjani so Kugyja vzdignile nad vse pregraje in politične meje.

Sestanek naj bi nudil ugodne priliko za skupne posvete o važnih alpinističnih problemih teh dežel. Zlasti je bil izredno zanimiv predlog dr. Mihe Potočnika, predsednika PZS, da naj bi se izpeljala trodeželna transverzala po najlepših vrhovih Slovenije, Koroške in Furlanije – Julijske Krajine. Predsednik PZS Potočnik je predložil, naj se tudi sestavi komisija za proučitev varstva prirode in še o skupnem sodelovanju pri gorski reševalni službi. Žel je nepristransko priznanje vseh udeležencev.

Poročevalec za CAI Gorica (Ital. planinskega kluba) je bil planinski mentor Celso Macor, pisec Kugyjeve monografije, ki jo je M. Breclj prevedel tudi v slovenščino v Goriških srečanjih (št. 4, 1966), ki je Kugyju in sestanku izrekel pravi slavo, v katerem pravi med drugim:

»S Kugyjem smo v naših gorah zajeli bolj odprt pogled v svet... S Kugyjem smo v gorah prislunili klicu toplega človečanstva. V tej luči, v teh pričakovanih, upanih, čustvih vidimo planinci Julijskih Alp skupno občestvo, ki je kal, poganjek za nov dialog, za nova srečanja«.

Tako »Voce Isontina«, glas od Soče.

Marijan Breclj prevaja v slovenščino še dopolnilo h Kugyjevemu eseju, Celso Macor pa prevaja v italijanščino drugo Kugyjevo delo.

Ludvik Zorzut

MEDNARODNO ALPINISTIČNO SREČANJE V JULIJCIH IN GRINTOVCIH

Pod gornjim naslovom je Heinz Leuzinger iz Erstfelda v Švici v jesenskem zvezku »Les Alpes« (1969/3), glasilu uglednega CAS (Club Alpin Suisse) popisal svoje vtise o naših gorah in jih ponazoril z znanim posnetkom, ki zajame s Slemen Travnika in Šita. Naše gore so zanj slikovite in dinamične, svetle in samosvoje v svoji apneniški belini, s svojimi vodami, stenami, dolinami, slapovi, melišči, stolpi, škrbiniami itd. »Le kdor je stal v Planici, lahko doživi lepoto in romantiko teh gora.« Srečanje je priredila PZS za svojo 75-letnico in je nanj povabila iz 12 držav

po dva alpinista. Švicarja Leuzinger in Brunner sta bila pri nas dobrih deset dni, spoznala sta najprej Logarsko dolino, Okrešelj, severovzhodno steno Male Rinke (v družbi z Barbaro in Petrom Ščeninom), severovzhodno steno Štajerske Rinke, kjer sta plezala tudi znana italijanska plezalca Silvia Metzeltin in Gino Buscaini, Herletovo smer v Ojstrici, 19. junija pa sta se preselila v Planico. Tu sta z Rusi, Belgijci in Španci plezala Comicijev raz v Jalovcu, naslednji dan pa sta zaradi slabega vremena počivala. 22. junija sta se z Bolgari, Poljaki, Nemci in Avstrijci in našimi plezalci poskusila v Aschenbrennerjevi smeri v Travniku. Ena od navez je tu zatajila, prišlo je do »kannonade«, kamen je zadel Brunnerja v koolec, morala sta obrniti. Še isti večer sta se pripeljala v Vrata in 23. junija preplezala nemško smer in stopila na vrh Triglava. 25. junija sta Triglavsko steno spoznala v gorenjski smeri in Čopovem stebri. Vse smeri je Leuzinger skopo opisal, za vse pa je tudi našel preproste a iskrene izraze občudovanja in priznanja, predvsem pa je poln superlativov ob doživljajih v Triglavski steni, posebej v Čopovem stebri. Posebno pohvalo in zahvalo izreka Leuzinger organizatorjema srečanja Barbari in Petru Ščetinini. »Rad bom prebral knjige, ki pišejo o Julijcih,« pravi na koncu Leuzinger, »da bom ta veličastni gorski svet v duhu ponovno doživljal.«

Srečanja, ki imajo v tako vidnih glasilih tako dokumentacijo, so nedvomno lep prispevek h krepitvi naše alpinistične srenje in vse planinske organizacije.

RAZGLEDP O SVETU

PLAINE MORTE. Mrtva plan, je ime manj znanemu švicarskemu ledeniku v Wallisu. Zdaj so ga povezali z žičnico, ki v eni uri na Plaine Morte (3000 m) pripelje 650 oseb v kabinah za po 80 oseb. Žičnica vozi iz Montane-Vermale (1500 m) preko Les Violettes (2200 m). Na ledeniku že obratuje tudi smučarski lift.

VASALOPPET, smučarski tek Vasa, je najdaljša smučarska tekmovalna proga, za katero je na Švedskem leto za letom veliko zanimanje, tekmovalci pa prihajajo tudi od drugod. Ime ima po Gustavu Vasi, borcu za osvoboditev Švedske izpod danskega jarma v 16. st. Gustav Vasa je zbral finske kmete v upor, da pa je ušel danskim zasledovalcem, je moral na smučeh premagati 86 km dolgo pot od kraja Mora do kraja Sälen. Tu so ga oklicali za švedskega kralja I.

1523. Od l. 1922 Švedi prirejajo ta tek prvo nedeljo v marcu. L. 1969 je bilo 8000 udeležencev, največ Švedov, a tudi mnogo inozemcev, samih imenitnih smučarjev. Eden od tirolskih tekmovalcev Kurt Kopus iz Innsbruka poroča, da so tekli pri -22°C. Na startu so bili najprej elitni smučarji, kakih 200 po številu. V drugi skupini so bili taki, ki so se odlikovali na Vasi l. 1968 (kakih 500), inozemci pa so morali startati v skupini 3000 smučarjev, ki so se tudi lahko s čim izkazali. Za tem je sledila grupa 5000 smučarjev, glavnina »poprečnih«, ki pa spet niso tako od muh. Start je dramatičen, kajti 2 km dalje je že ozka proga v gozdu in vsak hoče do tam že imeti ugodno mesto. Zato ni nič čudnega, če v tej masi koga »stisnejo«, zlomljene dilce niso nič hudega, ker vselej pride tudi do zlomljenih reber. Kaže, da si

Švedi iz tega ne delajo skrbi: Na 10 metrov široki stezi skozi gozd je prerivanje še večje, ker se vzpenja, o teku ni govora, prevladuje tehnika trdih kornolcev, zmogljivosti in vzdržljivosti. Tu je za tiste, ki na startu niso v prvi skupini, mimogrede pol ure zamude. Prvi buffet je po 25 km dolgem teku v Mangsbo-darni. Nekaterim tu postrežejo privatni gostitelji, ki jih oskrbe smučarski klubi, kdor pa teh nima, mu zajtrk spet nabije zamudo. V naslednjih etapah je možno dobiti okrepčilo na vsakih 10 km. Tekачi večji del pijejo, jedača jim ne gre. Ob poti stoje gruče ljudi, otrok, vojakov, ki spodbujajo tekmovalce. Kopus si je daljši odmor privoščil šele na pol pota v Evestsbergu. Pri 65 km je po radiu zvedel, da je Šved Janne Stefansson že na cilju, da je rabil manj kot 5 ur. Tirołci so zasedli z Millerjem 2351. mesto s časom 7:14,21. Kopus je za tem startal 14 min., pa je imel že 520 mest nižji rang. Tudi ostala dva Tirołca sta tekla pod 8 ur.

»Kateri si bil na Vasi?« so me vprašali doma. Jaz pa sem ponosno odgovorjal, da sem bil dva tisoč osemstoenaidesetdeseti. »Zakaj neki ne ponosno, saj jih je bilo za menoj še 5000 slabših. Splačalo se je, da smo vso zimo trenirali, da smo potem šest dni sedeli v avtomobilu in z njim prevozili pol Evrope. Pokazali smo, da nekaj zmoremo,« pravi Kopus v svojem opisu te specialne, izredne zim-ske olimpiade.

HERMAN KÖLLENSPERGER, gorski in smučarski vodnik, je bil v treh himalajskih ekspedicijah, zdaj pa je poklicni himalaist, saj vodi v Münchenu pri Schusterju alpinistični odsek, ki je doslej opremil že 460 velikih ekspedicijskih skupin. Schuster je v tem odseku vedno rad zaposlil znane alpiniste. Pri njem je bil v službi tudi Hermann Buhl, Köllensperger dela pri firmi že 15 let. Njegova je ideja o prirerjanju velikih potovanj v inozemske gore, ki se je »prijela« in že cvete. Sam je l. 1963 vodil prvo tako Schusterjevo ekspedicijo na 5450 m visoki Kolahoi v Kašmiru. Sicer pa je Himalajo prvič doživel l. 1953 na Nanga Parbatu, l. 1954 pa na Broad Peaku. L. 1965 je bil na 7426 m visoki Gangapurni. Sam pravi, da je bil ta vzpon vrh njegove alpinistične kariere. V Nepalu je bil tudi l. 1967 kot Schusterjev nameščeneec, kot vodnik turističnega himalaizma.

STÜDL HÜTTE v skupini Grossglocknerja, imenujejo matico vseh koč OAV. Stoji v višini 2801 m na Fanatscharte v južnem vznožju te razglašene gore. Stüdl je bil veletrgovec v Pragi in velik prijatelj Karlu Hofmanu, po katerem je v tem okolišu tudi krščena znana koč. Stüdl je bil med ustanovitelji OAV, planinski pionir, organizator vodništva in planinski gospodar.

Po Stüdlu se imenuje tudi pot po jugozapadnem grebenu Grossglocknerja. Za koč in za pot je Stüdl l. 1868 tvegala svoja sredstva. Čeprav je bila koč Stüdl-ova last, so jo takoj vodili kot koč praške sekcije OAV in jo takoj tudi imenovali matico koč AV. L. 1869 je koč podaril vodniku Groderju, ki je s tem prevzel dolžnost, da jo vzdržuje. L. 1876-75 jo je res povečal. Po njegovi smrti pa jo je njegov brat zanemaril, ker se je ukvarjal z gostilno in s pošto. Ko je Stüdl slišal, da koč prodaja vasi Kals, je l. 1877 koč ponovno odkupil, z Groderjevo družino pa se je razšel. Kočo so nato povečali l. 1882, 1892, 1898 in l. 1903. Že do l. 1894 je Stüdl v adaptacije vložil 5800 goldinarjev, v današnji vrednosti lepe milijone. Tisto leto je vpisala 3663 oseb, medtem ko jih je bilo v prvih letih obstoja po 40 do 100 na leto.

Po prvi svetovni vojni se je Stüdl iz Prage preselil v Salzburg, kjer je l. 1925 umrl. Kočo je prevzel DAV Praga in jo povečal na 60 ležišč. Med drugo svetovno vojno je bila koč odprta. Pri 90-letnici koč l. 1959 so bili navzoči tudi Stüdl-ovi prapranečaki. Od l. 1957 je lastnik koč spet praška sekcija DAV, ki so jo ponovno ustanovili že l. 1950 v Münchenu.

SEPP WALLNER je tudi zunaj Avstrije zelo znana planinska osebnost kot pisec, reševalec in propagandist, znan pa je tudi kot telovadec, atlet, drsalec, smučar in plezalec. Spomladi l. 1969 je praznoval 60-letnico, pa so se ga spomnile mnoge revije in organizacije ter počastile njegovo delo za planinstvo. Še kot šolar je prišel ob nogo, vendar mu to ni zaprlo poti do športa. 14 let star je bil že viden član telovadnega kluba, kot mladenič je že postal mednarodno priznan strokovnjak in pionir športne vzgoje za invalide, posebno s svojo knjigo »Volja in pot«.

Od l. 1929 je bil član AV in ÖTK, ustanovil je v Linzu alpinistični odsek in bil deset let vodja planinske mladine. Še danes je delaven tiskovni referent OAV v Gornji Avstriji. Prehodil je vse Alpe, bil v norveških gorah, v Pirenejih in Karpatih, na Etni in ima v svoji osebni alpinistični kroniki zapisanih vrsto zelo težkih plezalnih vzponov in visokogorskih smučarskih tur. Napisal je nekaj knjig in vrsto člankov o planinstvu in drugih športih. Odlikuje ga razgledanost v zgodovini in etnografiji.

NEMŠKO-TURSKA EKSPEDICIJA V HAKKARI 1968 je bila v glavnem kulturno zgodovinskega značaja. Zbrala je mnogo gradiva, pomembnega za zgodovino in etnografijo naselij pod gorami Cilo in Sat. Začeli so z vasjo Varfele-Zoma. Kurdska beseda Zoma je nekako isto kot turška jaj-la in pomeni planina. Kurdski planšarji so še napol nomadi. V bližini

Varfele-Zome jim je star možak pokazal prazgodovinske risbe na bolvanih v skriti dolini. Profesor Muvafak Ujanik, generalni sekretar turške planinske organizacije, specialist za to prazgodovinsko umetnost, je razlagal, da risba predstavlja demona s štirimi rokami, ki lovi z lasom kozo bezoar. Slika je precej podobna eni od onih v Val Camonica in oni v puščavi Neger v Izraelu. Slika je težko datirati. Cilo in Sat sta mejila na Asirijo in na jugu na huritske Naire na severu. Okoli l. 1300 st. e. se je dežela Nairi imenovala Urartu in je obsegala tudi Ararat. Prebivalci dežele Urartu so imeli razpredene izredno dovršene namakalne sisteme, znanstveniki pa so v zadnjih letih odkrili tudi mnoge druge dokaze njihove visoke kulture: Klinopise kralja Argistisa I., zlate rezbarije, čudovite simbole. V pogorju Cilo so si Nemci nato ogledali drzno postavljeno trdnjavo kurdskega kneza Mahmuda, nekdanjo mejo med Urartu in Asirijo in se udeležili prastarega ljudskega obrednega plesa »seyhana«. Našli so tudi ruševine Nestorijancev, krščanskega ljudstva, čigar misijonarji so prišli do Mongolije in Kitajske. O njih je vedel poročati že Karl May. V prvi svetovni vojni so prišli ob življenje poslednji zastopniki in zdaj pričajo o tem ljudstvu le porušene cerkve in opuščene poljedelske terase.

ANTARKTIKA je bila cilj italijanske »Spedizione scientifico alpinistica Antarctica 1968/69«, ki jo je organiziral CAI. Član ekspedicije je bil tudi znani Ignazio Piusi iz Trbiža. Cilj ekspedicije je bil med 150°W in 160°E, doslej še neraziskano področje. Piusi pravi, da je Antarktika tudi za alpiniste mikavna dežela. Velika je za pol Afrike, 90% vsega ledu na zemlji je tu (1% ga ima Groenlandija, 1% pa vsi ledeniki sveta). Minimum temperature so izmerili z -88,3° C. Gore so visoke do 5000 m, ledeniki dolgi do 200 km in 50 km široki. Gore so vulkanskega izvora, so pa tu tudi grebeni in stene kot v Alpah, tudi do 1800 m visoke. Poletje traja od novembra do februarja in takrat je vreme tako kot pri nas pozimi, le veter je hujši in se le redko umiri. Hoja po ledenikih je nevarnejša kot po Alpah, razpok je več in ledenih podorov in plazov prav tako.

AVSTRIJSKA EKSPEDICIJA NA MANASLU 1969. Kaže, da Avstrijci s Himalajo še niso opravili, čeprav so si nabrali v »zlato dobi himalaizma« najlepše trofeje, največjo zbirko osemtisočakov. V pomonskem času so lani organizirali veliko ekspedicijo na Manaslu (8125 m) in sicer sekcija Edelweis ÖAV. L. 1956 so prišli na Manaslu Japonci, za njimi še nobeden. Avstrijci so si izbrali novo pot preko East Pinnacla (7895 m) Granit Peak (- Larkya Peak, ca. 7000 m) in Peak 29 (ca. 7700 m). Ekspedicija je imela tudi znanstvene cilje.

Vodil jo je komaj 26-letni Richard Hoger, mehanik. Največji njegov uspeh je prvenstveni vzpon po vzhodnem razu Pik Lenina. Njegov namestnik je bil Knot Ring. V ekspediciji je bil tudi Peter Lavicka, tehnik, znan po svoji ekspediciji na Kavkaz z Vanisom.

VZPENJAČA NA DACHSTEIN, čez južno steno, je bila 21. junija 1969 kljub protestom odprta. V eni uri lahko postavi na višino 2700 m (Humerkogel) 700 oseb. Dachstein, najlepšo goro Severnih Apeniških Alp, so torej žrtvovali turističnemu Molohu. Obenem so dva lifta postavili na Schladminškem ledeniku, še več pa jih nameravajo postaviti na Halstattskem ledeniku.

REKORD V SEVERNI STENI EIGERJA, tako poročajo poleti l. 1969 iz Švice. Seveda se jim je dobro zdelo, da sta rekord dosegla dva mlada Švicarja, 22-letni Albrecht Bösch in 21-letni Andreas Scherrer. V 18 urah sta preplezala in s tem prehitela vse dosedanje naveze. Ob štirih zjutraj sta vstopila, izstopila pa še isti dan. Pošteno je, da so povedali tudi olajšavo v spodnjem delu stene. Izrabila sta vrvi, ki so jih pritrdili Japonci.

SIR EDMUND HILLARY je bil po svojem vzponu na Everest (1953) še dvanajstkrat v Nepal, torej skoraj vsako leto. Zadnjič se je tam mudil l. 1968 s tremi alpinisti in dvema alpinistkama. Spremljalo ga je 12 šerp. Mimogrede si je v Khumbu ogledal dve šoli in bolnišnico, dve ustanovi, ki ju je dal postaviti l. 1966.

SIERRA NEVADA, snežne gore, snežniki bi se reklo po naše, je gorovje južno od Andaluzije. V Sierrri Nevadi je tudi najvišji vrh v Španiji Cerro de Mulhacen (3481 m). Proti severu pada v strmih sljudastih pečeh, proti jugu pa se položno spušča v dolinski svet. Gorovje je polno globoko zarezanih dolin, ki se razširjajo podobno kot v Pirenejih. Na razširjenih predelih je nekaj jezer, v enem od njih se namaka Corral de Valeta, najjužnejši ledenik v Evropi.

ANGLEŠKI SAC, to je Association of British Members of the Alpine Club, je lani praznoval 60-letnico ustanovitve. Švicarji se dobro zavedajo, da taka vez mnogo pomeni, posebno ker se je izkazala zadosti trdna, da je prebila obe vojni, vse valutne težave in druge ovire, ki jih je angleška sekcija SAC prebrodila.

REIST je znan švicarski ekspedicionist, tovariš Willyja Uttendoplerja, s katerim ga veže isti nazor: »Bistvena stvar na ekspediciji je zame srečanje s tujimi ljudmi, predvsem z nosačiči... Doma je iz Interlakena. Bil je na Everestu, na Ruwenzoriju,

na Mt. Mc Kinleyu. Po poklicu je klepar, vendar se je z vso vnemo posvetil fotografiji in zdaj je poklicni fotograf. Ko so ga vprašali, na kaj misli, ko se spomni Everesta, je dejal: »Na šerpe, ki so za nas vlačili bremena, napihovali blazine, kuhali čaj...« Prav tako so mu v mislih črnci, ki so skoraj bosí, v kratkih hlačah ure in ure prebili v snežni vihri, da bi ekspediciji olajšali pot...

NESREČA V WALKERJEVEM STEBRU. Ponoči 25. julija 1969 je kameni plaz zadel dva znana nemška alpinista, ki sta biva-kirala 200 metrov nad krajno počjo. Bila sta Karl Golikow, ki je znan po direktisimi iz Eigerja 1967, in Jörg Löhne, eden od tistih, ki so leta 1958 izplezali znamenito laško smer v Cini. Golikow je bil težko ranjen, Lehne pa je kmalu podlegel. Bil je zadnja leta asistent založniške direkcije v Stuttgartu in še vedno dokaj aktiven alpinist. Plezati je začel s 16 leti, 22 let star pa se je proslavil v Cini obenem s Hassejem, Brandlerjem in Löwom.

JAPONSKA DIRETTISSIMA V EIGERJU. Od 15. julija do 17. avgusta je nastajala v Eigerjevi severni steni nova smer, naredili pa so jo Japonci, šest po številu. Med njimi je bila zdravnica, 27-letna Mičiko Imai. Nova smer je tehnično težja kot običajna smer čez severno steno in poteka ves čas po terenu, ki ga bombardira padajoče kamenje. Po japonsko bi smeri lahko rekli – kamikazovska smer, saj so v takih razmerah vztrajali vsega 32 dni. Porabili so 1000 m vrvi in 500 klinov. Stroški so znašali kar za dobro himalajsko ekspedicijo. Eiger torej kar naprej skrbi za alpinistične senzacije: V začetku so se vrstili dramatični in tragični poskusi, nato prvi vzpon l. 1938, l. 1950 vzpon čez steno v enem dnevu, nato Darbellayev solo vzpon, prva ženska ponovitev, prva zimska dvodelna ponovitev, sestop v steno pri reševanju, zimska direktissima v ekspedicijskem stilu in letna direktna smer. Kaj bo neki zdaj sledilo, da bo Eiger vlekel še naprej tudi s senzacijami?

NANGA PARBAT (8125 m) l. 1969 češki ekspediciji ni bil naklonjen. Čehi so prišli samo do višine 6750 m. Specialno vreme te gore, usodno za nemške ekspedicioniste, je pognalo k umiku tudi Čehi. Čehi so si rezervirali Nanga Parbat za l. 1972. Umik pa je moral biti paničen, saj so tabor IV in V pustili na gori, ne da bi karkoli vzeli s seboj. Pakistan se je namram Čehom izkazal z gostoljubjem. Da bi se odnosi še bolj utrdili, so Čehi povabili pakistanske plezalce v ČSSR na daljše bivanje in na alpinistični tečaj.

LOTSE-SHAR (8383 m) je bil l. 1969 cilj sekcije ÖAV v Innsbrucku. Avstrijci pa niso dobili dovoljenja za Nepal. Zato so odleteli v Cordillero Huayhuash in tu

naredili nekaj, kar je znani andinist prof. dr. Kinzl označil kot nemogoče. Peter Habeler in Reinhold Messner sta namreč preplezala severovzhodno steno Yerupaje (6634 m). Stena je visoka 1300 m, zmogla sta jo od dveh ponoči do 11. dopoldne ter še isti dan sestopila. Naklonina znaša večji del 60°. Mayerl in Wurm sta nekaj dni nato preplezala jugovzhodni steber Yerupaje, Habeler in Messner pa jugozapadno stran Yerupaje-Čiko (6221 m). Kaj bi te »bliskovite« tirolske naveze naredile na Lhotske-Sharu!

INDIJANSKO KRALJESTVO je v Peruju zanimalo švicarske alpiniste. Leteli so do 3500 m visoko ležečega mesta Cuzco, ki je bilo nekoč glavno mesto kraljev Inka. L. 1950 je doživelo mesto hud potres, vendar indijanskih utrdb to ni prizadelo. Zidane so za vse večne čase. V spodnjih prostorih sončnega templja je nastala dominikanska katedrala. Zunaj mesta stoji trdnjava Sacsahuaman. Granitni kvadri se med seboj tako prilagajajo, da mednje ni mogoče poriniti noževega rezila. Znanost še danes ne ve, kako so te orjaške stavbe Indijanci gradili. Švicarji so obiskali tudi mesto Machu Picchu visoko med gorami nad sotesko divje deroče Urubambe, 120 km od Cuzca. Šest ur so se z vlakom vozili do tja in po poti doživeli marsikaj nenavadnega. Indios imajo o spodobnosti drugačne pojme kot Evropejci. Razvaline mesta so odkrili okoli l. 1900 in so še danes uganka znanosti, prav tako kakor dejstvo, da je dobro organizirana država tako hitro podlegla stotini zavojevalcev pod vodstvom Pizarra in Corteza l. 1553. Pomagala jima je državljanska vojska in brutalnost brez primere. Današnji Indios so bili nekoč podložniki plemena Inka, Španci pa so jih naredili za sužnje. Zdaj jih uničujejo tako in alkohol. Stanujejo v kamenitih kočah in spe na slami ali suhi travi. Na krpah zemlje sade ječmen in krompir, pasejo lame in ovce, sovražijo oblast, vojsko in šolo, životarijo na robu zakona in nimajo kaj izgubiti razen življenja. Njihova vera je mešanica krščanstva in čaščenja sonca. So pa zelo muzikalični.

SILVESTROVO NA KILIMANDŽARU. Firma Sportscheck v Münchenu se tudi uveljavlja kot agencija za velika potovanja v visoke gore na drugih kontinentih. Za Novo leto 1970 je že oktobra v anonsah razglašala potovanje v nacionalni afriški park in na Kilimandžaro od 27. XII. 1969 do 12. 2. 1970 za tiste, ki jim v tem času ni do smučanja, pač pa do kopanja v indijskem oceanu. Letalo, preskrba, vstopnina v park in stroški za vodnike so znašali 2995 DM.

ZEISSOV DALJNOGLED 8×20 je zdaj neverjetno izpopolnjen v najlažji izvedbi: 135 g tehta, je iz umetne snovi s kombi-

nacijo, ki se je obnesla tudi v astronomiki, prizme in leče pa so čudež fine mehanike in optike. Stane 198 DM.

NEMSKA ANNAPURNA, bi lahko rekli, ker lahko govorimo tudi o »slovenski«, čeprav je vmes velik razloček. Naši fantje so nanjo prišli in nam bodo o tem v l. 1970 veliko pripovedovali in, upajmo, tudi pisali. Nemcem pa sreča ni bila mila. Kako je bilo, smo zvedeli že pred dvema mesecema in o tem na kratko zapisali v PV 1969/10, prosto po Pitu Schubertu. Ekspedicija je pripravil DAV za svojo 100-letnico. 26. februarja 1969 so Nemci odšli iz Münchena. 13. junija pa so se vrnili spet v bavarsko glavno mesto z grenkim občutkom, da niso dosegli tistega, po čemer so v dolgih dnevih odpovedi in požrtvovalnega boja tako hrepeneli. Poštni sel je v Kathmanduju raznesel novico, da so Nemci uspeli in tako je »raca« priletela tudi v Evropo. Kronika ekspedicije je takale: V osmih dneh so z 240 nosači 2. aprila dosegli bazo v višini 4500 m. 5. aprila pa postavili že tabor I. v višini 5200 m. 9. aprila so iz tabora II Müller, Obster, Reismüller in Schubert sporočili, da gredo v tabor II. Pri tem so se zelo zamudili zaradi velikih sprememb na ledeniku in morali preplezati 10 m visok navpičen ledeni prag. 13. aprila sta Greissl in Reismüller sestopila v bazo, da pozdravita tu dr. Loera, nemškega poselnika. 16. aprila so postavili tabor II, 5750 m, ter zato naredili lesen most preko ledeniškega brezna. 18. aprila so Müller, Reiter in Pemba Norbu iskali prostor za tabor III, 22. aprila so na višini 6050 m postavili dva šotora. Pot od II. do III. je tekla po ledenem žlebu, po ledenih okruških in serakih zelo ogroženem. Müller in Reiter sta iz kratkih smučí naredila transportne sani in z njimi vlekla tovore po tem žlebu. 26. aprila so Obster, Reismüller in Schubert poiskali zavetrno mesto za tabor IV, 6500. Od tu so prvič zagledali tri vrhove Annapurne in dolgi vzhodni greben, ki ga je za 4,5 km. Od 29. aprila do 1. maja je snežilo 72 ur. 3. maja je vreme popustilo. Kerner, Müller, Obster, Schubert in Winkler so se spet upali na tabor IV. 4. maja so Kerner, Müller in Schubert našli mesto za tabor V, 7050 m, pod vrhom Glacier Dome. Od tu so vrh Annapurne zelo blizu videli, čeprav so bili od njega še 7,5 km daleč. Dobro volje so se vrnili v tabor IV. 7. maja so Obster, Schubert in Winkler šli na ogleda za taborom VI in ostali na taboru V. 8. maja je začel svojo neusmiljeno igro vihar. Postalo je ledeno mrzlo, trgalo jim je šotore, poskus, da bi dosegli Roc Noir, je bil brezuspešen. Po nekaj minutah so morali v šotore. 9. maja se vihar poleže. Obster, Schubert in Winkler so dosegli zvezni greben med Glacier Dome in Roc Noir. Prvič so pogledali v Tibet, nato pa dosegli kot prvi 7512 m visoki vrh Roc

Noir po ledenem boku. Pri sestopu jih je spet zajel vihar, zagrnila megla. Tabor V so komaj dosegli, bila je že tema. 11. maja so postavili tabor VI, 7250 m v boku Roc Noir. 12. maja so Obster, Reismüller in Schubert v taboru VI pripravljene za naskok na vrh, Greissl (vodja ekspedicije), Reiter, Winkler in Temba Tarki pa so bili pripravljene za to, da jim pomagajo in po možnosti tudi samo pridejo na vrh. 13. do 15. maja jih je zamoril vihar. Tretji dan jim je pošla hrana, vihar je divjal, komaj so prišli iz šotora in se umaknili v tabor V. 16. in 17. maja je vihar postal orkan, ki jih ni pustil stati na nogah. Ure in ure so držali z rokami ogradje šotorov, šotori pa so se cefrali, čeprav »preskušeni za Himalajo«. 18. maja je vihar ponehal in odločili so se za nov poskus. Müller in Kerner sta zavarovala pot do tabora VI, ostali pa so se podali v ta tabor, da tam počakajo na naslednji dan. Pri tem so tretjič stopili na Glacier Dome, 7142 m. 19. maja je spet zarohnel vihar in višino zmrazil tako, da so se Nemci morali vdati. Nekateri so bili že 10 dni v višini nad 7000 m, kjer se človeško telo ne regenerira več. Vsi ti so bili že načeti. Obster in Winkler ter oba domačina so sestopili dopolne. Reiter in Schubert pa sta počakala, zato pa sta morala zaradi megle in viharja ponovno na tabor VI, da bi tam prenočila. 20. maja se jima je posrečilo priti na tabor V, nato pa so skupaj bežali pred mrzlo, ledeno smrtjo. Težko so ozebili Müller, Obster in Reiter, najbolj pa Schubert. Da bi še enkrat poskusili, ni bilo govora. Če bi bil vihar nastopil dva dni kasneje... če, ta veliki in mali »če«. Gora pa ni hotela.

ALPAMAYO (6090 m) slovi zdaj kot najlepša gora na svetu. Ima seveda hude konkurente v Himalaji in drugod, vendar Alpamayo je res čudovita, edinstvena gora. Lani so jo obiskali Monakovčani. Tri dni so se dajali z vzhodnim grebenom, ki doslej še ni bil preplezan. Druga njihova naveza je istočasno preplezala doslej deviško južno steno Artesonraju (6025 m). Oboje je velik uspeh nemškega alpinizma, saj so si oba problema ogledovali že mnogi ugledni alpinisti. Nemcem ta uspeh spričo neuspeha na Anapurni ni mnogo pomenil. Prvenstveni vzpon so dosegli tudi v južnem grebenu Quitoraju, vendar so imeli pri prvem poskusu smolo, ker jim je eden od naveznikov zdrsnil. Obdržali so ga, vendar so se dobro spotili, preden so ga živega in celega spravili v bazo.

DR. MIČIKO IMAI, 27-letna zdravnica iz Tokia, je bila v navezi s petimi japonskimi plezalci, ki so poleti 1969 preplezali severno steno Eigerja po vpadnici vrha. V steni so bili 32 dni. Pri sestopu z vrha jih je ponovno dobil vihar. Zgrešili so pot in po 12 urah so jih dobili domačini. Ko

je eden od njih hotel zdravnici prevzeti nahrbtnik, je rekla: »Tu nisem ženska«. 14 dni je, tako so rekli japonski plezalci, z njimi smehljaje prenašale vse težave. Ko pa je prišla v hotel »Eigergletscher«, je pokazala, da je prava ženska. Zatopila se je najprej v pismo prijatelja iz Tokija.

SLOVESNOST NA GROBU DR. PAULA PREUSSA. Vsekakor posebne vrste slovesnost, saj jo je uprizoril na Preussovem grobu dr. Severino Casara, ki Preussa sam ni poznal, ga pa obožuje kot posebljenje pravega planinstva. Dr. Casara, sam navdušen plezalec in ugleden pisec, je Preussa študiral po dokumentih, ki so ostali v Dolomitih in v Wilder Kaiser, odkril mnoge nove in bo o Preussu napisal knjigo. Preussa občuduje kot izredno osebnost, ki je svoje legendarne vzpone izvršil večinoma brez umetnih pripomočkov in svojemu nazoru o viteškem plezanju vedno in povsod sledil. Preussa so občudovali tudi Dülfer, Welzenbach, Berti, Piazz, Blodig, Buhl in drugi. Casara je na Preussovem grobu svoj govor končal z besedami: »Prepričan sem, da bo svetloba iz tega groba svetila bodočim generacijam. Naj bi gojile do gora tako ljubezen, vero in spoštovanje, kot nas je on učil.« V Italiji še živi Preussov soplezalec grof Ugo Di Vallepiana, znanec nekaterih naših alpinistov.

EMILE GOS (1888–1969) je bil znan švicarski planinski fotograf, eden od pionirjev fotografije in alpinizma. Bil je sin planinskega slikarja in violinista Alberta Gosa, brat slikarja Françoisa Gosa in planinskega pisatelja Charlesa Gosa, ki je pri nas še najbolj znan. Svoj fotostudio je imel v Lausanni. Rad je do zadnjega pripovedoval, kaj je preplezal s svojim bratom, najraje pa je povedal, da je kot 18-leten fant spoznal Edwarda Whymperja l. 1906. Bil je tudi dober prijatelj znamenitega italijanskega alpinista Guida Reya, ki ga je rad sprejemal na svojem domu v Breuilu. Emile Gos je bil eden od zadnjih zastopnikov »herojskega« alpinizma, velik lovec na podobe in to celo iz zraka. Bil je namreč navdušen snemalec gora iz letalske kabine.

OPIS »TROIKE«, PRVENSTVENE SMERI V DOLGEM HRBTU

Dostop: Iz Zg. Jezerskega preko Štularjeve planine in po lovski poti na Vodine. Nato proti podnožju Trikota v smeri prot desni zjedi, ki ločuje izraziti Trikot v Dolgem Hrbtu. Dostop je isti kot za jubilejno smer, le da je vstop sto metrov nižje v desno zijajo. Vstop za v Škarjevo smer v Trikotu pa je skoraj isti.

Opis: Iz velike votline 10 metrov desno, navzgor in po levi strani preko težavnega previsa na odlično stojišče (k); po razčlenjenem svetu 10 metrov preko zelo gladkega mesta in naprej po kamnu skozi preduh v veliko votlino. Iz njenega dna po zunanjem robu, do vrha votline 30 metrov in pod vrhom velike votline po polici v drugo majhno votlinico. Iz nje (čudovit naravni prehod) skozi ozko luknjo na rob odprte stene. Ob levi strani

VARSTVO NARAVE NA MORSKEM BREGU

Calanques obenem z masivom Sainte Baume v okolici Marseilla so ogrožene, tako pravi provansalska sekcija CAF zaradi načrtov, po katerih nameravajo zgraditi cesto čez vse Calanques na tak način, da bi jih pravzaprav potem ne bilo več. Govore tudi o žičnici, ki bi povezala marsejski bulvar z Grotte-Roland na vrhu Marseilleveyre, armada pa hoče na Sainte Baume postaviti 40 m visok stolp iz betona. CA se je povezal s COSINA (Comité de défense des sites naturels, komite za varstvo prvobitne narave) in z državno gozdno upravo (office national des forêts), da bi se ti načrti ne uresničili.

MEDVEDJE V ALPAH

10 rjavih medvedov še živi v Alpah, tako piše dr. Marti v »Schweizer Naturschutz«, vendar je številka približna, ker govori poročilo o 8 do 12 primerih in to v skupini Brenta in Ademello. Val di Sole in Monte Rocca. Ker jih ugotavljajo po sledih, odčitaneje le-te v mavec, da bi jih razločili med seboj. Poročilo seveda ne govori o medvedih, ki žive pri nas tudi še v alpskem svetu.

230 m GLOBOK SLAP

230 m globok slap so z letalom odkrili v angleški Gvajani, 250 km od glavnega mesta. Je doslej najvišji slap, kolikor jih poznamo, neprimerno višji od Niagare in od Viktorijinih slapov (51, 103 m).

AFRIŠKI NACIONALNI PARK

Po l. 1960 število živali v afriškem narodnem parku raste. Po zadnjem štetju živi v njem 6093 slonov, 14.700 zeber, 15.800 bivolov, 2400 žiraf, 250 gazel in 1000 antilop raznih vrst, 1000 levov in 880 leopardov. Prirastek slonov je tako velik, da jih bodo 1000 odstrelili.

T. O.

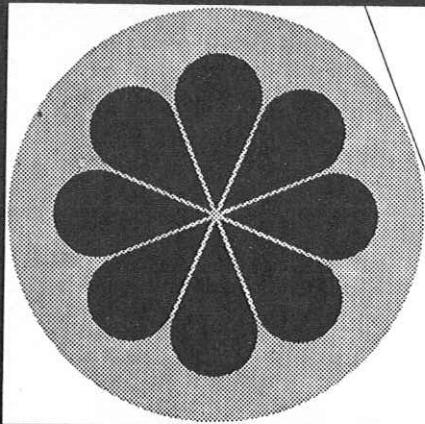
navzgor do kotlička. Iz njega po levi strani čez strm odstavek ali v smeri proti kamnu čez previsek, nazaj v levo in po lažjem do snega v votlini. Levo je majhen balkon in močič; ob desni strani po polici v kot in malo navzdol ter po desni strani stene (mokra) navzgor, preko izpranega gladkega skalnega sveta navzgor do melišča. Na to melišče se pride iz jubilejne smeri. Preko melišča in prestopa v krušljiv svet in po njem do škrbine, koder gre pot s Skute na Mlinarsko sedlo. Do vrha Dolgega Hrbta 10 minut.

Čas: Čas plezanja 6 ur (v troje), smer zanimiva in slikovita zaradi izrednih naravnih prehodov ter povsem prostega plezanja.

Težav. st.: III z mestom IV.

Plezali: Iztok Belehar, Tomaž Jamnik, Franci Ekar. 4. 10. 1969.

Franci Ekar

Na izlete in ture s
CEDEMONTO
da bo korak lahek
in prožen

 **PROMONTA
HAMBURG**

ARAMIS 13047
goveji boks, gumi podplat
125 dinarjev

Peko

Industrija gostinske opreme

IGO

LJUBLJANA, Trnovski pristan 8

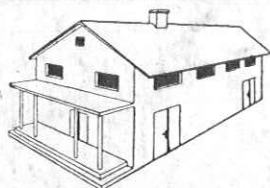
Telefon 21-747

Projektiramo, izdelujemo in montiramo sodobno opremo za vse vrste kuhinj, samopostrežnih restavracij, snack barov, točilnic, hladilnic in butanskih postaj

Strokovne nasvete, načrte in ponudbe dajemo brezplačno

V letu 1969 smo znatno razširili naš proizvodni program, tako, da je z našimi izdelki moč opremiti še tako zahteven objekt

Priporočamo se za naročila!

PODJETJE ZA PROJEKTIRANJE

PROJEKT MARIBOR

MARIBOR, GREGORČIČEVA 37

TELEFON 25-140

IZVRŠUJE PROJEKTIRANJE

VISOKIH IN NIZKIH GRADENJ

